Proud Member of
AlliottGlobalAlliance®

רחלי קוממי רואי חשבון
Rachel Komemi C.P.A. (Isr.)

סוף שנת המס 2022 לקראת שנת 2023

www.alliott.co.il

לקוחות וידידים יקרים,

כמדי שנה, אנו שמחים להגיש לעיונכם את החוברת השנתית של משרדנו לתום שנת המס 2022 ולקראת שנת המס 2023, בתקווה שהחוברת תשמש אתכם ותסייע בידכם בתכנון פעילויותיכם הכלכליות.

בסביבה העולמית, העימות בין רוסיה ואוקראינה נמשך והשפעתו ניכרת במחירי האנרגיה והמזון בעולם. מתווספת לכך, הבצורת באירופה אשר פוגעת בתחומים חיוניים רבים. אומנם, המשק הישראלי גילה עמידות בהשוואה לרוב מדינות העולם, אולם ההשפעה המתמשכת של האירועים הללו כבר גורמת לעליית מחירים בישראל ועלולה לפגוע גם בביקוש ליצוא הישראלי.

בשנת 2022 נרשם גידול גבוה מהמצופה בסך האשראי שנטל המגזר הפרטי ובהיקף ההלוואות הבנקאיות שניתנו לקבלנים ויזמים. חלק משמעותי מהצמיחה במשק נבעה משוק הנדל"ן ולמעשה התבססה על אשראי והתחייבויות שנלקחו, לא רק על ידי המגזר הפרטי אלא גם על ידי יזמים וקבלנים. על פי נתוני בנק ישראל, סך האשראי שלקח המגזר הפרטי הוא מהגבוהים אי פעם. לכן, העלאת הריבית על ידי בנק ישראל מ-0.10% ל-3.25% במהלך שנת 2022, גרמה להתייקרות בהחזרי המשכנתאות וההלוואות בצד עלייה בסיכון, וצפויה לבלום את מגמת הגידול בנטילת ההלוואות ולירידה בגידול בתוצר. על פי תחזית בנק ישראל לשנה הבאה, התוצר צפוי לצמוח בשיעור של 3% בשנת 2023 לעומת 6% בשנת 2022. בנק ישראל צופה ירידה באינפלציה ל-2.7% בשנת 2023 לעומת 4.6% בשנת 2022.

שנת 2022 מסתיימת בסימן אי וודאות. לפני כחודש, נבחרה הכנסת ה-25 בישראל ובעת כתיבת שורות אלו עדיין לא מונתה הממשלה ה-37. בפני הממשלה החדשה צפויים אתגרים רבים, בכלל זה ייצוב המשק. ללא התייחסות לעמדה פוליטית זו או אחרת, יציבות אמורה לאפשר ניהול כלכלי טוב. הממשלה החדשה שתבחר תצטרך להתמודד עם דרישות כספיות מורכבות. דרישות להעברת כספים לחיזוק ביטחון הפנים, למיגור הפשיעה, לפיתוח מערכת הבריאות והמשך ההשקעה והפיתוח במערכת החינוך. כל זאת, בצד הצורך בהרגעת אווירת חוסר הביטחון, הטיפול באלימות הגוברת, חיזוק השכבות החלשות ולא פחות חשוב מזה, באיחוי וגיבוש החברה הישראלית, שנראה כי חמש מערכות בחירות גרמו לקוטביות, הקצנה ופירוד חלקיה השונים.

נבקש ונייחל להמשך חיזוקם וביסוסם של המשק והכלכלה הישראלית
שהשנה החדשה תביא עימה וודאות, יציבות וביטחון
ולכם נאחל שנת שלום, בריאות, הצלחה ושגשוג.

בכבוד רב,

רחלי קוממי
רואי חשבון

אתר הקבוצה: www.alliott.co.il
צוות המערכת (לפי סדר א"ב):
מומי אליאס רו"ח, דוד בירנדורף, משה כדר עו"ד רו"ח,
חגית ליברמן פלס רו"ח, אריאל פטל רו"ח, פסיה פריידין רו"ח, רחלי קוממי רו"ח.

כל הזכויות שמורות לאליוט גלובל ישראל. אין לצלם או להפיץ ללא אישור בכתב מהמחברים. העלון ונספחיו מיועדים למתן מידע כללי בלבד ואין לראות בהם חוות דעת או ייעוץ מקצועי. במידה ודרושים לכם הסברים נוספים או הדרכה כלשהי, נבקשכם להתקשר למשרדנו.

תוכן עניינים

עמוד

חלק א - מיסוי היחיד

שיעור המס השולי המרבי ליחיד..... 1
מיסוי על בסיס פרסונאלי 1
הכנסות של יחיד מהשכרת דירה למגורים 2
קיזוז הפסד עסקי כנגד הכנסות ממשכורת 4
נקודות זיכוי לחיילים משוחררים 4
נקודות זיכוי ליחיד שמסיים לימודים לתואר אקדמי או לתעודת מקצוע 5
נקודות זיכוי בעד הוצאות החזקת קרוב במוסד סיעודי 5
נקודות זיכוי נוספות עבור ילדים 6
מיסוי מלגות 8
הכנסות מהימורים, הגרלות ופרסים 9
חישוב מס נפרד לבני זוג העובדים ביחד 9
הקלות במיסוי לעולים חדשים ולתושבים חוזרים 10
תרומות למוסדות ציבוריים ולקרן לאומית 11
הכרה בהוצאות ריבית על משכנתא 11

חלק ב - מיסוי שוק ההון ורווחי הון

שיעורי המס בשוק ההון ורווחי הון לחברות 13
שיעורי מיסוי שוק ההון ורווחי הון ליחידים 13
חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה 16
הקלות במיסוי על הכנסות מדיבידנד מחוץ לישראל (תיקון 169) 16
קיזוז הפסדי הון 17
מטבעות וירטואלים 19

עמוד

חלק ג - תיקונים הנובעים מחוק ההתייעלות הכלכלית

השפעות המיסוי של חוק ההתייעלות הכלכלית התשע"ז-2016 22

חלק ד - מיסוי מקרקעין

מס שבח 24
מס רכישה 25
הקלות ממס השבח 25
קיזוז הפסדים 26
חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין 26
פטורים ממס שבח 27
מתנות לקרובים 29

חלק ה - מס ערך מוסף

חובת דיווח מקוון 30
עוסק פטור 30
החובה לדרוש חשבונית מס ואי תשלום במזומן 30
חוק המזומן 31
דיווח על בסיס מזומן לנותני שירותים ויצרנים קטנים 32
קבלן מבצע - מועד הוצאת חשבונית מס 33
האיסור לדרוש חשבונית מהספק בטרם שולמה התמורה 34
טבלת שיעורי מס ערך מוסף מיום פרסומו של החוק ועד היום 34
הוראות מס ערך מוסף בנוגע לכלי רכב 35
קטנועים ואופנועים - היבטי מס ערך מוסף..... 35

חלק ו - פעולות שיש לבצע ביום 31 בדצמבר 2022

מפקד המלאי 37
פרויקטים או עבודות בביצוע 39
פנקסים חדשים 39
ספירת קופה 39
שמירת מסמכים 39

עמוד

חלק ז - תשלומים שניתן לבצע לאחר סיום שנת המס 2022

תשלומים לבעלי שליטה 41
תשלומים לתושבי חוץ 41

חלק ח - חיסכון פנסיוני

חיסכון פנסיוני - הגדרות 42
הטבות מס לשכירים ועצמאיים 43
כללי משיכה של כספי תגמולים מתוכניות קצבה 45
כללי משיכה של כספי תגמולים 46
קרן השתלמות 47
אובדן כושר עבודה 49
ניכוי הוצאות סוציאליות 49
בעלי שליטה 49
כללי פריסת מס חדשים 50
פוליסת חסכון פרט 52
הטבות נוספות לתוכנית חסכון..... 53
הפקדות חד פעמיות לתוכנית במעמד עצמאי במסגרת תיקון 190..... 54
קצבה בגיל פרישה 55
קצבה מוכרת 56
פנסיה חובה לעצמאי 57

חלק ט - הוצאות

תשלום הוצאות שכר והוצאות סוציאליות על בסיס מזומן 62
תשלום פיצויים ומענקי פרישה 62
חובות אבודים 63
מכירת מלאי מת או שתנועתו איטית 64
מכירות בין-חברתיות 64
מוניטין 64
חובת ניכוי מס הכנסה במקור מתשלומים בעד שירותים או נכסים 64
נסיעה עסקית לחו"ל 66
ניכוי בשל דמי ביטוח לאומי לעצמאים 67
מתנות ושי לחג 67
אירוח 68
הוצאות כיבוד 68
הוצאות לינה בארץ (כולל ארוחת בוקר) 68

עמוד

היבטי מיסוי בגין ימי גיבוש לעובדים 69
הוצאות ביגוד 70
הוצאות אחזקת טלפון שאינו נייד 71
הוצאות אחזקת טלפון נייד (סלולרי) 71
הוצאות אחזקת רכב 72

חלק י - דיווחים והודעות לרשויות המס

חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה 76
חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין 76
חובת דיווח על תכנוני מס, חוות דעת ועמדות מס 76

חלק יא - ביטוח לאומי

דמי ביטוח לאומי 79
מבוטחים שאינם עובדים שכירים 81
תיקוני חקיקה קבועים החל מיולי 2021 לזכאות לדמי אבטלה 93
מבוטח שכיר בביטוח הלאומי ומעסיקו 95
עסקים משפחתיים ובעלי שליטה 108
גיל פרישה 114

חלק יב - דיני עבודה

כרטיס עובד 117
חוק הודעה לעובד (תנאי עבודה), תשס"ב-2002 117
מספר שעות העבודה בערבי חג 118
תשלום עבור ימי חג 118
עבודה ביום שבת 118
מילואים 119
הריון ולידה 119
אימוץ ילדים 122
הודעה בכתב מעובד שהתפטר 123
חובת דיווח על תאונת עבודה 123

עמוד

חובת ניהול פנקס שכר ותלוש שכר 124
הודעה מוקדמת .....,..... 124
ימי חופשה שנתיים 125
דמי מחלה 126
דמי הבראה 126
מודעה בדבר שכר מינימום 127
העסקת נוער בחופשות 127
צו הרחבה לביטוח פנסיוני מקיף במשק 128

חלק יג - נספחים

גיליון ספירת מלאי 130
גיליון ספירת קופה 131
פירוט מספר הקילומטרים בתחילת השנה ובסופה 132
דוח נסיעה לחו"ל - לשנת 2022 133

חלק א - מיסוי היחיד

שיעור המס השולי המרבי ליחיד

שיעורי המס לשנת 2022

מדרגות המס על הכנסות מיגיעה אישית

הכנסה חודשית (בש"ח)	שיעור המס	הכנסה שנתית (בש"ח)	שיעור המס
עד 6,450	10%	עד 77,400	10%
מ-6,451 עד 9,240	14%	מ-77,401 עד 110,880	14%
מ-9,241 עד 14,840	20%	מ-110,881 עד 178,080	20%
מ-14,841 עד 20,620	31%	מ-178,081 עד 247,440	31%
מ-20,621 עד 42,910	35%	מ-247,441 עד 514,920	35%
מכל שקל נוסף	47%	מכל שקל נוסף	47%

מדרגות המס על הכנסות שאינן מיגיעה אישית

הכנסה חודשית (בש"ח)	שיעור המס	הכנסה שנתית (בש"ח)	שיעור המס
עד 20,620	31%	עד 247,440	31%
מ-20,621 עד 42,910	35%	מ-247,441 עד 514,920	35%
מכל שקל נוסף	47%	מכל שקל נוסף	47%

מס נוסף על הכנסות גבוהות - מס יסף

על פי סעיף 121ב לפקודה, יחיד אשר הכנסתו החייבת בשנת המס עלתה על 663,240 ש"ח (55,270 ש"ח לחודש) יהיה חייב במס נוסף על חלק הכנסתו החייבת העולה על הסכום הנ"ל בשיעור של 3%.
"הכנסה חייבת" - כהגדרתה בסעיף 121ב לפקודה.

מיסוי על בסיס פרסונאלי

שיטת המיסוי הנהוגה בישראל הינה השיטה הפרסונאלית. דהיינו, תושבי ישראל, הן יחידים והן חברות, חייבים במס בישראל על הכנסותיהם הכלל עולמיות כולל הכנסות משוק ההון, ללא תלות בזהות מקום הפקת ההכנסה.
תושבי חוץ יהיו חייבים במס על הכנסותיהם הנובעות ממקורות הכנסה בישראל בלבד.
מי שחייב בהגשת דוח שנתי לרשות המיסים, צריך לציין במשבצת המתאימה אם יש לו, לבת זוגו ולילדיו עד גיל 18 נכסים בשווי של מעל 1,917,000 ש"ח בשנת 2021 והאם הוא בעל מניות בחברות פרטיות או בעל שליטה בחברות ציבוריות בחו"ל.

הכנסות של יחיד מהשכרת דירה למגורים

יחיד שהייתה לו בשנת המס הכנסה מהשכרת דירת מגורים, אחת או יותר, והמשמשת למגורים לשוכר שהוא יחיד, או לשוכר שהוא חבר בני אדם שקבע לעניין זה נציב מס הכנסה (מוסד שעיקר פעילותו קליטת עליה, בריאות או סעד ופעילות המוסד אינה למטרת רווח), זכאי לבחור בין שלוש חלופות מיסוי.

חלופת הפטור
בשנת 2022 קיים פטור ממס בשל הכנסה מדמי שכירות, באם ההכנסות אינן מגיעות לכדי הכנסה מעסק, עד לתקרה חודשית של 5,196 ש"ח ובחישוב שנתי עד 62,352 ש"ח.
יחיד שהכנסתו הנ"ל עולה על התקרה יהא פטור ממס על ההכנסה מדמי השכירות עד לגובה התקרה בניכוי ההפרש שבין ההכנסה בפועל מדמי שכירות לתקרת הפטור ויתרת ההכנסה תחויב במס הכנסה בשיעורים החלים על ההכנסה שאינה מיגיעה אישית, כמו כן צפוי חיוב בדמי ביטוח לאומי על ההכנסה החייבת.

חלופת תשלום מס סופי - 10%
יחיד המשכיר דירת מגורים אחת או יותר רשאי (לפי החלופה הקבועה בסעיף 122 לפקודה) לשלם מס סופי בשיעור 10% על הכנסותיו מדמי השכירות, באם ההכנסות אינן מגיעות לכדי הכנסה מעסק, וזאת ללא מגבלת תקרה. את תשלום המס ניתן לבצע עד 31 בינואר של השנה העוקבת ללא חיוב בריבית והצמדה.

חלופת מיסוי מלא על פי דוח רווח והפסד
לנישום קיימת הזכות לבקש ולשלם מס מלא על הרווח הנובע מהכנסות מדמי שכירות וזאת לאחר התרת ניכוין של ההוצאות הקשורות לדירות המושכרות ובכללן: פחת, ריבית, ביטוח, תיקונים וכד'.
בחלופה זו יהיה גם חיוב בדמי ביטוח לאומי על הרווח.
נציין כי לגבי הכנסות משכר דירה, מדרגת המס הראשונה היא 31%, למעט מי שמלאו לו בשנת המס שישים שנה, אז מדרגת המס הראשונה היא 10%.

הבהרה - לאור גישת רשות המיסים כי בעת מכירת דירת מגורים יופחת משווי הרכישה פחת בשיעור הקבוע בתקנות (וזאת גם באותם מקרים בהם הנישום בחר בתקופת ההשכרה במסלול הפטור או במסלול חיוב ב-10% מס), מומלץ לשקול את הכדאיות ביישום חלופות הפטור ומסלול המס בשיעור של 10%.
בפס"ד וימן נ' מנהל מיסוי מקרקעין חיפה שניתן בחודש פברואר 2016 נקבע בדעת רוב כי יש לנכות פחת במכירת הדירה ולפיכך יוגדל השבח ומס השבח בעת המכירה.

פטור ממס על דמי שכירות שמקבל קשיש

סעיף 9(25) לפקודת מס הכנסה קובע כי הכנסה מדמי שכירות מהשכרת דירה למגורים שקיבל קשיש המתגורר בבית אבות בשל הדירה שבה הוא גר לפני כניסתו לבית האבות תהיה פטורה ממס עד לגובה מחצית סכום התשלום השנתי שמשלם הקשיש בעד החזקתו בשנת המס, בבית האבות.
"בית אבות" - מקום מגורים קבוע ל-30 יחידים לפחות שגילם מעל 65 שנים, שניתן לו רישיון על פי חוק הפיקוח על המעונות.

פס"ד שרגא בירן ודפנה ודן לשם

בחודש ינואר 2018 ניתן בבית המשפט העליון פסק דין הנותן משקל מכריע לכמות הדירות המושכרות לעניין סווג ההכנסה מדמי שכירות כהכנסה מעסק. הכנסה הנובעת מהשכרת כמות משמעותית של דירות למגורים אינה זכאית לשיעור מס מופחת של 10% ותסווג כהכנסה מעסק. בין היתר נקבע כי השכרתן של 20 דירות הינה בגדר השכרה עסקית שכן הם יוצרים "מסה קריטית" של פעילות המגיעה לדרגת "עסק". עו"ד שרגא בירן טען למס מופחת בשיעור של 10% בגין 24 דירות מגורים אותן השכיר. בית המשפט דן בהגדרת המונח "עסק" ובמבחנים לקביעה האם אכן דמי השכירות התקבלו מ"עסק". נקבע כי "השכרת ריבוי דירות באופן המצריך היערכות מערכתית, מספקת אינדיקציה משמעותית להתקיימות עסק של השכרה ומניחה לפתחו של הטוען אחרת נטל לשכנע בצדקת טיעוניו בנסיבות המקרה".

פס"ד יעקב ארביב

בחודש ספטמבר 2019 פורסם פסק הדין בעניין יעקב ארביב הנותן משקל לאופי וטיב הפעילות והפעולות שנעשו לגבי הדירות המושכרות ולאו דווקא לבחינה המספרית של הדירות המושכרות למשל כ- 11 דירות.
בעניין הנדון חלק מהדירות המושכרות היו רשומות על שם המערער וחלקן היו רשומות על שם הילדים. בבחינת העובדות הסתבר כי חלק מהדירות היו בית מלאכה, מחסן וחנות שחולקו ליחידות דיור רבות ולחלק מהיחידות המושכרות היו גם שוכרי משנה. בחלק מהדירות נעשו פעולות חלוקה לשם השבחתם והגדלת פוטנציאל דמי השכירות שהתקבלו ולכן קבע בהתייחס לטיב הפעילות כי מדובר בהכנסה "מעסק" החייבת בשיעור מס מלא.

השכרת דירות בחו"ל

יחיד שיש לו הכנסה מדמי שכירות מהשכרת מקרקעין מחוץ לישראל, שאינה נובעת מעסק, ישלם מס לפי אחת מהחלופות הבאות:

- שיעור מס שולי. במקרה זה יהא רשאי לתבוע ניכוי הוצאות ולהנות מזיכויים.
- מס סופי בשיעור של 15%. במקרה כזה אינו רשאי לתבוע ניכוי הוצאות שהוצאו בייצור הכנסה, למעט פחת.
  מי שבחר בחלופה זו אינו זכאי לקיזוז, לזיכוי או לפטור כלשהם כנגד ההכנסה מדמי השכירות או כנגד המס.
- יחיד שישו לו הכנסה מדמי שכירות מהשכרת מקרקעין מחוץ לישראל אשר נובע מעסק, יחויב במס לפי שיעור המס השולי.

קיזוז הפסד עסקי כנגד הכנסות ממשכורת

בהתאם לסעיף 28(ב) לפקודת מס הכנסה נקבע כי ניתן לקזז הפסד עסקי שהיה לאדם מעסק או ממשלח יד גם כנגד הכנסות של אותו אדם מעבודה (ממשכורת) וזאת בהתקיים התנאים הבאים:

1. לנישום אין הכנסה אחרת מעסק או ממשלח יד בשנת הקיזוז.
2. הנישום הפסיק לחלוטין את פעילות העסק או משלח ידו.
3. הקיזוז האמור לא יחול לגבי הפסדים של חברת בית, חברה משפחתית או חברה שקופה.

מטרת הסעיף לתת מענה לעיוות שחל כל השנים ולפיו בעל עסק שהפסיק את פעילותו העסקית בעקבות הפסדים, והפך לשכיר, לא היה רשאי לקזז את הפסדיו העסקיים כנגד הכנסותיו העתידיות ממשכורת.

נקודות זיכוי לחיילים משוחררים

בהתאם לפקודת מס הכנסה מוענק לחייל משוחרר מ"שירות סדיר" זיכוי על הכנסתו מיגיעה אישית, במשך 36 החודשים הראשונים שלאחר חודש שחרורו משירות סדיר. הזיכוי יינתן על כל הכנסה ממשכורת או עסק, לרבות הכנסה מיגיעה אישית (כהגדרתו בסעיף 1 לפקודת מס הכנסה), בכל תחום עיסוק ובכל הענפים, כולל ענפי שירותים.

הזכאות ניתנת בהתאם לאורך השירות כדלקמן:

הזכאים	אורך השירות	מס' נקודות הזיכוי
חיילים	23 חודשים לפחות	2
חיילים	בין 12 ל- 23 חודשים	1
חיילות	22 חודשים ומעלה	2
חיילות	בין 12 ל-22 חודשים	1
בני ובנות השירות הלאומי	24 חודשים	2
בני ובנות השירות הלאומי	12 חודשים	1

כיצד לקבל את נקודת הזיכוי

נקודות הזיכוי לחייל משוחרר כנגד תעודת שחרור ו/או סיום שירות. לשם כך, על החייל המשוחרר להגיש למעסיק הצהרה על גבי טופס 101.

אם לחייל המשוחרר לא היו הכנסות מתחילת שנת המס והוא התחיל לעבוד לאחר חודש ינואר הוא זכאי לשלם מס מופחת. המס המנוכה יוקטן בהתחשב במספר החודשים בהם לא הייתה לחייל המשוחרר הכנסה חייבת במס.

נקודות זיכוי ליחיד שמסיים לימודים לתואר אקדמי או לתעודת מקצוע

בהתאם לחוק ההתייעלות הכלכלית משנת 2017 ולפי הנחיית רשות המיסים מלוח העזר לחישוב מס הכנסה ממשכורת ושכר עבודה לשנת 2022, נקבע כי ההוראות שנקבעו בעבר הוארכו עד תום שנת המס 2022 ולפיהם סטודנטים שסיימו את לימודיהם בשנים 2022 - 2014 יקבלו נקודות זיכוי על פי הכללים הבאים:

1. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי ראשון בשנים 2022 - 2014 יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו.
2. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי שני בשנים 2022 - 2014 יהיה זכאי למחצית נקודת זיכוי, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו.
3. בתחומי עיסוק שנדרשת התמחות, היחיד רשאי לדחות את נקודת הזיכוי (או מחציתה, לפי העניין) לשנת המס שלאחר שנת סיום ההתמחות.
4. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי שלישי ברפואה בשנים 2022 - 2014 יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו, וכן למחצית נקודת זיכוי בשנה לאחר השנה שבה קיבל נקודת זיכוי אחת כאמור.
5. מי שסיים לימודים לתואר אקדמי שלישי במסלול ישיר בשנים 2022 - 2014 יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת, בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר הראשון או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו, וכן למחצית נקודת זיכוי בשנת המס שלאחר שנת סיום התואר השלישי או בשנת המס שלאחריה, לפי בחירתו.
6. מי שסיים לימודי מקצוע בשנים 2022 - 2014 וזכאי לתעודת מקצוע, יהיה זכאי לנקודת זיכוי אחת החל משנת 2018, בשנת המס שלאחר סיום לימוד המקצוע או בשנת המס לאחריה, לפי בחירתו.

נקודות זיכוי בעד הוצאות החזקת קרוב במוסד סיעודי

יחיד ששילם בעד החזקת קרוב משפחה (להלן -"קרוב") עם מוגבלות במוסד, זכאי לקבל זיכוי בשיעור של 35% מההפרש בין הסכום ששולם עבור שהיית הקרוב במוסד, לבין 12.5% מההכנסה של המבקש. הזיכוי ניתן, אם ההכנסה החייבת של המזכה לא עולה על 173,000 ש"ח או שהכנסות המזכה ובן זוגו יחד אינן עולות על 277,000 ש״ח.
"קרוב" - בן/בת זוג, הורה, ילד.

נקודות זיכוי נוספות עבור ילדים

ככלל, אישה עובדת שיש לה ילדים, זכאית לנקודת זיכוי נוספת בגין כל ילד בשנה שלאחר שנת לידתו ועד לשנה שלפני הגיעו לגיל 18 ולמחצית נקודת זיכוי נוספת בגין כל ילד בשנת לידתו (להלן - "ילוד") ובשנת הגיעו לגיל 18 (להלן - "בוגר").
בעקבות המלצות ועדת טרכטנברג נקבע במסגרת החוק לשינוי בנטל המס כי החל משנת המס 2012 ניתנות בנוסף לנקודות הזיכוי שניתנו בעבר נקודות זיכוי נוספות בגין ילדים, כדלקמן:

1. נקודות זיכוי בגין ילדים עד גיל 5:
אישה נשואה, הורה החי בנפרד שילדיו בחזקתו ו"הורה אחד" יקבלו נקודת זיכוי נוספת בשנת המס שלאחר שנת הלידה עד שנת המס בה ימלאו לילד חמש שנים, בדומה לנקודות הזיכוי הניתנות כיום לילד עד גיל 18. "ילד להורה אחד" - מוגדר כילד שבשנת המס טרם מלאו לו 19 שנים ואחד מהוריו נפטר או שרשום במרשם האוכלוסין בלא פרטי אחד ההורים.
2. נקודות זיכוי בגין "פעוט" וילדים אחרים:
"פעוט" - מוגדר על פי התיקון כילד שטרם מלאו לו ארבע שנים בשנת המס. גבר יהא זכאי, כנגד המס החל על הכנסתו מיגיעה אישית, לנקודות זיכוי בעד כל אחד מילדיו שהם "פעוטות", כלהלן:
   2.1. נקודת זיכוי אחת בשנת לידתו ובשנת המס בה מלאו לו שלוש שנים.
   2.2. שתי נקודות זיכוי בשנת המס שלאחר שנת לידתו של הפעוט ובשנת המס לאחריה.

נקודות זיכוי אלו יינתנו בנוסף לנקודות הזיכוי המגיעות לאישה בגין ילדיה, בהתאם לפקודה.
על אף זאת, גבר החי בנפרד, אשר ילדיו בחזקתו וכלכלתם עליו (קרי מקבל גם היום את נקודות הזיכוי בגין ילדים עד גיל 5 ועד גיל 18), לא יהא זכאי לנקודות הזיכוי בגין "פעוט" ובמקרה זה, הזכאות לנקודות הזיכוי בגין "פעוט" על פי התיקון תהא של האם, אשר ילדיה אינם בחזקתה.
בנוסף נקבע כי, במשפחה בה ישנו "ילד להורה אחד" (זאת בין אם מדובר בגבר ובין אם באישה), יקבל ההורה כנגד הכנסתו מיגיעה אישית נקודות זיכוי בשל "פעוט" הנמצא בחזקתו. וזאת בנוסף לנקודות זיכוי ילדים.

נקודות זיכוי בגין ילדים לבני זוג מאותו מין
סעיפים 66(ג)(4) ו-(5) לפקודת מס הכנסה נוקטים במונחים "אישה" ו"גבר" בין היתר לצורך הענקת נקודות זיכוי בעד ילד ובעד פעוט לבני זוג כהגדרת המונח בסעיף 1 לפקודה. עמדת רשות המיסים באשר לפרשנות הפקודה בעניין מתן נקודות זיכוי בגין ילדים כאמור לבני זוג נשואים מאותו מין הינה כדלקמן:

1. בני זוג מאותו מין ייהנו מאותן נקודות זיכוי ממס המוענקות מכוח הפקודה ל"בני זוג" באותן נסיבות.
2. לפיכך, במקרה של בני זוג נשואים מאותו מין, בן הזוג שיקבל את הקצבה המשולמת על ידי המוסד לביטוח לאומי עבור ילדיו בהתאם לסעיף 40(א) לפקודה, יקבל גם את נקודות הזיכוי המוענקות מכוח הוראות סעיף 66(ג)(4) לפקודה כנגד הכנסתו מיגיעה אישית, כאשר בן הזוג

האחר יקבל את נקודות הזיכוי המוענקות לפי הוראות סעיף 66(ג)(5) לפקודה כנגד הכנסתו מיגיעה אישית.

להלן טבלה המפרטת את נקודות הזיכוי בגין ילדים אשר יינתנו לאימהות ואבות בהתאם למצב המשפחתי.
ערך של נקודת זיכוי אחת בשנת 2022 הינו בסך של 223 ש"ח לחודש, סך של 2,676 ש"ח לשנה.

פרטים	מספר נקודות זיכוי
• גבר ללא ילדים	2.25
• אישה ללא ילדים	2.75
• נשוי (יחיד מוטב) שלאשתו אין הכנסה ואין ילדים • אב לפעוט בשנת הלידה ובשנה בה מלאו לו שלוש (למעט אב החי בנפרד וילדיו בחזקתו) • גבר החי בנפרד ומשלם מזונות בגין ילד (שאינו פעוט) שאינו בחזקתו • אישה נשואה ולה ילד בוגר או יילוד	3.25
• גבר הורה יחיד ולו ילד בוגר בחזקתו • אב החי בנפרד ולו יילוד או ילד בוגר בחזקתו • אישה נשואה ולה ילד בגיל שש עד שבע עשרה	3.75
• אב לפעוט בשנה שלאחר שנת לידתו ובשנה שלאחריה (למעט אב החי בנפרד וילדיו בחזקתו) • גבר הורה יחיד ולו ילד אחד בחזקתו, בגיל שש עד שבע עשרה • אישה החיה בנפרד ולה ילד בוגר בחזקתה	4.25
• אישה נשואה ולה ילד בשנה שלאחר לידתו ועד השנה בה מלאו לו חמש • גבר הורה יחיד ולו יילוד בחזקתו	4.75
• אישה הורה יחיד ולה יילוד בחזקתה • גבר הורה יחיד ולו ילד אחד, בגיל ארבע או חמש, בחזקתו • גבר החי בנפרד ומשלם מזונות בגין פעוט, בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה שבה מלאו לו שנתיים שאיננו בחזקתו • אב החי בנפרד ולו ילד אחד בגיל שנה עד חמש בחזקתו	5.25
• אישה הורה יחיד ולה ילד אחד בגיל ארבע או חמש בחזקתה • אישה החיה בנפרד ולה ילד אחד בגיל שנה עד גיל חמש בחזקתה • אישה החיה בנפרד ומשלמת מזונות בגין פעוט, בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה שבה מלאו לו שנתיים, שלא בחזקתה	5.75
• גבר הורה יחיד ולו פעוט אחד בגיל שלוש בחזקתו	6.25
• אישה הורה יחיד ולה פעוט אחד בגיל שלוש בחזקתה	6.75
• גבר הורה יחיד ולו פעוט בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה בה מלאו לו שנתיים בחזקתו	7.25
• אישה הורה יחיד ולה פעוט בשנה שלאחר שנת הלידה ובשנה בה מלאו לו שנתיים בחזקתה	7.75

מיסוי מלגות

סעיף 9(29) לפקודת מס הכנסה קובע כי מלגה שניתנה לסטודנט או לחוקר בתקופת לימודיו במוסדות לימוד ומחקר תהא פטורה ממס, ובלבד שלא ניתנה כל תמורה בעדם.
סטודנטים וחוקרים הלומדים או מבצעים מחקרים במוסדות אקדמיים ו/או מחקריים נהנים לעיתים מקבלת כספים (באופן ישיר או בדרך של הפחתת שכר לימוד וכו') מהמוסד האקדמי או המחקרי.

חלוקת המלגות לפי סוגים:

1. מלגות הצטיינות/מצב סוציו אקונומי

מלגות הניתנות כתשלום כספי ישיר או באמצעות השתתפות בשכר לימוד, הפחתת שכר לימוד וכו' זאת בגין השגת הישגים אקדמיים או מחקריים גבוהים גרידא או בגין ביצוע פעילות התנדבותית (כגון חונכות ילדים ממשפחות קשיי יום, עזרה לקשישים וכיו"ב). וכן מלגות הניתנות לסטודנטים המצויים במצב סוציו אקונומי אשר מקשה עליהם את תשלומי שכר הלימוד. לגבי המלגות מסוג זה **מוסכם על רשות המיסים כי הן אינן באות בבסיס המס שכן מלגות אלו ניתנו כהוקרה מבלי שישנה התחייבות של המקבל ליתן תמורה או שירות בהווה או בעתיד.**

2. מלגות בגין מתן שירות

מלגות הניתנות לסטודנטים או חוקרים בתמורה למתן שירות בדמות של: הוראה במוסד האקדמי/המחקרי או מטעמו, תרגול במוסד האקדמי/המחקרי או מטעמו, וכו' לגבי המלגות מסוג זה קיימת הסכמה (אשר התקבלה גם על דעת מרבית המוסדות האקדמיים והמחקריים) כי מקום בו המלגה ניתנת בתמורה למתן שירות למוסד האקדמי/מחקרי או למי מטעמם, בצורה של שירותי הוראה, תרגול, בדיקת מבחנים ועבודות וכו'. **במקרים אלו התשלומים שנרשמו כמלגות חייבים במס כשכר עבודה לכל דבר ועניין.**

3. מלגות קיום

מלגות הניתנות לסטודנטים (בעיקר בתארים השני והשלישי) ולחוקרים, זאת לשם כלכלתם וקיומם בתקופת הלימודים או ביצוע המחקר, על מנת שיוכלו להתפנות ולהפנות את מלוא מרצם, זמנם ומשאביהם ללימוד או למחקר האקדמי. במקרים אלו הייתה מחלוקת האם יש מקום למסות מלגות כאמור, כשכר שכן יש לראות בביצוע המחקר כתמורה הניתנת על ידי הסטודנט/החוקר למוסד האקדמי/המחקרי עבור המחקר אותו הוא מבצע, בדומה לתשלום או תגמול אחר הניתן לחוקר המבצע מחקר במוסד שאינו מוסד אקדמי או מוסד מחקרי.

בהתאם לתיקון נקבע כי: מלגה אשר ניתנה לסטודנט בתקופת לימודיו במוסד להשכלה גבוהה תהיה פטורה ממס, זאת ללא הגבלת סכום.
מלגה שניתנה לחוקר במהלך לימודיו במכון מחקר תהיה פטורה ממס בהתאם לסעיף 9(29) לפקודת מס הכנסה עד לסך של 100,000 ש"ח לשנה (נכון לשנת 2022).
מלגה פטורה בהתאם לסעיף הינה אך ורק מלגה אשר משולמת לסטודנט/חוקר על ידי המוסד האקדמי או המחקרי במישרין או בעקיפין.

בתיקון עקיף לחוק מע"מ נקבע כי מלגה כאמור לא תיחשב כשכר ולפיכך לא ישולם בגינה על ידי המוסד המשלם מס שכר.

הכנסות מהימורים, הגרלות ופרסים

הכנסה מהשתתפות בהימורים, בהגרלות או בפעילות נושאת פרסים, בין מפעילות חוקית ובין מפעילות שאינה חוקית, בידי תושב ישראל שהופקה או נצמחה בישראל או בחו"ל, וכן רווח כאמור של תושב חוץ ממקור בישראל, תחויב במס בשיעור 35%, וזאת ללא זכאות לפטור, הנחה, ניכוי, זיכוי או קיזוז כלשהם, למעט הוצאות הכרוכות בהכנת הדוח השנתי. הפסד מהימורים לא יוכר כהפסד לצרכי מס.
בשנת 2022 נקבע פטור ממס אם סכום הזכייה (שהתקבל מהימור אחד, הגרלה אחת או פרס אחד) אינו עולה על 31,200 ש"ח.

חישוב מס נפרד לבני זוג העובדים ביחד

סוגיית החישוב הנפרד או המאוחד של בני הזוג היוותה שנים רבות נושא למחלוקת בין נישומים לבין רשויות המס. פסקי דין רבים היוו במהלך השנים אבני דרך לטיפול בנושא.
ביום 1.2.2012 נקבעה בבית המשפט העליון הלכה חדשה בעניין החישוב הנפרד/מאוחד ולמעשה סתמה את הגולל בפני חלק לא מבוטל של נישומים אשר בחרו בשנים האחרונות ביישום החישוב הנפרד. בית המשפט העליון קבע כי בני זוג העובדים יחד בעסק שבבעלותם אינם זכאים לבצע חישוב מס נפרד, וזאת בניגוד לפס"ד קלס.

לאור הוויכוח הציבורי שהיה בנושא ולאחר הד ציבורי נרחב אישרה הכנסת ביום 30.12.2013 את תיקון מספר 199 לפקודת מס הכנסה המאפשר, בתנאים מסויימים, חישוב מס נפרד לבני זוג המועסקים יחד באותו עסק (מקור הכנסה משותף) להכנסות שהופקו החל מיום 1.1.2014.
על פי התיקון לפקודת מס הכנסה, נקבע בסעיף 66(ד) כי רק בהתקיים שלושה תנאים מצטברים יתאפשר חישוב מס נפרד לבני זוג שקיימת תלות במקור ההכנסה שלהם:

1. יגיעתו האישית של כל אחד מבני הזוג נדרשת לייצור ההכנסה ממקור ההכנסה המשותף.
2. כל אחד מבני הזוג מקבל הכנסה התואמת את תרומתו לייצור ההכנסה, ממקור ההכנסה המשותף, ועומדת ביחס ישיר לתרומתו לייצור ההכנסה כאמור.
3. אם ההכנסה מופקת בבית המגורים של בני הזוג - בית המגורים משמש, דרך קבע, את מקור ההכנסה המשותף ומרבית פעילות מקור ההכנסה האמור נעשית בבית המגורים.

לעניין זה, "מקור הכנסה משותף" - מקור הכנסה של בן זוג התלוי במקור ההכנסה של בן הזוג השני.
בנוסף בוטל סעיף 66(ה) לפקודת מס הכנסה שאפשר בעבר חישוב מס נפרד לבני זוג במצבים בהם קיימת תלות בין מקורות ההכנסה שלהם.

הקלות במיסוי לעולים חדשים ולתושבים חוזרים

סעיף 14 לפקודת מס הכנסה קובע את ההוראות החלות על תושבים חוזרים ומבחין בין "תושב חוזר" לבין "תושב חוזר ותיק".
"תושב חוזר" - יחיד ששב והיה לתושב ישראל לאחר שהיה תושב חוץ במשך שש שנים רצופות לפחות.
"תושב חוזר ותיק" - יחיד ששב והיה לתושב ישראל לאחר שהיה תושב חוץ במשך עשר שנים רצופות לפחות.
במסגרת החוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 168 והוראת שעה), התשס"ח-2008 שנתקבל ביום 16.9.2008 נקבע כי גם יחיד ששב והיה לתושב ישראל בין השנים 2007-2009 ייחשב כתושב חוזר ותיק, אם הוא היה תושב חוץ במשך חמש שנים רצופות לפחות לפני חזרתו לישראל.

תושב חוזר
החוק מעניק פטור ממס במשך חמש שנים על הכנסות פאסיביות בחו"ל כגון: דמי שכירות, קצבה, תמלוגים, דיבידנד וריבית.
כמו כן ניתן פטור לתקופה של עשר שנים מהמועד בו שב והיה לתושב ישראל, על רווחי הון שמקורם בנכסים מחוץ לישראל שנרכשו בעת היותו תושב חוץ.
יצוין כי לגבי מכירת נכס בחו"ל לאחר שעברו עשר שנים כאמור, יינתן פטור בחישוב ליניארי.

תושב חוזר ותיק
התיקון קובע באופן אחיד רחב וברור, פטור לכלל הכנסותיו של העולה, המופקות מחוץ לישראל, למשך 10 שנים מיום עלייתו לישראל, באופן שיכלול את כל הכנסותיו, בין אם מקורן במימוש נכסים והשקעות בחו"ל ובין אם מקורן בהכנסות שוטפות שהופקו מחוץ לישראל.
גם כאן, בעת מכירת נכס בחו"ל לאחר שעברו עשר שנים כאמור, יינתן פטור בחישוב ליניארי.

תיקוני חקיקה נוספים
על מנת להגביר את חזרתם של תושבים חוזרים ארצה, הושווה מעמדם של תושבים חוזרים לאלה של עולים חדשים, לעניין נקודות זיכוי בהתאם לסעיף 35 לפקודה.

בחודש ינואר 2011 פורסם חוק לתיקון פקודת מס הכנסה (מס' 181), התשע"א-2011 (להלן - "התיקון") לפיו בחישוב המס של תושב חוזר, כהגדרתו להלן, יובאו בחשבון נקודות הזיכוי הבאות במשך 3.5 שנים ממועד ההגעה לישראל או מיום 1.1.2011, לפי המאוחר:

1. 1/4 נקודת זיכוי במהלך 18 החודשים הראשונים.
2. 1/6 נקודת זיכוי במהלך 12 החודשים הבאים.
3. 1/12 נקודת זיכוי במהלך 12 החודשים הבאים.

את נקודות הזיכוי ניתן לקבל באמצעות המעסיק או באמצעות פניה לפקיד השומה והצגת טופס 1507.

תרומות למוסדות ציבוריים ולקרן לאומית

סעיף 46 לפקודת מס הכנסה קובע כי תרומות למוסד ציבורי, שאושר על ידי שר האוצר, או לקרן לאומית, בסכומים העולים על 190 ש"ח, מעניקות זיכוי ממס בשיעור של 35% מסכום התרומות עבור יחידים ובשיעור השווה לשיעור מס החברות (בשנת 2022 - 23%) עבור חברות.
ההטבה ניתנת גם עבור מספר תרומות נפרדות, בתנאי שהן מסתכמות יחד לסכום של 190 ש"ח לפחות ושהן ניתנו לגופים שהוכרו כ"מוסד ציבורי".
שכירים יכולים לקבל את הזיכוי במסגרת השכר החודשי השוטף במהלך שנת המס שבה ניתנה התרומה, ואינם צריכים להמתין לסיום שנת המס על מנת לבקש החזרי מס.
הזיכוי לא יינתן על כל תרומה מעבר ל"תקרה" שהיא 30% מההכנסה החייבת במס לאותה שנה או 9,517,000 ש"ח, לפי הנמוך מביניהם, נכון ליום 1.1.2022.
אם הסכום שנתרם עולה על התקרה (כלומר עולה על 30% מההכנסה החייבת במס לאותה שנה או 9,517,000 ש"ח), ניתן להעביר את סכום התרומה העולה על הסכומים הנ"ל, לשלוש שנות המס הבאות ולצרפו לסכום התרומות באותן שנות מס, בתנאי שסכום התרומות הכולל, שבגינו ניתן זיכוי בכל שנה, לא יעלה על ה"תקרה".

הכרה בהוצאות ריבית על משכנתא

סעיף 39א לחוק מס שבח מקרקעין קובע, כי תשלומי ריבית ריאלית יותרו בניכוי בחישוב השבח בעת מכירת המקרקעין (לרבות דירת מגורים), בהתקיים התנאים כדלהלן:

1. הוצאות הריבית הריאליות אינן מותרות בניכוי על פי פקודת מס הכנסה.
2. ההלוואה התקבלה לרכישת הזכות במקרקעין או לשם השבחתה.
3. ההלוואה התקבלה בסמוך לרכישת הזכות במקרקעין או להשבחתה.
4. ההלוואה אינה מ"קרוב".

לגבי זכות שאינה רשומה בפנקסי חשבונות המנוהלים בשיטה הכפולה - ההלוואה מובטחת במשכנתא או במשכון או שנרשמה הערת אזהרה, ובלבד שהרישום נעשה בסמוך לקבלת ההלוואה.
בהתאם להוראת ביצוע מיסוי מקרקעין מס' 16/2003, המטפלת בהתרת הוצאות ריבית ריאלית בחישוב השבח במכירת זכות במקרקעין, ניתן לדרוש בתנאים מסויימים את הריבית על המשכנתא הפרטית, כהוצאה מוכרת למס הכנסה ואף ניתן לדרוש את הוצאות הריבית בעת מכר הדירה, למי אשר אינו מעוניין או אינו זכאי לפטור במכירת דירת המגורים.

סעיף 4(1)(3) להוראת הביצוע, דן במקרה של דירת מגורים המשמשת בשימוש מעורב, בחלקה למגורי בעליה ובחלקה משמשת בייצור הכנסה - במקרה זה הריבית ניתנת לניכוי על פי הפקודה באופן יחסי, לחלקי הנכס המשמש בייצור הכנסה, ולפיכך חלק מהוצאות הריבית המיוחסות לחלק שלא שימש בייצור הכנסה - יותרו בניכוי כנגד השבח בעת מכירת הדירה.

יושם אל לב ויודגש, כי אין באמור לעיל התייחסות לעניין סיווג הנכס/דירה במישור הארנונה, ויש לבחון סוגיה זו והשלכותיה מול הרשות המקומית, בנפרד מהאמור לעיל.

"המסלול הירוק"

מאחר והוצאות הריבית הריאלית משולמות באופן שוטף על פני תקופה ארוכה טרם תביעתן בניכוי כנגד השבח, קיים חשש שיהיה קשה להוכיח את התנאים המקדמיים שפורטו לעיל. לפיכך, על מנת להקל בחובת ההוכחה המוטלת על המוכר בעת המכירה, הוחלט כי במידה שבעת רכישת הנכס ימציא הרוכש רשימת מסמכים נדרשת ויקבל אישור על נכונותם, יהא בכך כדי להוות חזקה לכאורה כי התנאים המקדמיים הקבועים בסעיף 39א לחוק נבדקו ואושרו.
לאחר הגשת המסמכים ובדיקתם, יקבל הרוכש אישור ולפיו תותר לו בניכוי ריבית ריאלית וזאת בכפוף להוראת הביצוע.

כאן המקום לציין, כי קיימת גישה שמרנית הסוברת כי במקרה של דרישת הוצאות ריבית ריאלית כאמור, יש חשש שיוטל מס שבח על מכירת דירה שאילולא הדרישה הנ"ל הייתה פטורה ממס שבח, וזאת לפחות על חלק יחסי של הדירה ששימשה לצורך עסקי.

חלק ב - מיסוי שוק ההון ורווחי הון

שיעורי המס בשוק ההון ורווחי הון לחברות

רווח מנייר ערך בבורסה בישראל
חברה תשלם מס רווח הון בהתאם לחלק ה' לפקודה בשיעור של 23% בשנת 2022 על הכנסותיה ממימוש ניירות ערך.

הכנסות פיננסיות
כל הכנסות הריבית למיניהן מתחייבות בשיעור מס החברות הרגיל, שנת 2022 - 23%.

הכנסות מדיבידנד
דיבידנד שמקורו בהכנסות שהופקו או שנצמחו בישראל או שהתקבלו מחברה תושבת ישראל פטור ממס.
דיבידנד שמקורו מחוץ לישראל חייב במס חברות בשיעור של 23% בשנת 2022. לחילופין, לפי בקשת החברה, ייבחן חישוב מס תוך מתן זיכוי עקיף בגין המס ששולם על ההכנסה ממנה חולק הדיבידנד, כמפורט בסעיף 126 לפקודת מס הכנסה.

רווחי הון
שיעור המס בגין רווחי הון ריאליים בעת מכירת נכסים ונייירות ערך לא סחירים וכן בעת מכירת מקרקעין מחוץ לישראל הינו בשיעור מס חברות של 23% בשנת 2022.

שיעורי מיסוי שוק ההון ורווחי הון ליחידים

רווח הון מנייר ערך בבורסה בישראל
שיעור המס ליחיד על הרווח מניירות ערך סחירים הינו בשיעור של 25% וזאת אם אין מדובר בהכנסה פירותית (עסקית).
אצל מוכר שהוא בעל מניות מהותי (בעל מניות המחזיק לפחות 10% ממניות החברה שמניותיה נמכרות), שיעור המס יעמוד על 30%.
אם ההכנסה מניירות ערך (בין ישראלים ובין זרים) תיחשב להכנסה עסקית, שלטונות המס ידרשו מיסים על פי שיעור המס השולי, דהיינו עד 47% בשנת 2022.

רווח הון מניירות ערך זרים
על ניירות ערך זרים שנרכשו עד ליום 31.12.2004 יחול שיעור מס ליניארי כדלקמן:
על רווח ההון הריאלי שנצמח עד ליום 31.12.2004 - 35%, יתרת הרווח תתחייב ב-25% מס.

הכנסות פיננסיות

יחיד חייב במס בגין הכנסות ריבית על פיקדונות ותוכניות חיסכון (שנפתחו החל מיום 8.5.2000), בין אם מקורם בארץ ובין בחו"ל וכן על התשואה הנצברת על הפקדות מעבר לתקרה שנקבעה על ידי שלטונות המס בעת פדיון קופות גמל וקרנות השתלמות.

שיעור המס הוא 25% למעט במכשירים שאינם צמודים שימוסו בשיעור של 15%.

קיימים מספר פטורים המתייחסים לגמלאים ולבעלי הכנסות נמוכות.

הכנסות מדיבידנד

שיעור המס החל על דיבידנד אצל יחיד או חברה משפחתית הינו בשיעור של 25%. לגבי בעל מניות מהותי (המחזיק לפחות 10% ממניות החברה משלמת הדיבידנד) שיעור המס יעמוד על 30%.

רווחי הון

שיעור המס בגין רווחי הון ריאליים (בידי יחיד ובידי חברה משפחתית) בעת מכירת נכסים וניירות ערך לא סחירים וכן בעת מכירת מקרקעין מחוץ לישראל הינו בשיעור של 25%.

לגבי בעל מניות מהותי שיעור מס רווחי הון יעמוד על 30%.

לגבי מכירת נכסים שנרכשו לפני 1.1.2003 יחול שיעור המס באופן ליניארי כדלקמן: על רווח ההון שנוצר החל ממועד הרכישה ועד ליום 31.12.2002 יחול שיעור המס השולי, על רווח ההון מיום 1.1.2003 ועד ליום 31.12.2011 יחול שיעור מס שולי של 20% ועל רווח ההון מיום 1.1.2012 ועד ליום המכירה יחול מס בשיעור 25%.

מס יסף

במסגרת החוק לצמצום הגרעון ולשינוי נטל המס (תיקוני חקיקה), התשע"ד-2012, מוטל מס נוסף בשיעור 3% על הכנסתו החייבת של יחיד שהכנסתו השנתית החייבת עולה על 663,240 ש"ח.

המבחנים על פיהם תחשב ההכנסה מניירות ערך להכנסה פירותית ומתי תחשב להכנסה הונית:

1. מבחן התדירות: תדירות עסקאות גבוהה מצביעה על פעילות עסקית.
2. מבחן תקופת ההחזקה בנכס: תקופת החזקה קצרה עשויה להצביע על פעילות עסקית. רכישת ניירות ערך ומכירתם באותו חודש יכולה עדיין להיחשב כפעולה הונית. יצוין, כי סוגו של הנכס משמעותי גם במבחן זה. פעולות בניירות ערך בפרק זמן קצר יכול שתסווגנה כפעולות הוניות בעוד שלגבי פעולות בנכסים אחרים, יתכן ואותו פרק זמן היה מאפיין פעולה פירותית.
3. מבחן הבקיאות והמומחיות: פעילות בתחום הבקיאות והמומחיות מעידה על פעילות עסקית. חלק גדול מהפעילות בבורסה מתבצע באמצעות בנקים, יועצי השקעות ו/או ברוקרים. השקעה באמצעותם לא הופכת את הרווחים מהשקעה הונית להכנסה עסקית בשל כך בלבד. לעומת זאת, כאשר מתבצעת פעילות בתיק האישי של מי שהתמחותו ועיסוקו הוא בתחום זה, יכול שתהא זו אינדיקציה לסיווג הרווחים כעסקיים.
4. מבחן היקף ההשקעה: היקף השקעה גבוה יכול להצביע על פעילות עסקית. יצוין, כי ליישום מבחן זה יש להתחשב בהיקף ההשקעה בהשוואה להיקף פעילות הנישום בתחומים אחרים ובשים לב למשאביו הכספיים. בחינת היקף ההשקעה, צריכה להיעשות בזהירות תוך תשומת לב מיוחדת

לנסיבות הספציפיות שכן דווקא אצל נישומים שמבצעים פעולות השקעה לא עסקיות בחסכונותיהם יכולים מחזורי ההשקעה לעלות על מחזורי פעילותם העסקית האחרת.

5. מבחן המימון: על פי מבחן זה מימון פעילות בהון זר (לעומת הון עצמי), בעיקר אשראי לזמן קצר, מעיד על פעילות עסקית.
6. מבחן הארגון: קיומו של מנגנון, צוות עובדים, מקום עבודה קבוע, מערך רישומי ותיעוד מסודר יש בהם להצביע על קיומו של עסק.
7. מבחן ההבשלה וההשבחה: על פי מבחן זה ביצוע פעולות להעלאת ערך הנכס מצביע על פעילות עסקית.
8. מבחן טיב הנכס: טיבו של הנכס יכול גם הוא להשליך על סווג ההכנסה. אופי ספקולטיבי של ניירות ערך יכול להצביע על פעולות עסקיות.

על פי עמדת מס הכנסה, סיווג ההכנסה ייקבע על פי שקלול כל המבחנים וקיומו של מבחן אחד או מספר מבחנים, לא יגרום בהכרח לסיווג ההכנסה כהכנסה עסקית ובכל מקרה יש להתייחס לנסיבות הספציפיות.

להלן טבלה מרכזת לשיעורי המס:

	שיעור המס		שיטת החישוב
	עד 2011	מ-2012	
רווח הון/שבח ריאלי	25%/20% (1)	30%/25% (1)	ליניארית (2)
דיבידנד	25%/20% (1)	30%/25% (1)	(3)
ריבית ודמי ניכיון -צמוד	20%	25%	ליניארית (2)
ריבית ודמי ניכיון - לא צמוד	15%	ללא שינוי	-
ריבית על תכניות חיסכון ופיקדונות	20%	25%	(4)
רווח הון מני"ע סחירים	25%/20% (1)	30%/25% (1)	(5)

1. שיעור המס הגבוה בכל משבצת, מתייחס לבעל מניות מהותי.
2. שיטת חישוב ליניארית - במכירה של נכס שנרכש לאחר 1.1.2003 ייערך חישוב ליניארי יחסי לשתי תקופות: לגבי חלק תקופה שמיום הרכישה עד 31.12.2011 יחול מס בשיעור 25%/20%, לפי העניין, ועל יתרת התקופה יחול מס בשיעור של 30%/25%, לפי העניין. במכירת נכס שנרכש לפני 1.1.2003, יבוצע חישוב ליניארי ל-3 תקופות כך שלגבי חלק התקופה שעד ליום 1.1.2003 יחול מס שולי.
3. כל הדיבידנד שחולק החל מ-1.1.2012 **ללא קשר למועד הפקת הרווחים**.
4. התיקון חל על ריביות שנצברו החל מ-1.1.2012. לגבי ריבית בפיקדונות ותכניות חיסכון שנפתחו לפני 1.1.2012, יחול הדין החדש רק על ריבית שתצמח מהמועד הראשון שבו ניתן למשוך את הכספים ללא הרעה בתנאי החיסכון ("נקודת יציאה" ראשונה) והחישוב יהיה ליניארי.
5. **ניירות ערך סחירים** - אין חישוב ליניארי.

חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה

חלה חובה לדווח תוך 30 יום על כל מכירה הונית, בין אם נבע מהמכירה רווח הון או שנוצר הפסד הון ולשלם מקדמה מסכום המס החל על הרווח, אם היה כזה.

לגבי ניירות ערך הרשומים למסחר בבורסה (בישראל או מחוץ לישראל) או לגבי מכירת קרן נאמנות נקבע שבכל מקרה בו נוכה במועד מכירתן מס במקור מרווח ההון, לא יהיה צורך בדיווח כאמור.

אם לא נוכה מס במקור מרווח ההון והמוכר חייב בהגשת דוח שנתי, נקבע כי המוכר יהיה חייב בהגשת דוח על רווח ההון ותשלום המקדמה בגין רווח ההון, פעמיים בשנה: ביום 31 ביולי בשל מכירות שהיו במחצית הראשונה של השנה וב-31 בינואר של השנה העוקבת, בגין מכירות שהיו במחצית השנייה של השנה.

הקלות במיסוי על הכנסות מדיבידנד מחוץ לישראל (תיקון 169)

ביום 29.12.2008 פורסם תיקון 169 לפקודת מס הכנסה, במסגרת תוכנית להאצה כלכלית שנועדה לסייע למשק הישראלי להתמודד עם המשבר הכלכלי העולמי.
בתיקון נקבע תמריץ לחברות ישראליות למשוך רווחים מחברות זרות לישראל ולהשקיעם בכלכלה המקומית. בנוסף נקבעו תמריצים לתושבי חוץ להשקיע בשוק ההון בישראל ובחברות ישראליות, וזאת בדרך של פטור ממס בגין רווחי הון מניירות ערך של חברות ישראליות ופטור ממס על הכנסות ריבית מניירות ערך ואג"ח הנסחרים בישראל. תחולת התיקון מיום 1.1.2009.

להלן עקרי התמריצים שנקבעו בתיקון:

פטור מס על הכנסה של תושב חוץ מריבית, דמי ניכיון או הפרשי הצמדה
הכנסתו של תושב חוץ מריבית, דמי ניכיון או הפרשי הצמדה שמקורם באג"ח שהנפיקה חברה תושבת ישראל והוא נסחר בבורסה בישראל תהא פטורה ממס, זאת בנוסף לדין הקיים הקובע, שרווחי השקעה באג"ח ממשלתי פטורים ממס בידי תושבי חוץ.

הפטור לא יחול על מי שהוא בעל מניות מהותי בחברה המנפיקה ולא על צד שהוא "קרוב" לחברה. כמו כן, מי שעובד בחברה המנפיקה או נותן לה שירותים או בעל "יחסים מיוחדים עימה" אינו נהנה מהפטור אלא אם הוכח כי התמורה היא תמורה מקובלת.

יובהר, כי תחולת הפטור הינה בגין ריביות ששולמו החל מיום 1.1.2009 ללא קשר למועד צבירת הריבית.

פטור ממס לתושב חוץ על רווחי הון מניירות ערך

על פי הדין הקיים עד תיקון 169 ניתן פטור ממס לתושב חוץ על רווחי הון ממכירת מניות בחברה תושבת ישראל כפוף למספר התניות כגון: החברה הינה עתירת מו"פ, נייר הערך נסחר בבורסה בישראל ותושב החוץ הינו תושב מדינת אמנה. התיקון קובע הרחבת קשת הנהנים, ומקנה פטור ממס לכל תושב חוץ על רווחי הון מניירות ערך שאינם נסחרים בבורסה בישראל.
רווחי הון של תושב חוץ שמקורם בניירות ערך הנסחרים בבורסה פטורים ממס כבעבר.
בוטלו דרישות הדיווח בישראל, והתנאי שלפיו דווחה המכירה במדינת התושבות.
פטור זה מתקיים גם אצל מי שהוא עולה חדש או "תושב חוזר ותיק".
תחולת הסעיף המתוקן הינה ביחס לני"ע שנרכשו החל מ-1.1.2009 (יום תחילת התיקון).

החל מה-16.12.2011 בוטל הפטור ממס לתושב חוץ על רווח הון ממכירת מלווה מדינה קצר מועד וכן הריבית מאותם ניירות.

במסגרת תיקון 197 מה-5.8.2013 נוספה לפקודת מס הכנסה הוראה לפיה הפטור ממס לא יחול על רווח הון במכירת נייר ערך של חברה שביום רכישתו ובשנתיים שקדמו למכירתו, עיקר שווים של הנכסים אותם מחזיקה החברה מקורו באחד מאלה:

1. זכות במקרקעין או זכות באיגוד מקרקעין או בכל זכות אחרת במקרקעין כמשמעותה בחוק המקרקעין.
2. זכות שימוש במקרקעין או בכל נכס המחובר למקרקעין בישראל.
3. זכות לניצול משאבי טבע בישראל.
4. זכות לפירות ממקרקעין הנמצאים בישראל.

<u>קיזוז הפסדי הון</u>

1. ניתן לקזז הפסדי הון בידי יחיד/חברה כנגד רווחי הון ריאליים, **גם בגין פעילות בניירות ערך סחירים** וגם אם הרווחים/הפסדים נוצרו בישראל ו/או מחוץ לישראל (בכפוף להוראות המעבר ובכפוף להוראות פקודת מס הכנסה בנושא).
2. ניתן לקזז הפסדי הון שוטפים ממכירת נייר ערך (סחיר או לא) כנגד הכנסות מריבית או דיבידנד מאותו נייר ערך או כנגד הכנסות מריבית או דיבידנד בשל ניירות ערך אחרים, ובלבד ששיעור המס החל על הריבית או הדיבידנד שקיבל אותו אדם לא יעלה על 25%.

יש לשים לב שהחל משנת 2012 לא ניתן לקזז מהפסד הון דיבידנד שקבלו בעלי שליטה מחברות שבהן נחשבו כ"בעל מניות מהותי" מאחר ששיעור המס הינו 30%, שיעור העולה על התקרה המאפשרת קיזוז כנ"ל 25%.

טבלה מרכזת לעניין קיזוז הפסדי הון:

סוג ההכנסה / סוג ההפסד	רווח הון מני"ע נסחרים בישראל	רווח הון מני"ע נסחרים בחו"ל	ריבית מני"ע *	דיבידנד מני"ע *	ריבית מפיקדונות בבנקים או מתוכנית חסכון	רווח הון מנכס לא סחיר בישראל	רווח הון מנכס לא סחיר בחו"ל
הפסד מני"ע נסחרים בישראל	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	לא ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז
הפסד מני"ע נסחרים בחו"ל	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	לא ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	ניתן לקיזוז
הפסד הון מני"ע לא סחיר בארץ	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	לא ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז	ניתן לקיזוז
הפסד הון מני"ע לא סחיר בחו"ל	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	לא ניתן לקיזוז	היתרה שלא קוזזה כנגד רווח הון ממכירת נכס בחו"ל	ניתן לקיזוז

* בנסיבות בהן מדובר בקיזוז הפסדי הון כנגד הכנסות ריבית ודיבידנד שאינם נובעים מנייר הערך שמומש, הקיזוז כאמור יתאפשר כל עוד שיעור המס על הריבית או הדיבידנד אינו עולה על 25%. הקיזוז אפשרי לגבי הפסד הון שוטף בלבד.

מטבעות וירטואלים

הביטקוין הוא "נכס" ולא "מטבע"

ביום 19 במאי 2019 ניתן פסק דין מנחה בעניין נועם קופל (ע"מ 16-05-11503) אשר קבע וסיווג את הביטקוין כ"נכס" ולא כ"מטבע". פסק הדין דן באופן שבו יש לסווג את ה"ביטקוין" לצורכי מס, וליתר דיוק האם הביטקוין (או מטבע וירטואלי אחר) ייחשב כ"מטבע" לעניין סעיף 9(13) שההכנסות מהפרשי הצמדה בגינו, פטורות ממס.

נועם קופל רכש ביטקוין בשנת 2011 ומכרו בשנת 2013 ברווח של מעל 8 מיליון ש"ח. הוא טען כי הביטקוין הינו "מטבע חוץ" ולכן רווחיו הם בבחינת הפרשי הצמדה (הפרשי שער) שבהתאם לסעיף 9(13) לפקודת מס הכנסה, פטורים ממס.

עמדת פקיד השומה היתה כי הביטקוין אינו "מטבע" אלא יש לראותו כ"נכס" בהתאם להוראות סעיף 88 לפקודת מס הכנסה וכי הרווחים ממכירתו חייבים במס בהתאם לפרק ה' לפקודת מס הכנסה.
בית המשפט קבע לעניין סיווג הביטקוין כ"מטבע" כדלקמן:

- לא הוכח כי הביטקוין עבר את המשוכה הנדרשת על פי חוק בנק ישראל באשר להגדרת "מטבע" ו"מטבע חוץ" וכי אין לו ביטוי פיסי-מוחשי בדמות של שטר או מעות.
- הביטקוין אינו "הליך חוקי" של אף מדינה.
- הביטקוין אינו מהווה תחליף של ממש, במדינה כלשהי, לכסף או למטבע ואינו מהווה אלטרנטיבה אמיתית לכסף.
- הביטקוין אינו נתפס כ"מטבע" באף מדינה בעולם לצורך מס.

לעניין הגדרת הביטקוין כ"נייר ערך" נקבע בין היתר:

- לא ניתן לראות בביטקוין כ"נייר ערך" לפי הגדרתו בחוק ניירות ערך, שכן הוא אינו מקנה זכות חברות או השתתפות בתאגיד כלשהו או איזה תביעה ממנו.
- הביטקוין גם אינו מהווה "נייר ערך" לפי עמדת הרשות לניירות ערך.

כב' השופט בורנשטין קבע כי, לאור המצב העובדתי, "נכון לעת הזאת" כי יש לראות בביטקוין כנכלל בהגדרת "נכס" וכי הרווחים הנגזרים ממנו, ימוסו במס רווח הון.

רשות המיסים הוציאה שני חוזרים המתייחסים לאופן מיסוי הרווחים הנובעים ממטבעות וירטואלים (נציין כי טרם עברה חקיקה כלשהי לעניין המיסוי) תוך הבחנה בין שני סוגים של מטבעות וירטואלים. חוזר מס הכנסה מספר 5/2018 מתייחס ל-אסימונים מבוזרים ואילו חוזר מס הכנסה מספר 7/2018 מתייחס ל-UTILITY TOKENS.

חוזר מס הכנסה מספר 05/2018 בנושא "מיסוי פעילות באמצעי תשלום מבוזר (המכונים "מטבעות וירטואלים")

החוזר עוסק בכללי המיסוי לגבי השימוש באמצעי תשלום באסימונים מבוזרים וקובע ומפרט את השלכות המיסוי הנובעות מהשימוש בו.

"אסימונים מבוזרים" - אסימונים שאינם מונפקים עלי ידי גורם מרכזי אחד ושערכם אינו מייצג ערך של סחורה כלשהי או שירותים כלשהם, אלא ערכם נקבע לפי הסכמה בחליפין בין רשת המשתמשים לדוגמה: ביטקוין, את'ר וכד'.

החוזר קובע כי אמצעי התשלום המבוזר המשמש כאמצעי סחר חליפין אינו בגדר "מטבע" או "מטבע חוץ" בהתאם לחוק בנק ישראל ולעניין פקודת מס הכנסה.

בין היתר נקבע:

1. הגדרת "נכס" בסעיף 88 לפקודת מס הכנסה כוללת בין היתר כל רכוש, בין אם מדובר בנכס מוחשי ובין אם מדובר בנכס לא מוחשי. אמצעי תשלום מבוזר מהווה רכושו של האדם המחזיק בו, ומשכך הוא נכלל בהגדרת "נכס" בסעיף 88 לפקודה.
2. מכירת אמצעי תשלום מבוזר כמכירת "נכס" בהתאם לחלק ה' לפקודת מס הכנסה - תסווג כהכנסה הונית ותחויב במס רווח הון בהתאם לשיעורי המס הקבועים בסעיף 91 לפקודה.
3. אדם המדווח על מכירת אמצעי תשלום מבוזר ישמור מסמכים להוכחה כי ההכנסות המדווחות הן ממכירת אמצעי תשלום מבוזר המשמש לצורך סחר חליפין ככול שיידרש להנחת דעתו של פקיד השומה.
4. אדם אשר הכנסותיו מאמצעי תשלום מבוזר מגיעות לכדי עסק , יסווגו הכנסותיו כהכנסה פירותית ויחולו עליה שיעורי המס על פי סעיפים 121 או 126 לפקודה. סיווג ההכנסות ייקבע בהתאם למבחני עסק כפי שנקבעו בפסיקה. יובהר כי, אמצעי תשלום מבוזר אשר הגיע לרשותו של אדם בעקבות פעילות כריה (פעילות המתבצעת באמצעות העמדת כוח מחשוב אשר תמורתה משולמים אמצעי תשלום מבוזר), יש לראות את ההכנסות המתקבלות בידיו כהכנסה עסקית.
5. לגבי עסקאות בהן התמורה משולמת באמצעי תשלום מבוזר, נקבע כי מדובר למעשה בעסקת חליפין ואופן הטיפול המיסוי הינו כדלקמן-
   5.1. סכום התמורה המשולמת בעסקת החליפין תהא זהה הן למוכר לעניין קביעת התמורה והן לרוכש לעניין קביעת המחיר המקורי. סכום התמורה יקבע בהתאם לשווי ההוגן בשקלים של אמצעי התשלום המבוזר. אם לנכס או לסחורה הנקנים קיים מחיר נקוב, אזי שווי המכירה של אמצעי התשלום המבוזר, ששימש לרכישתם, יהא בהתאם למחיר הנקוב של הנכס או הסחורה.
   5.2. מוכר הנכס או נותן השירות - במועד עסקת החליפין המוכר ירשום הכנסה בגין מכירת הנכס או מתן השירות. שווי התמורה כאמור, יקבע בנוסף גם כמחיר המקורי של אמצעי התשלום המבוזר המתקבל. במועד מכירת אמצעי התשלום המבוזר יחושב הרווח הנצמח מהשינויים בערכו ממועד עסקת החליפין ועד מועד מכירתו.
   5.3. רוכש הנכס או מקבל השירות, אשר משלם כאמור באמצעי התשלום המבוזר - במועד ביצוע עסקת החליפין מתבצעת מכירת אמצעי התשלום המבוזר ובמקביל - הוא רוכש נכס או מקבל שירות.

5.4. הדיווח על ההכנסות לצורכי מס יהיה בהתאם להוראות שנקבעו בפקודה והוראות כל דין.

היבטי מס ערך מוסף

החוזר קובע כי אמצעי תשלום מבוזר, הינו נכס בלתי מוחשי לעניין חוק מס ערך מוסף. אמצעי תשלום מבוזר המשמש לצורך סחר חליפין אינו מטבע או נייר ערך או מסמך סחיר לעניין חוק מס ערך מוסף. עם זאת, הפעילות באמצעי תשלום מבוזר המהווה כאמור "נכס פיננסי" ומשמש לצורך סחר חליפין, קרובה יותר במהותה לפעילות בתחום הפיננסי (כגון אמצעי תשלום).

בהתאם לחוק מס ערך מוסף, הכנסות מאמצעי תשלום מבוזר יחויבו במס ערך מוסף רק אם הן בעלות מאפיינים עסקיים.

לגבי משקיע שפעילותו אינה מגיע לכדי עסק, נקבע כי מכירת אמצעי תשלום מבוזר בידי משקיע אשר פעילותו אינה בעלת מאפיינים עסקיים לא תחוב במס ערך מוסף.

לגבי משקיע שפעילותו באמצעי תשלום מבוזר מגיעה לכדי פעילות בעלת מאפיינים עסקיים (בהתאם למבחנים אשר נקבעו בפסיקה) יחויב במס ערך מוסף בהתאם להוראות החוק.

חלק ג - תיקונים הנובעים מחוק ההתייעלות הכלכלית

<u>השפעות המיסוי של חוק ההתייעלות הכלכלית התשע"ז-2016</u>

בחוק ההתייעלות הכלכלית התשע"ז-2016 (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2017-2018), נקבעו בין היתר הוראות שמטרתם:

1. מיסוי חברות ארנק - סעיף 62א.
2. מיסוי משיכות בעלים - סעיף 3(ט1).
3. אילוץ חלוקת עודפים - סעיף 77 (במתכונתו החדשה).

מיסוי חברות ארנק

מטרת התיקון הייתה לטפל בשכירים ונושאי משרה רבים, בעיקר ברמות השכר הגבוהות אשר קבלו את שכרם באמצעות חברה שבשליטתם ובכך נמנעו מתשלום מס שולי. אולם בפועל, הוראות הסעיף רחבות וחלות על נותני שירותים שפועלים באמצעות חברה גם אם לא עשו זאת מתוך ניסיון לנצל לרעה את שיטת המיסוי הדו שלבית.

משמעות הסעיף היא שבעלי המניות שעליהם יחול סעיף 62א יחשבו למחזיקים בחברת הארנק ולכן **ההכנסה החייבת** של חברה **הנובעת מפעילותו של יחיד** שהוא בעל מניות מהותי תחשב כהכנסתו של בעל המניות.

"הכנסה חייבת" - הכנסה לאחר הניכויים, הקיזוזים והפטורים שהותרו ממנה לפי כל דין.

"בעל מניות מהותי" - מי שמחזיק, במישרין או בעקיפין, לבדו או יחד עם אחר, ב-10% לפחות באחד או יותר מסוג כלשהו של אמצעי השליטה בחבר בני אדם.

הסעיף לא יחול על יחיד שהוא בעל מניות מהותי (במישרין או בעקיפין) בחבר בני האדם מקבל השירות. הסעיף לא יחול על חברות משלח יד זרה (כהגדרתן בסעיף 75ב1). הסעיף יחול רק על חברות מעטים (כהגדרתן בסעיף 76). הסעיף חל על פעילויות של נושא משרה בחבר בני אדם אחר, וכן פעולות הנעשות בידי עובד בעבור מעסיקו (יחסי עובד-מעסיק). בהתאם לעמדת רשות המיסים, גם חברה אשר לא עונה לחזקות הקובעות בסעיף 62א(א)(3) יכולה להיחשב כחברת ארנק, ככל שישנם סממנים של יחסי עובד מעסיק. לכן מומלץ כי כל חברה אשר קיים חשש שהיא עונה להגדרת חברת ארנק תבחן האם היא עונה להגדרה.

מיסוי משיכות בעלים

מטרת סעיף 3(ט1) היא לטפל בניצול לרעה של שיטת המיסוי הדו שלבית על ידי בעלי מניות אשר משכו כספים או קבלו לשימושם נכסים מחברה שבשליטתם. אותם בעלי מניות נמנעו מתשלום מס שולי למרות שהכספים או הנכסים לא הוחזרו לחברה במשך פרק זמן ארוך ולעיתים לא הוחזרו כלל.

הסעיף מטיל מס על משיכה של כספים מחברה על ידי בעל מניות מהותי (מוגדר בסעיף 88) ועל קרובו, וכן על העמדת נכס של חברה לשימושם, במישרין או בעקיפין אלא אם חויבו במס מלא.

לגבי משיכה של כספים מחברה, יש הקלה רק אם סכום המשיכות במצטבר לא עלה ביום כלשהו בשנת המס ובשנת המס שלפניה על 100,000 ש"ח אבל רק אם וכאשר תנאי זה מתקיים בכל יום ויום לאורך כל התקופה.

חיוב המס יהיה על בסיס שוטף פלוס שנה ויעשה במסגרת הדוח השנתי על ההכנסה שמוגש בתום שנת המס שלאחר שנת המס שבה נמשכו הכספים. לדוגמה ב-31.12.20 יחויבו במס כספים שנמשכו בשנת 2019.

ניתן להחזיר את הכספים לחברה עד מועד החיוב. אולם, אם הכספים שהוחזרו נמשכו מחדש בתוך שנתיים מהמועד שבו הושבו, יראו אותם (עד גובה הסכום שנמשך מחדש) כאילו לא הושבו. חריג, אם נמשכו מחדש באופן חד-פעמי והוחזרו בתוך 60 ימים.

רק כספים שנמשכו והושבו לחברה עד למועד החיוב ללא משיכתם מחדש בתקופה של שנתיים לא יחויבו במס בהתאם לסעיף 3(ט1).

משיכות הבעלים יסווגו אצל בעלי המניות כהכנסה מדיבידנד, אם יש בחברה רווחים כהגדרתם בסעיף 302(ב) לחוק החברות וזאת בהתאם לחלקו ברווחים. אם אין בחברה רווחים כמפורט לעיל, אבל מתקיימים יחסי עובד-מעביד אזי המשיכות יסווגו כהכנסה מעבודה. אם לא ניתן לסווגם באף אחת מהחלופות הנ"ל, ידווחו כהכנסה מעסק או משלח יד.

על משיכות כספים מחברה אשר בתחולת סעיף 3(ט1) ימשיך לחול סעיף 3(ט) - ריבית רעיונית, עד למועד החיוב במס.

על משיכות כספים אשר אינן בתחולת סעיף 3(ט1) ימשיך לחול סעיף 3(ט) עד למועד ההשבה.

כספים - כולל מזומנים, ניירות ערך, פיקדונות וכל ערובה אחרת שהחברה העמידה כבטוחה כלשהי לטובת בעל המניות המהותי.
משיכה - כולל הלוואה, השאלה וכל חוב אחר.

אילוץ חלוקת עודפים
סעיף 77 לפקודת מס הכנסה מעניק למנהל את הסמכות להורות על חלוקת רווחי חברה כדיבידנד, בהתקיים נסיבות מסוימות וזאת רק לאחר התייעצות בוועדה. במסגרת ניסוחו מחדש של סעיף 77 נקבעו קריטריונים המבהירים את הנסיבות בהן תחויב החברה לחלק את רווחיה. החלוקה המאולצת מוגבלת לשיעור של 50% מהרווח לשנת מס מסויימת. החיוב מוגבל לחמש השנים שלאחר אותה שנת מס ובתנאי שנצברו בחברה רווחים העולים על חמישה מיליון ש"ח, ויש בידה לחלק רווחיה או חלק מהם בלי להזיק לקיומם ולפיתוחם של עסקיה. קיים תנאי נוסף לפיו לאחר החלוקה יישארו לחברה לפחות שלושה מיליון ש"ח רווחים צבורים לתום אותה שנה ולתום שנת המס שקדמה להוראת החלוקה.

חלק ד - מיסוי מקרקעין

מס שבח

סעיף 6 לחוק קובע כי מס שבח מקרקעין יוטל על השבח במכירת זכות במקרקעין.

מס שבח מקרקעין הינו למעשה מס רווח הון, המוטל על מוכר זכות במקרקעין/מבצע פעולה באיגוד מקרקעין בישראל, אשר אינה מהווה בידיו "מלאי עסקי".

המס מוטל במקרה בו למוכר נוצר רווח ממכירת הזכות במקרקעין. לא יוטל מס במקרה של הפסד.

לעניין שיעורי המס והזיכויים ממנו (אך לא לעניין הפטורים), יראו את השבח כחלק מההכנסה החייבת במס הכנסה בשנת המס שבה נעשתה המכירה.

החוק קובע את דרך חישוב השבח, את ההוצאות המותרות בניכוי, את ההוראות לקביעת יום המכירה ושווי המכירה ואת ההוראות לקביעת יום הרכישה ושווי הרכישה.

בנוסף, החוק קובע פטורים שונים והקלות ממס.

חישוב המס
בעת מכירת זכות במקרקעין נוצר שבח המהווה את סכום ההפרש בין שווי מכירת הזכות לשווי רכישתה בניכוי הוצאות ובתוספת פחת. השבח מגלם בתוכו שני מרכיבים: שבח ריאלי וסכום אינפלציוני.

להלן שיעורי המס החלים על השבח הריאלי בידי יחיד (בידי חברה - שיעור מס חברות בשנת המכירה 23% על כל השבח הריאלי בשנת מס 2022).

1. **שבח ריאלי עד יום התחילה** - המהווה את השבח הריאלי שנצבר מיום רכישת הזכות ועד ליום 6.11.2001 - שיעור המס החל הוא המס השולי המקסימלי של היחיד בשנת המכירה (47% בשנת המס 2022) .
2. **השבח הריאלי לאחר יום התחילה ועד למועד השינוי** - המהווה את השבח הריאלי שנצבר מיום 7.11.2001 ועד ליום 31.12.2011 - שיעור המס החל - עד 20%.
3. **יתרת השבח הריאלי לאחר מועד השינוי** - המהווה את השבח הריאלי שנצבר מיום 1.1.2012 ועד ליום המכירה - שיעור המס החל - עד 25%.

הסכום האינפלציוני מורכב משתי תקופות, כמפורט להלן:

1. **סכום אינפלציוני חייב** - המהווה את חלק הסכום האינפלציוני שנצבר מיום הרכישה ועד ליום 31.12.1993 - שיעור המס החל - 10% (הן אצל יחיד והן בידי חברה).
2. **יתרת הסכום האינפלציוני** - המהווה את חלק הסכום האינפלציוני שנצבר מיום 1.1.1994 ועד ליום המכירה - פטור ממס.

חשוב לציין כי, על עסקאות שבח מוטל גם מס יסף בשיעור נוסף של 3% כהגדרת מונח זה בסעיף 121ב לפקודת מס הכנסה.

מס רכישה

סעיף 9(א) לחוק קובע כי במכירת זכות במקרקעין יהא הרוכש חייב במס רכישה.
מס הרכישה הינו בשיעור משווי שוק העסקה.
בנכסים שאינם מהווים דירת מגורים, שיעור המס קבוע לכל השווי (6%).
בדירות שישמשו למגורים שיעור המס מדורג, כאשר ישנה אבחנה בין רכישת דירת מגורים יחידה ולדירת מגורים שאינה יחידה.
באתר רשות המסים קיים סימולטור המאפשר בחינת חבות מס הרכישה:
https://www.misim.gov.il/svsimurechisha/frmFirstPage.aspx?cur=1#nbb

כמו כן קיימות תקנות מיסוי מקרקעין (שבח, מכירה ורכישה) (פטור ממס רכישה), התשל"ה-1974 הקובעות פטורים והקלות ממס רכישה.

הקלות ממס השבח

שיעור מס היסטורי
סעיף 48א(ד) לחוק אשר התייחס לנכסי נדל"ן שנרכשו עד שנת 1960 למעשה קובע כי אותם נכסים - נכון להיום שיעור המס בגינם הינו קבוע ועומד על 25%.

פריסת המס על השבח הריאלי - סעיף 48א(ה)
החוק מאפשר למוכר יחיד לבקש שהמס על השבח הריאלי יחושב כאילו נבע בחלקים שנתיים שווים (להלן - "פריסה"). את בקשת הפריסה יש להגיש לפקיד השומה ככל שהדוח השנתי לשנה בה בוצעה העסקה הוגש או לרשויות מיסוי מקרקעין אם טרם הוגש הדוח השנתי.

להלן התנאים להחלת חישוב פריסה במיסוי מקרקעין:
1. המוכר הינו תושב ישראל.
2. תקופת הפריסה המרבית הינה לארבע שנים או "תקופת בעלות בנכס", לפי הנמוך שביניהם. תקופת הפריסה תיקבע בהתאם לבקשת הנישום ויכולה להיות לתקופה הקצרה מארבע שנים. תחילת הספירה של תקופת הבעלות בנכס הינה בשנה הראשונה שלאחר המועד שבו הגיעה הזכות לידי המוכר וסיומה בשנת המכירה.
3. המוכר הגיש דוחות לפי סעיף 131 לפקודה בעבור שנות המס שבתקופת הפריסה, למעט שנות מס שלגביהן טרם חלף המועד להגשת דוחות אלה.

אופן חישוב המס על השבח הריאלי על פי פריסה
השבח הריאלי יחולק למספר שנות המס בפריסה. בכל אחת משנות המס בתקופת הפריסה, יצורף חלק השבח הריאלי להכנסה החייבת של המוכר. חישוב המס ייעשה בהתחשב בשיעורי המס החלים על כלל הכנסתו החייבת של המוכר, לפי הוראות פקודת מס הכנסה ובהתחשב ביתרת נקודות הזיכוי שזכאי להן המוכר בכל אחת משנות המס הרלוונטיות. יש לציין כי השבח הריאלי יהיה השלב הגבוה ביותר בסולם ההכנסה החייבת.

קיזוז הפסדים

מס שבח מהווה מקדמה על חשבון מס ההכנסה. נישום אשר צבר הפסד עסקי/הון לתום שנת המס שקדמה למכירה והמציא אישור מקוון (הניתן על ידי פקיד השומה) על גובה וסוג ההפסד, יוכל להפחיתו מהשבח.

אופן קיזוז ההפסדים:
הפסד עסקי יקוזז כנגד השבח הריאלי והסכום האינפלציוני החייב, כלהלן:
כל 1 ש"ח הפסד יקוזז כנגד 1 ש"ח שבח ריאלי/סכום אינפלציוני חייב (המוכר יכול לבקש כי לא יקוזז ההפסד כנגד הסכום האינפלציוני).

הפסד הון יקוזז תחילה כנגד השבח הריאלי והיתרה תקוזז כנגד הסכום האינפלציוני החייב, כלהלן:
כל 1 ש"ח הפסד יקוזז כנגד 1 ש"ח שבח ריאלי וכל 1 ש"ח הפסד יקוזז כנגד 3.5 ש"ח מהסכום האינפלציוני החייב.

חישוב ליניארי מוטב במכירת דירת מגורים מזכה שנרכשה לפני 1.1.2014

1. סעיף 48א(ב2) קובע כי במכירת דירת מגורים מזכה שיום רכישתה היה לפני יום המעבר (1.1.2014), יהיה השבח הריאלי עד יום המעבר פטור ממס ועל יתרת השבח הריאלי לאחר יום המעבר יחול מס בשיעור הקבוע בסעיף קטן 48א(ב)(1), קרי 25% נכון להיום.
2. סעיף 48א(ב3) מחיל את הוראות סעיף 48א(ב2) רק על מרכיב דירת מגורים בתוספת הפטור הנוסף לפי סעיף 49ז - ולא על זכויות הבניה.

יודגש כי השבח האינפלציוני במכירת דירת מגורים מזכה - פטור כולו ממס.

חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין

על פי סעיף 75 לחוק מיסוי מקרקעין, חלה חובה לדווח תוך 30 יום על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין. יודגש, כי החל מתיקון 76 לחוק (1.8.2013) כל הקצאת מניות כאמור חייבת במס רכישה.

פטורים ממס שבח

בחוק מיסוי מקרקעין נקבעו מספר פטורים ממס שבח כשהשכיח שבהם הוא הפטור במכירת דירת מגורים מזכה (פרק חמישי 1 לחוק).
במסגרת תיקון 76 לחוק שונה מהותית פרק חמישי 1 לחוק החל מתאריך 1.1.2014.

פטור לדירת מגורים מזכה
להלן התנאים המצטברים לזכאות לפטור ממס שבח:

המוכר הינו תושב ישראל, או תושב חוץ שאין לו דירת מגורים במדינה שבה הוא תושב (נדרש אישור משלטונות המס באותה מדינה כי אין לו דירה כאמור).

הדירה עונה להגדרת דירת מגורים:
1. בניית הדירה נסתיימה - יודגש כי דירה שבנייתה טרם נסתיימה, גם אם הקבלן התחייב לסיים בנייתה, לא תיחשב כדירת מגורים לצורך קבלת הפטור.
2. הדירה בבעלות או בחכירת יחיד ולא חברה.
3. הדירה אינה מהווה מלאי עסקי אצל המוכר.
4. הדירה משמשת בפועל למגורים, או לחילופין מיועדת לשמש למגורים קרי עליה לכלול את כל המתקנים הנדרשים למגורים (כמו מטבח, אמבטיה, שירותים וכו').

דירת המגורים הינה דירת מגורים מזכה:
הדירה "שימשה בעיקרה למגורים" באחת משתי החלופות הבאות:
1. 80% ממועד הרכישה (לא לפני 1.1.98) ועד למועד המכירה.
2. ארבע שנים שקדמו למכירה.

הפטור יינתן עד לשווי מכירה של 4,603,000 ש"ח (בשנת מס 2022), ההפרש בין שווי המכירה לסכום זה, ייחשב כדמי מכר של זכות אחרת בדירת מגורים מזכה, שהמס בגינה יחושב באופן יחסי ובהתאם להוראות סעיף 48א(ב2).

תנאים מוקדמים נוספים:
1. על המוכר לבקש את הפטור במפורש.
2. המבקש ליהנות מן הפטור חייב למכור את כל זכויותיו בדירת המגורים.

אם המוכר מכר חלק מזכויותיו בדירה ולא את כולה, או שהמוכר הותיר בידיו זכויות, כגון זכות הבעלות עם החכרת הדירה, המוכר לא יהיה זכאי לפטור ממס שבח בעת מכירתה.
האמור לעיל לא יחול במכירת חלק מדירת מגורים מזכה במסגרת עסקת קומבינציה, שאז יינתן פטור יחסי בהתאם לחלק הנמכר.

המסלולים לפטור ממס שבח

1. הפטור אחת ל-4 שנים בוטל בתיקון 76 לחוק.
2. פטור לדירה שהתקבלה בירושה - הזכאות לפטור על פי סעיף זה תחול על מי שעומד בתנאים המצטברים הבאים:
   2.1. בעת פטירתו היה המוריש בעלים של דירה אחת בלבד.
   2.2. אילו המוריש היה מוכר את הדירה הוא היה זכאי לפטור.
   2.3. היורש הינו צאצאו של המוריש או בן-זוגו של המוריש או בן-זוגו של הצאצא.

   שימוש בפטור לפי סעיף זה אינו חוסם את מקבלו מלהשתמש בפטור נוסף לפי עילת הפטור לדירה יחידה.

3. פטור לדירה יחידה - מוכר דירת מגורים מזכה שהיא דירתו היחידה והמוכר הוא בעל הזכות בה במשך 18 חודשים לפחות מיום שהייתה לדירת מגורים, זכאי לפטור ממס שבח במכירתה.

   אם נתקבל פטור על פי סעיף זה, יש להמתין 18 חודשים לקבלת פטור נוסף על פי הסעיף. מוכר יחשב כבעל דירת מגורים אחת גם אם ברשותו בנוסף:
   3.1. דירה שנרכשה במהלך 24 החודשים שקדמו למכירת הדירה הנדונה כתחליף לה.
   3.2. דירה שחלקו של המוכר בבעלותה אינו עולה על 1/3.
   3.3. דירה שהושכרה למגורים בשכירות מוגנת לפני 1.1.1997.
   3.4. חלק מדירת ירושה בשיעור של עד 50% - ללא קשר לזהות המוריש.
   3.5. דירה שנתקבלה בירושה והתקיימו בה תנאי סעיף 49ב(5)(א) ו-(ב).

4. פטור חד-פעמי למכירת שתי דירות - מוכר זכאי לפטור במכירת שתי דירות מגורים יחדיו לשם רכישת דירה אחת אחרת במקומן, בהתקיים התנאים המצטברים הבאים:
   4.1. התא המשפחתי לא ניצל בעבר פטור ממס לפי סעיף 49ה (הפטור הוא חד-פעמי).
   4.2. הדירה הנמכרת ("הדירה הראשונה") היא "דירת מגורים מזכה".
   4.3. במועד המכירה של הדירה הראשונה יש בבעלותו דירת מגורים נוספת אחת בלבד.
   4.4. המוכר מכר את הדירה הנוספת ("הדירה השנייה") בפטור ממס לפי פרק חמישי 1 לחוק בתוך 12 חודשים מיום מכירת הדירה הראשונה.
   4.5. המוכר רכש בשנה שלפני מכירת הדירה השנייה או ירכוש בשנה שלאחר מכירת הדירה השנייה דירת מגורים שלישית (להלן - "הדירה החלופית"). לעניין זה יודגש כי אין מניעה שהדירה החלופית תירכש לפני שתי הדירות שנמכרו, וזאת בתנאי שלא תחלוף יותר משנה מאז רכישת הדירה החלופית ועד למכירת הדירה השנייה.
   4.6. שוויה של הדירה החלופית שווה לפחות לשלושה רבעים משווי שתי הדירות הנמכרות.
   4.7. שווי שתי הדירות הנמכרות אינו עולה על מדרגת "שווי מרבי של הדירות" שנקבע בסעיף.
   4.8. אם שווי שתי הדירות הנמכרות אינו עולה על מדרגת "שווי שתי הדירות הנמכרות יחד" כפי שנקבע בסעיף, יינתן פטור מלא במכירת הדירה הראשונה.

4.9. אם שווי שתי הדירות הנמכרות הוא בין שתי מדרגות השווי, יינתן פטור במכירת הדירה הראשונה על ההפרש שבין שווי הדירה השנייה לבין מדרגת "שווי שתי הדירות הנמכרות יחד".
יתרת שווי הדירה הראשונה תחשב כדמי מכר של זכות אחרת במקרקעין (לא דירת מגורים מזכה) ועל היתרה ישולם מס בשיעורים הרגילים (להלן - "הסכום העודף").
במקרה כזה, יחושבו שווי הרכישה והניכויים המותרים, כיחס שבין הסכום העודף לבין השווי המלא שנתקבל במכירת הדירה הראשונה.

מתנות לקרובים

1. תוקן סעיף 62(א) - מכירת זכות במקרקעין והקניית זכות באיגוד ללא תמורה מיחיד לקרובו יהיו פטורים ממס. לעניין זה "קרוב" - קרוב כאמור בפסקאות (1) ו-(2) להגדרה "קרוב" שבסעיף 1 וכן אח או אחות, לגבי זכות שקיבלו מהורה או מהורי הורה בלא תמורה, או בירושה.
2. משמעות התיקון היא שאח ואחות אינם קרובים יותר אלא רק לעניין זכות שקיבלו מההורים/ הורי הורים בירושה או במתנה.

תקופת צינון - סעיף 49ו קובע תקופת צינון במכירת דירת מגורים מזכה בפטור ממס שהתקבלה במתנה נקבעה ל-3 או 4 שנים, כתלות במגורים בדירה בדרך קבע על ידי המוכר בלבד ולא בזהות נותן המתנה או במצבו המשפחתי של המוכר.

חלק ה - מס ערך מוסף

חובת דיווח מקוון

לשם הגברת האכיפה ומניעת הונאות בתחום מס ערך מוסף נקבעה חובת דיווח מקוון לצורכי מע"מ כשתכלית השינוי הינה להגברת האכיפה ומניעת הונאות בתחום מס ערך מוסף (בעיקר בתחום החשבוניות הפיקטיביות).
במסגרת תיקון מספר 37 לחוק מס ערך מוסף אשר פורסם ביום 23.7.2009, שונה חוק מס ערך מוסף בנוגע לתוכן הדיווח התקופתי, אופן הגשתו ועוד.
בעקבות התיקון נדרש חלק מציבור העוסקים להגיש דיווח מפורט על עסקאותיהם ותשומותיהם. הדיווח המפורט מוגש בתדירות חודשית באופן מקוון והוא כולל מידע מפורט על העסקאות והתשומות בתקופת הדיווח.
חובת הדיווח המפורט חלה על אוכלוסיות שונות של החייבים במס כהגדרתם בחוק על פי היקף וסוג פעילותם, כמפורט:

1. כל העוסקים (חברות) שמחזור עסקאותיהם בשנת 2020 גבוה מ-1.5 מיליון ש"ח.
2. לגבי יחידים חובת הדיווח חלה רק על מי שמחזורם בשנת 2020 הוא 2.5 מיליון ש"ח ומעלה.
3. מלכ"רים אשר מחזורם השנתי בשנת 2020 גבוה מ-20 מיליון ש"ח.
4. מוסדות כספיים אשר מחזורם השנתי בשנת 2020 גבוה מ-4 מיליון ש"ח.

עוסק פטור

"עוסק פטור" פטור מתשלום מס עסקאות ומנגד אינו רשאי לנכות מס תשומות (פרט לסוגי עסקאות מסוימות), הוא פטור מהגשת דוחות תקופתיים. עם זאת, עליו להצהיר עד ליום 31 בינואר בכל שנה על מחזור עסקאותיו בשנה שחלפה. בשנת 2022 נחשב כעוסק פטור, מי שמחזור עסקאותיו אינו עולה על 102,292 ש"ח לשנה.

החובה לדרוש חשבונית מס ואי תשלום במזומן

חוק מס ערך מוסף קובע כי ברכישה לצורכי העסק, של נכסים או שירותים בסכום שמעל 321 ש"ח, על הרוכש לדרוש ממוכר, שהוא עוסק מורשה חשבונית מס או לשלם בהעברה בנקאית, בכרטיס אשראי או בשיק שהוא חתום עליו כמושך ונאמר בו כי התשלום הוא למוכר בלבד.

ברכישה כאמור בסכום של 25,767 ש"ח או יותר, חייב הרוכש לדרוש ממוכר שהוא עוסק מורשה חשבונית מס ובנוסף, יש איסור לשלם עליו בשטרי כסף, ואם שילם בשיק מוסב עליו להוסיף על גב השיק את שמו, חתימתו ומספר הרישום במשרד מס ערך מוסף.

חוק המזומן

החוק לצמצום השימוש במזומן התשע"ח-2018. נכנס לתוקף ב-1.1.2019, במטרה לצמצם את ההון השחור ולסייע במאבק בפעילות פלילית, העלמות מס, הלבנת הון ומימון טרור.

הוראות החוק לגבי עוסק הינם כדלקמן:

1. בעסקה עם עוסק ("במסגרת עסקו"), בין אם העסקה הינה עם אדם פרטי ובין אם העסקה היא עם עוסק אחר, ניתן יהיה לשלם במזומן רק במידה ומחיר העסקה הינו עד 6,000 ש"ח. בעסקה בין אנשים פרטיים, ניתן יהיה לשלם במזומן רק במידה ומחיר העסקה הינו עד 15,000 ש"ח.
2. בעסקה בין עוסק ובין מי שמוגדר כתייר, ניתן יהיה לשלם במזומן עד 40,000 ש"ח. במקרה זה, חלה על המקבל החובה להוכיח כי העסקה נעשתה עם תייר (כגון באמצעות צירוף מסמך שמקבל תייר במעבר הגבול).
3. במידה ומחיר העסקה הינו מעל התקרה שנקבעה (6,000 ש"ח לעוסק ו-15,000 ש"ח לפרטי), ניתן יהיה לשלם רק 10% ממחיר העסקה במזומן ועד רף עליון של גובה התקרה שנקבעה (6,000 ש"ח לעוסק, 15,000 ש"ח לפרטי, 40,000 ש"ח לתייר) .
4. **"מחיר העסקה" -**

4.1. "מחיר העסקה" מוגדר בחוק כתמורה שהצדדים לעסקה הסכימו עליה בעבור הנכס או השירות, לרבות מס ערך מוסף, מס קנייה ובלו, וכן הוצאות הנלוות לעסקה שסוכמו עם מוכר הנכס או עם נותן השירות.

4.2. במכירת מספר נכסים, לא יראו את המחיר המצטבר של כל הנכסים כמחיר של עסקה אחת, אלא אם כן הוסכם בין הצדדים על מכירתם בעת ובעונה אחת. פיצול מלאכותי של עסקה למספר עסקאות - אסור.

4.3. בעסקה מתמשכת לקבלת שירות - יראו כל תשלום שיש לשלם באופן תקופתי מעת לעת, כמחיר העסקה. כדוגמה - בהסכם עם עו"ד למתן שירות גלובלי על בסיס תשלום חודשי, ("ריטיינר") ייחשב כל תשלום חודשי כעסקה נפרדת. לעומת זאת, בהסכם עם עו"ד למתן שירות לעניין ספציפי/חד פעמי, מחיר העסקה יהיה הסך הכולל עבור אותו השירות, גם אם התמורה שולמה בתשלומים.

4.4. במכר של זכות שכירות שהתמורה משולמת מעת לעת, לא לשיעורין, יראו כל תשלום שיש לשלם כמחיר העסקה.

4.5. פעולות בנקאיות כגון הפקדה, משיכה, העברה או המרה של מזומן (כולל מטבע חוץ) אינן מצויות תחת מגבלות החוק, ואינן מוגדרות כעסקת מזומנים.

4.6. שכר עבודה - לעמדת רשות המיסים מדובר בשכר עבודה ברוטו (לפי הגדרת "מחיר העסקה") וכי מעבר לסך של 6,000 ש"ח ברוטו, לא ניתן יהיה לשלם אפילו 10% במזומן.

ה"תשלום במזומן" בוצע עבור	סוג הפעולה עליה חלה ההגבלה במזומן	ההגבלה תחול כש"מחיר העסקה" גבוה מ-
עסקה במסגרת העסק	לתת ולקבל	6,000 ש"ח
עסקה בין אנשים פרטיים	לתת ולקבל	15,000 ש"ח
עסקה עם תייר במסגרת העסק	לקבל	40,000 ש"ח
שכ"ע, תרומה, הלוואה *	לתת ולקבל	6,000 ש"ח
מתנה	לתת ולקבל	15,000 ש"ח

* ההגבלה לא תחול על הלוואה שנותן גוף פיננסי מפוקח.

דיווח על בסיס מזומן לנותני שירותים ויצרנים קטנים

בשנים האחרונות עברו מספר תיקונים לחוק מס ערך מוסף אשר הרחיבו משמעותית את אוכלוסיית המדווחים על בסיס מזומן.
כאשר עוסק נדרש לשלם מע"מ על בסיס מצטבר, הוא מחויב לשלם את המע"מ גם בטרם קיבל את מלוא התמורה בגין העסקה (מכר או מתן שירות).
תיקון מספר 41 שינה את המצב וקבע כי החיוב במע"מ בגין מתן שירותים יהיה ככלל, על בסיס מזומן, כלומר חיוב המע"מ יחול עם קבלת התמורה ועל הסכום שהתקבל.
תיקון מספר 41 הרחיב את הזכאות לדיווח למע"מ על בסיס מזומן גם לגבי עסקאות של מתן שירות על בסיס מזומן.
תחולת התיקון מיום 1.1.2011.

הדין לגבי עסקאות של מתן שירותים

1. הדין טרם התיקון לגבי עסקאות של מתן שירותים
טרם התיקון, עסקאות של מתן שירותים היו חייבות במע"מ על בסיס מצטבר, למעט אם נקבע במפורש אחרת. חריג משמעותי לעיקרון זה נקבע בתקנה 7 לתקנות מע"מ, התשל"ו-1976, המפרטת סוגי שירותים החייבים במע"מ על בסיס מזומן (לרבות בעלי מקצועות חופשיים, דמי שכירות, עסקאות אשראי, רופאים ועוד).

2. הדין לאחר התיקון לגבי עסקאות של מתן שירותים
בהתאם לתיקון, עסקאות של מתן שירותים (לרבות, השכרה ואשראי) חייבות במע"מ על בסיס מזומן (סעיף 24 לחוק מע"מ). דהיינו, עם קבלת התמורה ועל הסכום שהתקבל.
חריג לעיקרון נקבע בסעיף 29(1א) לחוק מע"מ, לפיו נותני שירותים שבתחולת תוספת י"א להוראות ניהול ספרים ואשר מחזור עסקאותיהם עולה על 15,000,000 ש"ח לשנה, יהיו חייבים במע"מ עם נתינת השירות (על בסיס מצטבר). בשירות כאמור שניתן בחלקים יחול החיוב במע"מ

על כל חלק שניתן, ובשירות שנתינתו מתמשכת ושלא ניתן להפריד בין חלקיו, מועד החיוב במע"מ יהא בגמר מתן השירות או בעת קבלת התקבולים, כמוקדם (בסיס מעורב).
נותני השירותים שבתחולת תוספת י"א להוראות ניהול ספרים הינם נותני שירותים אשר לא נכללו בתוספת אחרת להוראות ניהול פנקסים, כגון: בעלי אולמות שמחות, מסעדות, בתי מלון, פנסיון, נותני שירותי שיפוצים ותיקונים במבנים, בתי קולנוע, חברות הובלה, שמירה וניקיון.

3. <u>החיוב במע"מ לעניין עסקאות מתן שירותים</u>
תיקון 48 לחוק מס ערך מוסף, קובע כי בעסקה של מכר טובין על ידי עוסק שמחזור עסקאותיו אינו עולה על 2,000,000 ש"ח יחול החיוב במס עם קבלת התמורה ("בסיס מזומן"). התיקון קובע עוד, כי יחול דיווח על בסיס מזומן על עסקאותיהם של עסקים יצרניים אשר מחזור עסקאותיהם אינו עולה על 3,450,000 ש"ח.
תחולת התיקון מיום 1.1.2015.

חובת הנפקת חשבונית מס
נקבע כלל גורף ולפיו חובה להנפיק חשבונית תוך 14 יום ממועד החיוב במס, בין אם מועד החיוב הינו על בסיס מצטבר ובין אם הוא על בסיס מזומן.

<u>קבלן מבצע - מועד הוצאת חשבונית מס</u>

מועד הוצאת חשבוניות מס לפי חוק מע"מ החל על חברות שהינן קבלן מבצע הינו כדלקמן:
לגבי חשבונות חלקיים - כל עוד מדובר בהוצאת חשבונות ביצוע חלקיים, טרם השלמת העבודה ו/או העמדת המקרקעין לרשות מזמין העבודה, מועד הוצאת החשבונית הינו בעת תשלום סכום כל שהוא על חשבונות הביצוע החלקיים, דהיינו, עם קבלת התמורה.
לגבי החשבון הסופי - עם סיום העבודה ו/או העמדת המקרקעין לרשות מזמין העבודה, חלה על החברה החובה להוציא חשבונית מס, דהיינו, בגמר ביצוע העבודה יש להוציא חשבונית מס סופית, ללא קשר למועד התשלום.

להלן סעיפי החוק:
סעיף 28(ב) לחוק קובע כי "בעבודות בניה חל החיוב במס עם השלמת העבודה או העמדת המקרקעין שבהם נעשתה העבודה לרשות הקונה או לשימושו, לפי המוקדם. הועמד חלק מהמקרקעין לרשות הקונה, חל החיוב לגבי אותו חלק מאותה שעה".
בסעיף זה "עבודות בניה" - "לרבות עבודות חפירה, הריסה, ביוב וניקוז, הנחת צינורות, סלילת כבישים ודרכים, הכשרת קרקע וכיוצא באלה".
סעיף 29(1) לחוק קובע כי "בעסקה שסעיף 28 חל עליה ובסוג עסקאות אחרות שקבע שר האוצר - אם שילמו סכומים כל שהם על חשבון התמורה לפני מועד החיוב על פי פרק זה, יחול החיוב לגבי כל סכום ששולם כאמור, בעת תשלומו".

שילוב הוראות סעיפים 28 ו-29 לחוק מס ערך מוסף התשל"ו-1975 (להלן - "החוק") קובע לפיכך כי מועד הוצאת החשבונית החל הינו כאמור לעיל.

האיסור לדרוש חשבונית מהספק בטרם שולמה התמורה

בתיקון לחוק נקבע כי במקרה בו המועד לחיוב עפ"י החוק הינו על בסיס מזומן, חל איסור על הקונה לדרוש חשבונית מס טרם תשלום התמורה או חלקה.
מדובר בין השאר על בעלי מקצועות חופשיים, נותני שירותים ויצרנים שמחזור עסקאותיהם הינו עד 2,000,000 ש"ח ויצרנים שמחזור עסקאותיהם עד 3,450,000 ש"ח.
הוראה זו באה למנוע את המצב לפיו לקוחות דרשו חשבונית מס כתנאי לביצועה של העסקה.

טבלת שיעורי מס ערך מוסף מיום פרסומו של החוק ועד היום

מועד קביעת השיעור	שיעור המע"מ
1.7.1976	8.0%
1.11.1977	12.0%
1.8.1982	15.0%
1.6.1985	17.0%
1.10.1985	15.0%
1.3.1990	16.0%
1.1.1991	18.0%
1.1.1993	17.0%
15.6.2002	18.0%
1.3.2004	17.0%
1.9.2005	16.5%
1.7.2006	15.5%
1.7.2009	16.5%
1.1.2010	16.0%
1.9.2012	17.0%
1.6.2013	18.0%
1.10.2015	17.0%

הוראות מס ערך מוסף בנוגע לכלי רכב

על פי תקנות מס ערך מוסף אין אפשרות לנכות את מס התשומות בעת רכישת ו/או השכרת רכב פרטי (לרבות רכב מסחרי עד 3,500 ק"ג). לפיכך, יש לרשום את מלוא עלות הרכב בסכום הכולל מע"מ. במקביל יגדל סך הפחת השנתי המוכר בגין הרכב.
תקנה 14(ב) קובעת רשימה סגורה של עוסקים הרשאים לנכות את מס התשומות בגין הרכישה:

1. רכישת רכב בידי עוסק שעסקו מכירת רכבים.
2. לימודי נהיגה בבית ספר לנהיגה.
3. השכרת רכב בידי מי שעסקו השכרת רכב.
4. הסעות נוסעים במהלך העסק, בידי מי שעסקו הסעת נוסעים.
5. סיורים וטיולי שטח בידי מי שעסקו ארגון סיורים כאמור.
6. ג'יפ המועסק דרך קבע בתנאי שדה או בחצר העסק או המפעל.

קטנועים ואופנועים - היבטי מס ערך מוסף

הגדרות:
"רכב" - "כל רכב המוגדר ברישיון מסוג M1 ו-N1.

להלן הנוסח המתוקן של הגדרת רכב פרטי בתקנה 1, שתחולתה מיום 5.7.2010:

תקנות מס ערך מוסף, התשל"ו - 1976
1(ב) " לעניין תקנה זו ותקנות 2 ו-14 - "רכב פרטי" - רכב נוסעים פרטי, רכב פרטי דו-שימושי, **רכב מסחרי אחוד ורכב מסחרי בלתי אחוד** כמשמעותם בתקנות התעבורה, התשכ"א-1961, **ובלבד שמשקלו הכולל המותר של רכב מסחרי כאמור אינו עולה על 3,500 ק"ג** וכן רכב המפורט בתוספת הרביעית ,דומה לו במהותו או זהה לו, אך למעט ג'יפ המועסק דרך קבע בתנאי שדה או בחצרי העסק או המפעל."

"מכר" בחוק מע"מ - "לעניין נכס - לרבות השכרתו..."

תקנה 14(א) לחוק מס ערך מוסף קובעת כי "המס שהוטל על מכירת רכב פרטי לעוסק או על ייבוא רכב כאמור בידי עוסק, לא יהיה ניתן לניכוי" (בתקנה 14(ב) יש רשימת חריגים).

פועל יוצא של שילוב ההגדרות הנ"ל וחוק מע"מ
קטנועים ואופנועים אינם מוגדרים כ"רכב פרטי" כמשמעותו בתקנה 1 ולפיכך מס התשומות בגינם יהיה ניתן לניכוי.
ניתן לניכוי מס התשומות בגין הרכישה (לרבות השכרה).

בהתחשב באופי השימוש המעורב באופנועים וקטנועים יש להחיל בגין רכישתם (לרבות יבואם או השכרתם) את ההוראות להלן:

מס התשומות ניתן לניכוי על פי סעיף 38(א) לחוק מע"מ ביחד עם הכללים שנקבעו בתקנה 18 לתקנות, בדבר ניכוי מס תשומות כאשר מדובר בתשומה מעורבת, דהיינו: התשומה היא גם לשימוש בעסק וגם לשימוש שלא לצרכי העסק.

להלן הכללים:

1. השימוש ברכב הוא במלואו רק לצרכי העסק, ניתן לנכות את מלוא מס התשומות.
2. אם השימוש הוא מעורב, ניתן לנכות את מס התשומות לפי יחס השימוש לצרכי העסק.

באם לא ניתן לקבוע את יחס השימוש, מס התשומות ינוכה:

1. אם עיקר השימוש בו הוא לצרכי העסק - ינוכה 2/3 מגובה מס התשומות.
2. אם עיקר השימוש בו הוא שלא לצרכי העסק - ינוכה 1/4 מגובה מס התשומות.

חלק ו - פעולות שיש לבצע ביום 31 בדצמבר 2022

מפקד המלאי

להלן הוראות ונהלים הנדרשים בקשר למפקד המלאי אשר יש לערוך ביום 31.12.2022.

מועד המפקד

עליכם לערוך את מפקד המלאי ליום 31.12.2022.
נא להכין את רשימת המלאי ליום 31.12.2022, או מועד אחר קרוב לסוף השנה.
ניתן לעשות ספירה תוך חודש ימים לפני יום המאזן או אחריו ולערוך לאחר מכן את התיאום הדרוש לקביעת ערך המלאי ליום המאזן ובלבד שאם הפרש הזמן בין יום הספירה ובין יום המאזן עולה על 10 ימים, חובה להודיע על כך מראש לפקיד השומה.
נציג משרדנו יבקר בשעת הספירה. **נא להודיענו מראש על מועד הספירה** לצורך תאום הביקור.

עריכת המפקד

רשימות המלאי צריכות לכלול את כל הטובין שבבעלותכם או ברשותכם. טובין השייכים לאחרים ונמצאים ברשותכם ירשמו בנפרד. כמו-כן, עליכם לערוך רשימת טובין שבבעלותכם והנמצאים, בתאריך המפקד, אצל אחרים (כגון: סחורה שנשלחה לעיבוד, טובין במחסני ערובה וכד'). יש לקבל אישור מאת מחזיקי המלאי על המלאי שלכם הנמצא ברשותם. ראה דוגמת גיליון ספירת מלאי בנספח 1.
גיליונות הספירה צריכים להיות ממוספרים מראש במספר עוקב. בראש כל גיליון יצוין תאריך הספירה ומקום אחסון הטובין.
יש להכין את רשימות מפקד המלאי ב-3 עותקים. העתק אחד (כמותי בלבד) נבקשכם להעביר למשרדנו מיד לאחר סיום הספירה כשהוא חתום על ידי הסופרים ועל ידי הממונה על הספירה (יש לציין ליד החתימה את שם החותם).

הרשימות יעשו בדיו (ולא בעפרון) ויכללו לפחות פרטים אלה:

1. תיאורם של הטובין באופן המאפשר זיהוי סוגם.
2. מצבם, אם אינו תקין (מיושנים, מקולקלים, במחזור איטי, פסולת וכד').
3. היחידה לפיה נמדדת הכמות (ק"ג, מטרים, תריסרים, ליטרים וכד').
4. הכמות (מספר היחידות כאמור לעיל).
5. לגבי מקלטי טלוויזיה, מכשירי סטריאו, מכשירי רדיו ושעונים, יש לציין גם את שם היצרן ומספר סידורי של המוצר המוטבע על ידי היצרן.
6. רצוי להשאיר מקום ל-2 טורים נוספים שימולאו במועד מאוחר יותר והם: מחיר היחידה ושווי כולל (מספר היחידות מוכפל במחיר).

תוצרת בעיבוד
תוצרת בעיבוד תירשם תוך ציון הכמות ביחידות פיזיות ושלב העיבוד (רמת הגמר) במועד הספירה.

חישוב שווי המלאי
את חישוב השווי ניתן לעשות במועד מאוחר יותר. בחישוב השווי **אין לכלול** טובין שאינם שייכים לכם (כגון שנמכרו לפני תאריך המאזן) אך **יש לכלול** את אלה הנמצאים ברשותם של אחרים והשייכים לכם.
השווי של חומרי גלם, אריזה וטובין המשמשים למכירה יחושב בדרך כלל לפי העלות (לא כולל מע"מ).
במקרה של טובין שאינם תקינים או שמחיר מכירתם המשוער נמוך מהעלות, יחושב השווי לפי ערך המימוש הנקי והדבר יודגש ברשימה תוך ציון בסיס החישוב וסיבתו.
העלות תחושב לפי שיטת "פיפו" ("נכנס ראשון - יוצא ראשון") או לפי הזיהוי הספציפי של מחיר קניית הסחורה.
אם החישוב בעצמו נעשה שלא על גבי גיליונות הספירה המקוריים, יש לדאוג לסימול שיאפשר מעקב הדדי בין רשימות הספירה לבין רשימות השווי הסופיות.

תוצרת בעיבוד ותוצרת גמורה
יוערכו בשיטה הנהוגה בחברתכם/עסקכם (עלויות בפועל, מחיר מכירה בניכוי אחוז רווח גולמי וכד').
בכל מקרה של ספק, או בעיות כלשהן בחישוב השווי, נבקשכם להודיענו על כך.
רשימות המלאי יסוכמו בנפרד לפי הקבוצות כגון: חומרי גלם, חומרי אריזה, חומרי עזר, תוצרת בעיבוד, מוצרים מוגמרים וכד'.

הוראות מס הכנסה לספירת המלאי
ממצאי הספירה ירשמו בדיו על דפים ממוספרים בציון כמויות, סוגים, סימני זיהוי (מספר קטלוגי וכו') ומקום אחסנה. מוצרים במשגור ירשמו בנפרד. תוצרת בעיבוד תרשם תוך ציון שלב העיבוד במועד הספירה. בגמר הספירה יחוברו הדפים המקוריים ובדף האחרון יצוין מספר הדפים, תאריך הספירה וחתימת המשתתפים בה (לפחות שני אנשים).
במקרה וחלק מהמלאי שלכם נמצא בתאריך הספירה ברשותו של אחר - יש לרשמו בנפרד בציון מקום הימצאו וסיבת החזקתו מחוץ למפעל (כמו: "נשלח לעיבוד", "סחורה בדרך" וכד'). מלאי שבהחזקתכם והשייך לאחרים, ירשם אף הוא בנפרד.

שמירת הרשימות
רשימות הספירה המקוריות מהוות חלק בלתי נפרד ממערכת החשבונות ויש לשמרן במשך שבע שנים מתום שנת המס או שש שנים מתום שנת המס בה הוגש הדוח על ההכנסה, הכל לפי המאוחר יותר.
פקידי השומה נוהגים לדרוש לפעמים את רשימות ספירת המלאי זמן קצר לאחר תאריך המאזן, במקרים כאלה עליכם להמציא לפקיד השומה, מיד עם קבלת הדרישה, העתק אחד מרשימות המלאי המקוריות בלי להמתין לחישוב השווי.

עם גמר הספירה וחישוב המחירים והערך, יש להעביר למשרדנו עותק נוסף ומלא של רשימות הספירה, כשהוא חתום על ידי מנהל הספירה.

פרויקטים או עבודות בביצוע

יש לערוך רשימה ולהעריך את אחוז הביצוע בהתאם לעלות ההשקעה או לשלב הגמר. רצוי לתמוך הערכה זו בחוות דעת של מהנדס או מנהל העבודה בחברה.

פנקסים חדשים

ניתן להתחיל את השנה בספרי חשבונות חדשים (חשבוניות, קבלות, ספרי קופה וכד'). מי שמנהל את ספריו באמצעות תוכנת מחשב, יכול להתחיל את השנה בספרור חדש.

ספירת קופה

1. יש לספור את המזומנים בקופה ולהכין רשימה של המחאות, שוברי כרטיסי אשראי והשטרות שנמצאים בקופה ליום 31.12.2022 אשר תכלול את הפרטים הבאים: מספר ההמחאה או השטר, שם החותם, שם המסב האחרון, הבנק, מועד הפירעון והסכום בקופה.
2. בכדי להקל על הספירה יש להפקיד בבנק בתום יום העסקים האחרון בחודש דצמבר 2022. השנה ה-31.12.2022 הוא יום שבת ולכן יש לבצע את ההפקדה בבוקר יום העסקים הראשון בחודש ינואר 2023 (1.1.2023). יש להפקיד את כל הכספים הנמצאים בקופה.
3. הרשימות שיכללו את סכום המזומנים בקופה ורשימת ההמחאות והשטרות כאמור בסעיף 1 לעיל יערכו בשלושה עותקים ויחתמו בידי עורך הספירה. ראה דוגמת גיליון ספירת הקופה בנספח 2.

עם גמר הספירה יש להעביר למשרדנו עותק מלא של רשימות הספירה.

שמירת מסמכים

על פי הוראות רשות המיסים יש לשמור מסמכים עד 7 שנים מתום שנת המס בה הוגש הדוח. על פי ההוראות חובה לשמור מסמכים באופן שיאפשר הצגתן לפקיד על פי דרישתו. רשויות המס מוגבלות בתקופת הביקורת שהן רשאיות לערוך ל-4 שנים.
בשנים האחרונות אנו עדים להתפתחות מואצת של פיתוח תוכנות להנהלת חשבונות הפועלות באופן אינטרנטי בענן.

תוכנות אלו מאפשרות מצד אחד, גישה מהירה למערכת המידע להפקת מסמכים ולהעברת מידע בזמן אמת, ומאידך יוצרת חשיפה לסיכונים רבים ובראשם איומי הסייבר והסיכון לדליפת מידע ומחיקת מידע.

מומלץ לבדוק בבית התוכנה התחייבות לעמידה בהוראות אלה, לבצע גיבויים תדירים של נתוני המידע והמסמכים וכן-להסתייע באיש מחשבים בנושא.

נדגיש כי יש לשמור את המסמכים ולא להסתפק בשמירת הלינקים שאינה מהווה שמירת מסמכים.

חלק ז - תשלומים שניתן לבצע לאחר סיום שנת המס 2022

תשלומים לבעלי שליטה

ניתן להשלים תשלומים מסויימים לבעלי שליטה גם לאחר סיום שנת המס ולרשמם כהוצאה בשנת 2022 בחברה המשלמת. המדובר במשכורות, מענקים, דמי ניהול, דמי שכירות עבור נכסים וכד'.

הסכומים יותרו כהוצאה בשנת 2022 **בתנאי שישולמו עד 31.3.2023** או יזקפו לזכותם של בעלי השליטה **והמס מהם ינוכה במקור וישולם לפקיד השומה** תוך שבוע מיום הניכוי בתוספת ריבית והצמדה לתקופה מיום 1.1.2023 ועד לתשלומו בפועל. לעניין זה, דין זיכוי בעל השליטה (מקבל ההכנסה) בספרים כדין תשלום. כלומר, הזיכוי לסוף שנת המס מתחייב בריבית והצמדה מיום 1.1.2023 ועד לתשלום המס לפקיד השומה. תנאי נוסף הוא שבעל השליטה יצהיר על הכנסתו זו בדוח האישי שלו שיוגש לאותה שנת מס.

יצוין שהתקנות לוקחות בחשבון, בתנאים מסויימים, את היתרות לזכותם של בעלי השליטה לצורך חישוב הפרשי ההצמדה המתווספים עליהם והפטורים ממס.

יצוין כי, התשלומים לבעלי השליטה שיבוצעו לאחר תום שנת המס וכן תשלומים חריגים ששולמו להם במהלך השנה מתווספים לסכום ההכנסה החייבת של החברה המשלמת לצורך קביעת בסיס למקדמות לשנים הבאות. רשויות המס עוקבות אחרי תשלומים כאלה והם עלולים, להגדיל דרישתם למקדמות שוטפות לשנת 2022.

תשלומים לתושבי חוץ

תשלומים ששולמו לתושבי חוץ המתחייבים בניכוי מס במקור כגון עמלה, ריבית וכד' (לא כולל תשלום עבור יבוא טובין) יותרו כהוצאה אצל המשלם בשנת 2022 בתנאי שהמס ינוכה במקור וישולם לפקיד השומה עד ליום 31.3.2023 וזאת בתוספת הפרשי הצמדה למדד וריבית בשיעור הקבוע על ידי מס הכנסה לתקופה מיום 1.1.2023 ועד לתשלום הניכויים לפקיד השומה.

חלק ח - חיסכון פנסיוני מאת אבי רוזנבאום *

חיסכון פנסיוני - הגדרות

עמית מוטב - יחיד שבשל הכנסתו, שולמו בעדו (תגמולי עובד ומעביד, פיצויים והפקדות במעמד עצמאי) בשנת המס, כספים לקופת גמל לקצבה, בסכום שלא פחת מ-16% מסך כל השכר הממוצע במשק באותה שנת מס - כלומר הפקדה של לפחות 20,258 ש"ח בשנת המס 2022.

עמית שאינו מוטב - יחיד שבשל הכנסתו, שולמו בעדו (תגמולים עובד ומעביד, פיצויים והפקדות במעמד עצמאי) בשנת המס, כספים לקופת גמל לקצבה, בסכום שפחת מ-16% מסך כל השכר הממוצע במשק באותה שנת מס - כלומר הפקדה שפחתה מ-20,258 ש"ח בשנת המס 2022.

ניכוי סעיף 47 - הפחתה של סכום מההכנסה החייבת במס.

זיכוי סעיף 45 - הפחתה של סכום מהמס לתשלום. הזיכוי הינו קבוע ועומד על שיעור של 35% למעט זיכוי לביטוח חיים (גם לטובת משכנתא) העומד על שיעור של 25%.

הכנסה מבוטחת - הכנסת עבודה שבשלה שילם מעביד בעד עובדו סכומים לקופת גמל (ביטוח מנהלים, קרן פנסיה, קופת גמל) וכן הכנסת עבודה שבשלה זכאי העובד לקצבה על פי דין או חוזה (פנסיה תקציבית).

הכנסה לא מבוטחת - הכנסת עבודה בגינה המעסיק אינו מפקיד כספים לקופת גמל (ביטוח מנהלים, קרן פנסיה או קופת גמל) וכן הכנסה אחרת שאינה ממשכורת עד לסכום שנתי של 106,800 ש"ח והכל בהתאם להגדרת משכורת בסעיף 1 לתקנות מס הכנסה (כללים לאישור ולניהול קופות גמל), תשכ"ד-1964.

הכנסה נוספת לעצמאי - סך כל הכנסתו החייבת של יחיד, שאינה הכנסה מבוטחת ועד לסכום של 213,600 ש"ח לשנה.

* אבי רוזנבאום - מומחה במיסוי פנסיוני ותכנוני פרישה, כיום יו"ר ברוקר סוכנות לביטוח, מנכ"ל Tax:on החזרי מס לשכירים, לשעבר מנכ"ל כלל פנסיה וגמל ומשנה למנכ"ל כלל חברה לביטוח.

הטבות מס לשכירים ועצמאיים

להלן טבלה המרכזת את הטבות המס לשכירים ועצמאיים המפקידים למכשיר חסכון פנסיוני:

מעמד הנישום	עמית מוטב / עמית לא מוטב	מעמד העמית בקופת הגמל	סעיף רלוונטי בפקודת מס הכנסה	סוג הטבת המס	פרמיה מרבית לניצול הטבת המס
שכיר	עמית לא מוטב	שכיר	45(א)(ד)	זיכוי בשיעור של 35%	שיעור של 7% מהמשכורת ועד 8,900 ש"ח לחודש
שכיר	עמית לא מוטב	עצמאי	45(א)(ד)	זיכוי בשיעור של 35%	5% מהמשכורת ועד 8,900 ש"ח לחודש ובניכוי הסכומים שהופקדו כעמית שכיר
שכיר	עמית לא מוטב	עצמאי	47(ב)(2)	ניכוי	5% מהמשכורת ועד תקרה של 8,900 ש"ח לחודש
שכיר	עמית מוטב	שכיר	45א(ה)	זיכוי בשיעור של 35%	7% מהמשכורת ועד 8,900 ש"ח לחודש
שכיר	עמית מוטב	עצמאי	45א(ה)	זיכוי בשיעור של 35%	5% מהמשכורת עד משכורת ברוטו של 17,800 ש"ח לחודש בניכוי הנמוך מבין המשכורת המבוטחת או 8,900 ש"ח לחודש
שכיר	עמית מוטב	עצמאי	47(ב1)(2)	ניכוי	11% מהמשכורת הלא מבוטחת עד 8,900 ש"ח לחודש בניכוי המשכורת המבוטחת. **ככל שהמשכורת המבוטחת עולה על 22,500 ש"ח לא יותר הניכוי.**

מעמד הנישום	עמית מוטב / עמית לא מוטב	מעמד העמית בקופת הגמל	סעיף רלוונטי בפקודת מס הכנסה	סוג הטבת המס	פרמיה מרבית לניצול הטבת המס
עצמאי	עמית שאינו מוטב	עצמאי		זיכוי בשיעור של 35%	אם קיימת זכאות להוצאה בשל רכישת ביטוח מפני אובדן כושר עבודה : 5% מההכנסה מוגבל ב- 12,600 ש"ח לחודש אם לא קיימת זכאות להוצאה בשל רכישת ביטוח מפני אובדן כושר עבודה : 5.5% מההכנסה מוגבל ב- 12,600 ש"ח לחודש
עצמאי	עמית שאינו מוטב	עצמאי		ניכוי	11% מההכנסה, מוגבל ב- 12,600 ש"ח לחודש
עצמאי	עמית מוטב	עצמאי	47(ב1)	ניכוי	11% מההכנסה, מוגבל ב- 17,800 ש"ח לחודש
עצמאי	עמית מוטב	עצמאי	45א(ה)	זיכוי בשיעור של 35%	אם קיימת זכאות להוצאה בשל רכישת ביטוח מפני אובדן כושר עבודה: 5% מההכנסה מוגבל ב- 17,800 ש"ח לחודש אם לא קיימת זכאות להוצאה בשל רכישת ביטוח מפני אובדן כושר עבודה : 5.5% מההכנסה מוגבל ב 17,800 ש"ח לחודש
שכיר+עצמאי	עמית מוטב	שכיר	45א(ה)	זיכוי בשיעור של 35%	7% מהמשכורת עד 8,900 ש"ח לחודש
שכיר+עצמאי	עמית מוטב	עצמאי	45א(ה)	זיכוי בשיעור של 35%	5% מההכנסה הלא מבוטחת מוגבל בהכנסה ברוטו של 17,800 ש"ח ובניכוי הנמוך מבין המשכורת המבוטחת או 8,900 ש"ח לחודש
שכיר+עצמאי	עמית מוטב	עצמאי	47(ב1)	ניכוי	11% מההכנסה הלא מבוטחת עד 8,900 ש"ח לחודש בניכוי המשכורת המבוטחת. **ככל שהמשכורת המבוטחת עולה על 22,500 ש"ח לא יותר הניכוי**

כללי משיכה של כספי תגמולים מתוכניות קצבה

להלן טבלה המרכזת את כללי המשיכה של כספי תגמולים מתוכניות קצבה:

מעמד העמית	שכיר	שכיר	עצמאי בקרן פנסיה	עצמאי בקרן פנסיה	עצמאי בפוליסות ביטוח שנפתחו עד 30.4.1997	עצמאי בפוליסות ביטוח שנפתחו לאחר 1.5.1997
מועד צבירת התגמולים	עד - 31.12.1999	החל מ - 1.1.2000	עד - 30.04.1997	החל מ - 1.5.1997	עד - 31.12.1999	ממועד תחילת הפוליסה
תנאים למשיכת תגמולים כסכום חד פעמי פטור ממס	כעבור 6 חודשים ממועד עזיבת עבודה ובמידה ולא החל לעבוד אצל מעביד אחר או החל לעבוד כעצמאי לאחר 13 חודש במידה ועבר למעסיק חדש שאינו משלם לביטוח פנסיוני (לא רלוונטי לאחר צו הרחבה לפנסיה חובה) בגיל 60 אם פרש העמית או צמצם עבודתו בשיעור של 50% לפחות בכל גיל מסיבות סוציאליות או רפואיות	החל מגיל 60 ורק במסגרת היוון קצבה פטורה	גיל 60 לאחר 5 שנות ותק או לאחר 15 שנות ותק בתוכנית ללא תלות בגיל	החל מגיל 60 ורק במסגרת היוון קצבה פטורה	גיל 60 לאחר 5 שנות ותק או לאחר 15 שנות ותק בתוכנית ללא תלות בגיל	החל מגיל 60 ורק במסגרת היוון קצבה פטורה
תנאים למשיכה כקצבה חודשית	גיל 60 לפחות	גיל 60 לפחות	גיל 60 לפחות	גיל 60 לפחות	גיל 60 לפחות	גיל 60 לפחות
מועד צבירת התגמולים	עד - 31.12.2004	מ - 1.1.2005 ועד - 31.12.2007	מ - 1.1.2008	עד - 31.12.2005	מ - 1.1.2006	מ - 1.1.2008

מעמד העמית	שכיר	שכיר	עצמאי בקרן פנסיה	עצמאי בקרן פנסיה	עצמאי בפוליסות ביטוח שנפתחו עד 30.4.1997	עצמאי בפוליסות ביטוח שנפתחו לאחר 1.5.1997
תנאים למשיכת תגמולים כסכום חד פעמי פטור ממס (אחד מהתנאים מספיק)	כעבור 6 חודשים ממועד עזיבת עבודה ובמידה ולא החל לעבוד אצל מעביד אחר או החל לעבוד כעצמאי לאחר 13 חודש במידה ועבר למעסיק חדש שאינו משלם לביטוח פנסיוני (לא רלוונטי לאחר צו הרחבה לפנסיה חובה) בגיל 60 אם פרש העמית או צמצם עבודתו בשיעור של 50% לפחות מסיבות סוציאליות או רפואיות בכל גיל.	מגיל 60 + ותק של 5 שנים (ללא צורך בעזיבת עבודה וזאת למעט חבר בעל שליטה) - עמידה בתנאי זה מאפשרת משיכת כל כספי התגמולים ההוניים כולל אלו שנצברו לפני 01/05 בפטור ממס.	החל מגיל 60 ורק במסגרת היוון קצבה פטורה	מגיל 60 ובתנאי שחלפו 5 שנים לפחות מיום תחילת התוכנית או לאחר 15 שנות ותק	מגיל 60 ובתנאי שחלפו 5 שנים לפחות מיום תחילת התוכנית	החל מגיל 60 ורק במסגרת היוון קצבה פטורה
תנאים למשיכה כקצבה חודשית	אין אפשרות בתנאי התוכנית	אין אפשרות בתנאי התוכנית	החל מגיל 60	אין אפשרות בתנאי התוכנית	אין אפשרות בתנאי התוכנית	החל מגיל 60

כללי משיכה של כספי תגמולים

ניתן למשוך תגמולים כסכום חד פעמי פטור ממס מכל סוגי התוכניות ללא תלות בוותק או בגיל וזאת עקב הסיבות הסוציאליות או הרפואיות הבאות:

הכנסות נמוכות

ככל שהכנסות העמית בצירוף הכנסות בן/בת הזוג (לרבות הכנסות פטורות ממס, קצבאות ילדים, נכות וכו') אינן עולות על שכר המינימום לחודש ובמידה ויש לפחות ילד אחד שגילו מתחת ל 18 אז התקרה תהיה פעמיים שכר המינימום, ישולם מדי חודש ההפרש בלבד כסכום פטור ממס.

הוצאות רפואיות

ככל שעלות ההוצאות הרפואיות בגין העמית או קרובו עולות על מחצית ההכנסה השנתית של העמית ובן/בת הזוג ומשיכת הכספים היא לצורך סיוע במימונו של הטיפול הרפואי, תשלם הקופה בפטור ממס את הסכום הנדרש לכיסוי ההוצאות הרפואיות כאמור. הוצאות רפואיות אינן כוללות טיפולי שיניים.

נכות

במקרה של נכות צמיתה בשיעור של 75% לפחות של העמית או קרובו ובתנאי שנגרמה עקב מחלה או פגיעה שארעה לאחר פתיחת החשבון.

פטירה

החיסכון שמקורו בכספי התגמולים ישולם כסכום חד פעמי פטור ממס למוטבים כפי שנקבעו.

סכום צבירה מזערי

תיקון מספר 5 קובע כי עמית רשאי למשוך במישרין כספי תגמולים שנצברו בקופת קצבה וזאת במס שולי ולא כמשיכה שלא כדין החייבת במס של 35% לפחות, במידה וקיים את כול התנאים הבאים :

1. הגיע לגיל פרישת חובה כמשמעותו בחוק גיל הפרישה (67 גברים ונשים).
2. סך הכספים בחשבונותיו של העמית בקופות גמל לקצבה משלמות ושאינן משלמות (למעט קרן פנסיה ותיקה) נמוך מסכום הצבירה המזערי (95,718 ש"ח בשנת 2022).
3. לא משולמת לעמית קצבה מקופת גמל משלמת (למעט קרן פנסיה ותיקה), ואם משולמת קצבה כאמור, בתנאי שסך הקצבאות (למעט קרן פנסיה ותיקה) עולה על סכום הקצבה המזערי.

<u>קרן השתלמות</u>

הגדרת משיכה כדין

משיכה כדין היא משיכת הקרן לאחר שש שנות חיסכון, או שלוש שנות חיסכון למי שהגיע לגיל פרישה העומד על 62 וארבעה חודשים לאישה ו-67 לגבר.

קרן השתלמות לעצמאי

תקרת ההכנסה הקובעת להפקדה לשנת 2022 היא הכנסה חייבת מעסק או משלח יד עד 270,000 ש"ח.

שיעור ההפקדה לעצמאי הוא 4.5% מההכנסה הקובעת ועד 270,000 ש"ח לשנה.

ההוצאה המוכרת המרבית למס היא 12,150 ש"ח (270,000 ש"ח X *4.5%).

הערה - עצמאי יכול להפקיד סך שנתי של 18,960 ש"ח ללא קשר לגובה הכנסתו בפועל ולהנות מפטור ממס רווחי הון בעת משיכה כדין.

קרן השתלמות לשכיר

השכר המרבי ממנו ניתן להפקיד ללא חיוב במס במועד ההפקדה וללא חיוב במס רווחי הון במועד משיכה כדין של הכספים הוא 15,712 ש"ח בחודש.

שיעור ההפקדה המרבי של חלק המעסיק הוא 7.5% מהשכר.

שיעור ההפקדה של חלק העובד הוא לפחות שליש מהפקדות המעביד (כלומר 2.5% מהשכר).

הערה - שכיר יכול להגדיל את שיעור ההפקדה שלו מעל ל-2.5%. הגדלה כאמור משולמת מהנטו של השכיר ואינה מזכה אותו בהטבת מס בשלב ההפקדה או בשלב המשיכה ולעיתים מופקדת לקופה שטרם הבשילה למשיכה כדין. יחד עם זאת, הפקדה כאמור מאפשרת לשכיר ליהנות מחסכון כפוי (כזה שאינו עובר דרך חשבון הבנק ולעיתים קרובות נצרך ולא נחסך), אפשרות חסכון במכשיר השקעתי הכולל יתרונות השקעתיים רבים ביניהם פטור מעלות קניה ומכירה של ניירות ערך, אפשרות למעבר בין מסלולי השקעה בפטור ממס, אפשרות למעבר בין קופות שונות בפטור ממס, אפשרות להשקעה בנכסים לא סחירים, אפשרות לקבלת הלוואות בתנאים אטרקטיביים ועוד.

קרן השתלמות לעצמאי שהוא גם שכיר

הניכוי הוא בשיעור של 4.5% מסכום התקרה.

סכום התקרה הוא הנמוך מבין ההכנסה החייבת מעסק או משלח יד ועד 270,000 ש"ח לשנה, לבין הכנסה חייבת מעסק או משלח יד בתוספת הכנסה ממשכורת עד לסך כולל של 270,000 ש"ח לשנה, בניכוי המשכורת השנתית שבשלה הופקדו הסכומים בקרן השתלמות לשכירים על ידי העובד ומעסיקו עד 188,544 ש"ח בשנה (15,712X12 ש"ח).

עצמאי שהוא גם שכיר יכול לנצל את שתי התקרות ללא קיזוז ביניהן, לעניין פטור ממס רווחי הון בעת משיכה כדין. כלומר תקרת ההפקדה המוטבת שבגינה הרווחים פטורים ממס היא צירוף התקרות של העצמאי והשכיר יחד.

קרן השתלמות לשכיר בעל שליטה

ההוצאה המותרת בניכוי לחברה בגין הפקדה לקרן השתלמות של שכיר בעל שליטה היא עד 4.5% משכר שנתי של 188,544 ש"ח (15,712 ש"ח בחודש).

חלק העובד המינימלי במידה והמעסיק מפקיד 4.5% הוא 1.5%.

הערות -

1. החברה יכולה להפקיד עבור בעל השליטה 7.5% ולא 4.5%, בהפקדה כזאת אומנם ההפרש בשיעור של 3% לא יותר כהוצאה בחברה, אולם לא יהווה הכנסה חייבת במס בידי בעל השליטה.
2. גם אם החברה מפקידה עבור בעל השליטה רק 4.5%, בעל השליטה עדין יכול להפקיד 2.5% משכר של עד 15,712 ש"ח, ולהנות מפטור ממס רווחי הון בעת משיכת הקרן כדין.

אובדן כושר עבודה

ההוצאה המותרת בניכוי בגין רכישת ביטוח מפני אובדן כושר עבודה לא תעלה על פרמיה מרבית בשיעור של 3.5% מההכנסה החייבת עד פעמיים וחצי (2.5) מהשכר הממוצע במשק ובסך הכול פרמיה מרבית חודשית של 923 ש"ח.
עצמאי רשאי ליהנות מהוצאה מוכרת בגין פרמיה זו בנוסף להפקדת פרמיה לקופת גמל בשיעור של 16% מההכנסה החייבת ועד 17,800 ש"ח המזכה אף היא בהטבות מס.

ניכוי הוצאות סוציאליות

כדי שההפקדות הסוציאליות בגין משכורת דצמבר 2022 יותרו בניכוי בשנת 2022, יש לוודא שהן יועברו לקופת הגמל של העובד עד לסוף חודש ינואר של שנת המס העוקבת 2023.

בעלי שליטה

הפקדה לפיצויים
ההוצאה המותרת בניכוי לחברה בגין הפקדה לפיצויים עבור בעל השליטה היא עד 12,640 ש"ח בשנה.
הפקדה שנתית לפיצויים עבור בעל השליטה העולה על 34,900 ש"ח בשנה, חייבת במס בידי בעל השליטה כבר במועד ההפקדה (זקיפת שווי בתלוש) ובהתאם כול ההוצאה תותר בניכוי לחברה.
הפקדה שנתית לפיצויים עבור בעל שליטה של למעלה מ-12,640 ש"ח בשנה ועד 34,900 ש"ח בשנה אינה הוצאה המותרת בניכוי לחברה אולם אינה חייבת בזקיפת שווי.

הפקדה לתגמולים
ההפקדה לתגמולים לבעל שליטה היא כמו לכל שכיר שאינו בעל שליטה. ההוצאה המותרת בניכוי לחברה בגין ההפקדה למרכיב התגמולים אינה מוגבלת אולם בעל השליטה יחויב בזקיפת שווי כמפורט להלן:
הפקדה עד שיעור של 7.5% מפעמיים וחצי השכר הממוצע במשק עבור תגמולים וכולל ההפקדה לביטוח בשל אי כושר עבודה, אינה חייבת במס בידי בעל השליטה במועד ההפקדה וההוצאה מוכרת לחברה במלואה (1,978 ש"ח = 7.5% X 26,378 ש"ח).
הפקדה בסכום העולה על 1,978 ש"ח בחודש תחויב במס אצל בעל השליטה ותוכר כהוצאה בחברה.
פנסיה תקציבית לבעל שליטה

ההוצאה המותרת בניכוי לחברה בגין קצבה שתשולם לבעל שליטה לאחר פרישתו מהחברה (ולקרובו לאחר פטירתו) מוגבלת לקצבה המחושבת לפי הנוסחה הבאה:
משכורתו הממוצעת של בעל השליטה בכל תקופת העבודה (במונחים נומינליים) כפול הותק בשנים כפול 1.5%.

הסדר כאמור של פנסיה תקציבית לבעל שליטה הינו הסדר הדורש מומחיות רבה לרבות חוות דעת אקטוארית לחישוב התחייבות החברה ואישור פקיד השומה.

כללי פריסת מס חדשים

ביום 19.05.2022 פרסמה רשות המיסים חוזר מס הכנסה 2/2022 המטפל בכללי פריסה של הכנסות שונות. במסגרת זו אפרט את עיקרי החוזר בכל הנוגע לפריסת מענק חייב במס.

פריסה לאחור של מענק פרישה חייב במס

אין כל שינוי בכללי הפריסה לאחור של מענק פרישה חייב במס.
אזכיר כי סעיף 8(ג)(3) לפקודה קובע שאת מענק הפרישה החייב במס ניתן לפרוס לאחור בחלקים שנתיים שווים אך לא יותר מ 6 שנות המס המסתיימות בשנה שבה נתקבל מענק הפרישה.
כדוגמא, שכיר שפורש ב 22.10.2022 ועבד 8 שנים אצל מעסיקו האחרון, רשאי לבקש פריסת מס אחורנית בגין מענק פרישה חייב במס וזאת עד ל 6 שנים, כלומר שנות הפריסה המרביות תהיינה מהשנה 2017 ועד לשנת 2022.

פריסה קדימה של מענק פרישה חייב במס

החוזר החדש משנה את כללי הפריסה קדימה וזאת בהתאם להוראות סעיף 8(ג)(3) לפקודת מס הכנסה כדלקמן:

1. מי שעבד פחות מ 6 שנים אינו זכאי לפריסה קדימה
2. עבור כל 4 שנות עבודה תינתן שנת פריסה אחת.
3. תקופת הפריסה המרבית לא תעלה על 6 שנים.
4. אם השבר בחלוקה של הותק ב 4 עולה על 1/2 יש לעגל כלפי מעלה ואם הוא פחות מ 1/2 יש לעגל כלפי מטה.
5. שנת הפריסה הראשונה תהיה לעולם בשנת המס שבה פרש העובד וזאת למעט במקרה בו פרישת העובד הינה בין 30/09 ועד 31/12 של שנת המס, אז יוכל לבקש להתחיל הפריסה בשנת המס שלאחר שנת הפרישה וזאת מבלי לפגוע במספר שנות הפריסה.

בנוסף, החוזר קובע הסדר פריסה חדש שלא היה קיים עד כה ובמסגרתו מאפשר לכל פורש עם ותק מעל 6 שנים וללא קשר לתאריך הפרישה בשנת המס, לבקש להתחיל את הפריסה בשנת המס שלאחר שנת הפרישה ואולם במקרה זה, מניין שנות הפריסה יופחתו בשנה אחת.
חשוב להדגיש כי במקרה ונבחרה אפשרות זו קיימת חובה להגיש דוח שנתי גם לשנת המס בה התקבל המענק.
לדוגמא: פרישה בחודש אוגוסט 2022 לאחר 19 שנות ותק, מקנות לפורש שתי חלופות לבחירתו לעניין פריסה קדימה של מענק פרישה חייב במס:
חלופה א: פריסה לחמש שנים קדימה (כאמור מעגלים כלפי מעלה במידה ובחלוקה ל 4 השבר הינו מעל 1/2) – 2026, 2025, 2024, 2023, 2022.
חלופה ב: פריסה לארבע שנים קדימה כאשר שנת הפריסה הראשונה תתחיל בשנת 2023 והפריסה תסתיים בשנת 2026.

הסדר חדש לעניין פטור מתשלום מקדמה במועד הפריסה קדימה

כידוע, במסגרת פריסת מס קדימה קובע פקיד השומה מקדמת תשלום מס המבוססת על סכום המענק החייב במס שנפרס וההכנסות הנוספות הצפויות בשנות הפריסה.
במסגרת ההסדר החדש נקבע פטור מחובת תשלום מקדמה בהתקיים כל התנאים הבאים:

1. לפורש נכות רפואית המזכה אותו בפטור ממס לפי סעיף 9(5) לפקודה בכל שנות הפריסה.
2. סך כל ההכנסות הצפויות של הפורש בכל אחת משנות הפריסה יחד עם חלק מענק הפרישה החייב במס שנפרס אינן מגיעות לחבות מס וזאת לאחר ניצול נקודות זיכוי ופטור ממס לפי סעיף 9(5)
3. הפורש יגיש לפקיד השומה בקשה לאי קביעת מקדמה בשל נכות רפואית המזכה בפטור ממס לפי סעיף 9(5)

אדגיש, כי עמידה בתנאים אלו אינה פוטרת את הפורש מחובת הגשת דוחות לכל שנות הפריסה.

כמו כן אזכיר כי לדוח השנתי המוגש עבור כל אחת משנות הפריסה, יש לצרף את האישור השנתי שהתקבל מהמשלמים השונים הכולל פירוט המענקים ששולמו והמס שנוכה בגינם במקור וזאת יחד עם אישור הפריסה שהופק על ידי פקיד השומה.
במקרים בהם המקדמה לא שולמה במועד הנקוב בהתאם לאישור הפריסה – אישור הפריסה יבוטל.

הערה -
מעסיק אשר מתכוון לשלם לעובד מענק פרישה חייב במס במזומן יכול לדחות את מועד תשלומו (בהסכמה כמובן עם העובד) לתחילת שנת 2023 וזאת על מנת שאירוע המס יחול בשנת 2023 (מתאים לעובדים עם ותק הנמוך משש שנים שאין להם זכות לבקש פריסת מס קדימה). מעסיק כאמור, יכול לדרוש את ההוצאה כבר בשנת 2022 וזאת במידה והוא מדווח לצרכי מס על בסיס צבירה, וזאת למרות שהתשלום בפועל יבוצע רק בשנת 2023.

פוליסת חסכון פרט

אחד היתרונות המשמעותיים של פוליסות חסכון פרט הוא האפשרות לקבל הטבות מס בגין הרווחים. על מנת לממש את הטבת המס יש לפעול עד לסוף השנה לטובת מימוש הרווחים בפוליסת החיסכון.
חברות הביטוח מאפשרות שלא לבצע פדיון מלא של הכספים לחשבון הבנק של הלקוח אלא לבצע פדיון רעיוני במסגרתו, חברת הביטוח מבצעת מימוש של הרווחים בלבד וממשיכה לנהל את יתרת הכספים בפוליסה ללא שינוי.
קבלת הטבת המס כרוכה בקבלת אישור מחברת הביטוח (אישור על ניכוי המס בדומה לטופס 867 מהבנק) ובהגשת דיווח למס הכנסה. חוסך אשר לא נדרש להגיש דוחות שנתיים למס הכנסה, צריך לשקלל את עלויות הגשת הדוח השנתי למס הכנסה למול הטבות המס הצפויות.

הטבות המס שניתן לקבל עבור רווחים בפוליסות חסכון פרט
על פי סעיפים 125ד' ו-125ה' לפקודת מס הכנסה זכאים להטבות המס מי שהוא או בן/בת זוגו נולדו לפני 1948.
הפטור ממס ניתן על רווחים בתוכנית חסכון בבנק ובפוליסת פרט בחברת ביטוח הנחשבות לעניין דיני המס לתוכנית חסכון והרווחים הנצברים בה נחשבים להכנסה מריבית, ולפיכך זכאים לפטור.

הפטור ניתן ליחיד ו/או בן זוגו שנולד לפני 1948 (נוסח הסעיף הינו אם היחיד או בן זוגו הגיע לגיל פרישה חובה 67 וביום 1.1.2003 מלאו לאחד מהם לפחות 55 שנים). הפטור השנתי הוא 13,800 ש"ח ליחיד ו-16,920 ש"ח לזוג. לפיכך, הטבת המס יכולה להגיע במקסימום להחזר מס של 3,450 ש"ח ליחיד או 4,230 ש"ח לזוג עבור כל שנת מס בנפרד.

דוגמאות: אחד מבני הזוג נולד לפני 1948 והפקיד 250,000 ש"ח בפוליסת חסכון בחברת ביטוח אשר העניקה תשואה חיובית ריאלית נטו של 4%, נוצר לו רווח של 10,000 ש"ח החייב במס בשיעור של 25% כלומר 2,500 ש"ח.
הזכאות השנתית לריבית פטורה לחוסך זה היא 13,800 ש"ח, כלומר ההטבה לה הוא זכאי עולה על הרווח בפועל שנוצר לו. החוסך יוכל להגיש בקשה להחזר המס שנוכה לו ולקבל בחזרה את כל המס ששילם בסך 2,500 ש"ח.
שני בני הזוג נולדו לפני 1948 והפקידו 400,000 ש"ח בפוליסת חסכון בחברת ביטוח אשר העניקה תשואה חיובית ריאלית נטו של 4%, נוצר להם רווח של 16,000 ש"ח החייב במס בשיעור של 25% כלומר 4,000 ש"ח.

הזכאות השנתית לריבית פטורה לזוג זה היא 16,920 ש"ח כלומר ההטבה לה הם זכאים עולה על הרווח בפועל שנוצר להם. הם יוכלו להגיש בקשה להחזר כול המס שנוכה להם.
השוואת הסכום נטו למימוש בין פוליסת חסכון פרט לבין קרן נאמנות/תיק השקעות עבור בני זוג שנולדו לפני 1948:

	פוליסת חסכון פרט	תיק השקעות/ קרן נאמנות
סכום ההשקעה	400,000 ש"ח	400,000 ש"ח
תשואה ריאלית נטו במועד המימוש	4%	4%
הרווח במועד המימוש	400,000 ש"ח X 4%=16,000 ש"ח	400,000 ש"ח X 4%=16,000 ש"ח
יתרה עדכנית במועד המימוש	416,000 ש"ח	416,000 ש"ח
פטור ממס לפי סעיף 125 ד'	16,560 ש"ח	אין זכאות
סכום חייב במס	-0-	16,000 ש"ח
מס לתשלום (25%)	-0-	4,000 ש"ח
סכום נטו לבנק	416,000 ש"ח	412,000 ש"ח
תשואה נטו למשקיע	4%	3%

הטבות נוספות לתוכנית חסכון

פטור בשל מיעוט הכנסות

סעיף 125ד'(ב) לפקודה מאפשר ניצול הטבת מס משמעותית לא רק בהתאם למבחן הגיל אלא גם בהתאם למבחן הכנסות בכל גיל כלומר, מי שהכנסתו והכנסת בן זוגו בשנת המס אינה עולה על 64,200 ש"ח זכאי לריבית פטורה של עד 10,080 ש"ח לשנה.
במבחן ההכנסות יש לכלול את הריבית עצמה ואת כל סוגי ההכנסות לרבות הכנסות פטורות ממס כולל קצבאות ביטוח לאומי לרבות רווח הון ושבח מקרקעין.

פטור ממס על ריבית מזכה

פטור לפי סעיף 125ה' מיועד למי שהוא או בן זוגו נולדו לפני 1948, ומקנה פטור ממס על ריבית מזכה (ריבית מוטבת). תנאי הזכאות לפטור הם: מי שהכנסתו יחד עם הכנסת בן/בת זוגו נמוכה מ-8,660 ש"ח בחודש או 103,920 ש"ח בשנה.
כלומר מי שאין לו ולבן/בת זוגו הכנסה כלל ייהנו ממלוא הפטור ובעלי הכנסות נמוכות מ-103,920 ש"ח יקבלו הטבה חלקית. הפטור המקסימלי יכול להגיע ל-36,372 ש"ח
במבחן ההכנסות יש לכלול הכנסות מקצבה לפי סעיפים 9(א) ו-9(ב) לרבות הכנסות פטורות ממס וקצבת שארים, אין לכלול קצבאות פטורות מהביטוח הלאומי, הכנסות מריבית, מהשכרת דירת מגורים פטורה ממס, מרווח הון ומשבח מקרקעין.

הערות -

1. ניתן לנצל את כל ההטבות המס. הן אינן מתקזזות.
2. לא ניתן לצבור את ההטבה. כלומר, ההטבה ניתנת למימוש בגין כל שנת מס בנפרד ועד לתקרות הקבועות בסעיף ולא ניתן להעבירה לשנה אחרת.
3. ההטבה אינה ניתנת באופן אוטומטי ויש ליזום את קבלתה באמצעות "פדיון רעיוני" מול חברת הביטוח. משמעות הפדיון הרעיוני הינו פדיון והפקדה חוזרת לפוליסה של ערך הפדיון בניכוי המס על הרווחים, פעולה זו מבוצעת באמצעות מילוי טופס ייעודי לחברת הביטוח.
4. הטבת המס תינתן ליחיד או לבן/ בת זוגו בלבד.
5. מדיניות מס הכנסה הינה לאפשר את ניצול ההטבה גם לילידי 1948, כלומר כל מי שנולד עד 31.12.1948.

הפקדות חד פעמיות לתוכנית במעמד עצמאי במסגרת תיקון 190

הטבות מס משמעותיות לחוסך במעמד עצמאי באמצעות הפקדות חד פעמיות בתוכנית פנסיונית ללא מגבלה בהתאם להוראות תיקון 190.
מי שגילם מעל 60 והחלו לקבל קצבה חודשית מתוכנית פנסיונית לרבות פנסיה תקציבית העולה על הקצבה המזערית בסך 4,606 ש"ח (בשנת 2022), מי שמתקרבים לגיל 60 או מי שגילם עולה על גיל 60 ועתידים להתחיל לקבל קצבה חודשית שגובהה מעל הקצבה המזערית בסך 4,606 ש"ח (לדוגמה, הכסף אינו נזיל עד למימוש הקצבה המזערית בפועל).

הטבות במסגרת תיקון 190

מס רווחי הון מופחת בשיעור של 15% על הרווח הנומינלי במקום 25% על הרווח הריאלי.
ככל שקיימת קצבה מזערית אזי, התוכנית נזילה בכל עת.
תכנון הורשה - במקרה פטירה עד גיל 75 ישולמו הכספים למוטבים ללא מס לרבות בגין מרכיב הרווח.
ניצול יתרונות ההשקעה המובנים בקופת גמל (דחיית מס, השקעה בנכסים לא סחירים, פטור מעמלות קניה ומכירה, מגוון מסלולי השקעה ומעבר ביניהם ללא חבות מס, ניוד הכספים בין קופות שונות ללא חבות מס).

הערות -
יש לשים שכ-35,000 ש"ח ראשונים מכל הפקדה בכל שנת מס קלנדרית ירשמו בקופה כקצבה מזכה אותה לא ניתן למשוך אותם בהתאם לתנאים שפורטו לעיל.

שיעור עליית המדד בשנת 2022 הינו גבוה יחסית וכך גם הצפי להמשך עליית מדד המחירים לצרכן, בהתאם חשוב לבדוק איזה סוג תשלום מס רווחי הון עדיף לחוסך בנסיבות אלו. לעיתים תשלום מס רווחי הון בשיעור של 25% על הרווח הריאלי עדיף על תשלום מס רווחי הון בשיעור של 15% על הרווח הנומינלי.

כלל אצבע - מסלול המיסוי על הרווח הנומינלי יהיה עדיף במידה ובמועד מימוש הכסף, התשואה בקופה בה הופקד הכסף תהיה גבוהה מפי שנים וחצי משיעור עליית מדד המחירים לצרכן, עבור אותה תקופה.

קצבה בגיל פרישה

קצבה מזכה

כל אדם שהגיע לגיל הפרישה העומד כיום על 62 וארבעה חודשים לאישה (יעלה בהדרגה לגיל 65) ו-67 לגבר זכאי להתחיל לקבל קצבה חודשית פטורה ממס ופטורה מדמי ביטוח לאומי ומס בריאות בגובה שלא יפחת מ-1,472 ש"ח בחודש ולא יותר מ-4,503 ש"ח בחודש.

נוסחת הקיזוז

הפער בין הקצבה המינימלית הפטורה ממס לקצבה המרבית הפטורה ממס קשור בניצול פטור ממס על פיצויי פיטורין. נוסחת הקיזוז קובעת כי פיצויים פטורים ממס ששולמו בעד 32 שנות העבודה שקדמו לגיל הזכאות (גיל פרישה או קבלת קצבה מזכה על פי המאוחר מבניהם) מקזזים את יתרת ההון הפטורה ממנה אנו זכאים לממש את הפטור לקצבה.

מצד אחד אין כדאיות כלכלית בדחיית קצבאות פטורות ממס, ומצד שני הטבת המס ומימוש זכויות הקצבה אינן ניתנות באופן אוטומטי ויש לפעול באופן אקטיבי במסגרת תכנון פרישה על מנת לנצלן באופן מיטבי שכן לפחות 1,472 ש"ח בחודש פטורים ממס בלי קשר לשום הכנסה אחרת.

חשוב להדגיש כי האמור לעיל רלוונטי לכל מי שהגיע לגיל הפרישה גם לאילו שממשיכים לעבוד. כלומר, ניתן להמשיך לעבוד ולהתחיל לקבל קצבה חודשית פטורה ממס מהתוכנית הפנסיונית (לעיתים גם ממרכיב כספי הפיצויים מהמעסיק הנוכחי).

קצבה מוכרת

קצבה מוכרת היא קצבה פטורה ממס המשולמת על ידי קופת גמל לקצבה שאינה קרן ותיקה. הקצבה פטורה ממס כיוון שמקורה בתשלומים ששולם בגינם המס בשלב ההפקדה או שזהו חלק מהפנסיה שמקורו בהפקדות לחיסכון פנסיוני בגינן לא נהנינו מהטבות מס (ניכוי וזיכוי) בשלב ההפקדה.

תגמולי מעסיק - משנת 2012 ואילך חויבו במס בשלב ההפקדה תגמולי מעסיק העולים על 1,978 ש"ח בחודש.

תגמולי עובד - משנת 2012 ואילך תגמולי עובד העולים על 738 ש"ח בחודש לא זכו בהטבת מס בשלב ההפקדה.

פיצויים - משנת 2017 ואילך מרכיב הפיצויים עבור שכר העולה על 34,900 ש"ח חויבו במס ששולם עליהם מס בשלב ההפקדה לקופת הגמל לקצבה.

את הטבת המס בגין כספים אלו ניתן לקבל בכל מכשירי החיסכון הפנסיוני למעט קרן פנסיה ותיקה.

החל משנת 2012 ואילך הטבת המס בגין כספים אלו היא חלוטה ועומדת בפני עצמה ללא קיזוזים.

בעיקרון ניתן לדרוש את ההטבה בגין כספי התגמולים גם לשנים 2000-2011 ואולם נוסח פקודת מס הכנסה בשנים אלו לא העמיד את הטבת מס בגין סכומים אלו בפני עצמם וכרך אותם יחד עם הטבת המס של הקצבה המזכה (נוסחת השילוב) מה שבפועל מביא לתוצאה שבמרבית המקרים (למעט שכירים עם שכר גבוה מאוד לאורך התקופה) הטבת המס יוצאת "מחוץ לכסף".

משיכה באמצעות קצבה חודשית לכול החיים

בהתאם לתנאי התוכנית הפנסיונית, החל מגיל 60 ניתן לקבל קצבה חודשית לכל החיים. קצבה כאמור תהיה כולה פטורה ממס, לרבות מרכיב הרווח שנצמח בגין ההפקדות כאמור. יחד עם זאת, הקצבה

חייבת בדמי ביטוח לאומי ומס בריאות וזאת עד לגיל הפרישה (62 וארבעה חודשים לאישה ו-67 לגבר). מאחר ובדרך כלל אין כדאיות כלכלית בדחיית קבלת קצבאות פטורות ממס לגיל מאוחר, נכון לנצל הטבה זו מוקדם ככל הניתן כלומר כבר מגיל 60.

משיכה בסכום חד פעמי של כספי הפיצויים

כספי הפיצויים ניתנים למשיכה חד פעמית פטורה ממס, בכל עת לאחר סיום עבודה אצל אותו מעסיק וללא תלות בגיל או בתנאים נוספים. למעט מס רווחי הון בשיעור של 15% בגין הרווח הנומינלי.

משיכה בסכום חד פעמי של כספי התגמולים

כספי התגמולים ניתנים למשיכה חד פעמית פטורה ממס (במסגרת יתרת ההון הפטורה) או חייבים במס בשיעור של 15% בלבד בגין הרווח הנומינלי, בהתקיים שני תנאים מצטברים:

1. העמית הגיע לגיל 60 לפחות.

2. העמית מקבל קצבה חודשית מתוכנית פנסיונית של לפחות 4,606 ש"ח לחודש (בשנת 2022).
לסיכום, מכיוון שנושא הקצבה המוכרת - תשלומים פטורים, לא הוסדר על ידי רשות שוק ההון ורשות המיסים באופן ראוי, יוצא שבפועל במרבית המקרים, הכספים לא "נצבעים" בהתאם בגופים המוסדיים וחלה חובת הוכחה על העמית בטרם פרישתו כי שילם מס בגין כספים אלו (בעיקר לגבי התגמולים). הנושא הוזנח בשוק החסכון הפנסיוני ובתכנוני פרישה, מה שבהכרח גרם ויגרום לכפל מס. לכן, חשוב ביותר לכל לקוח שמתקרב או הגיע לגיל 60 לפנות למתכנן פרישה או בעל מקצוע אחר שמתמחה בנושא זה ולבדוק את זכויותיו. מדובר לעיתים במאות אלפי שקלים שנצברו בחיסכון הפנסיוני ויכולים להפוך לפטורים ממס.

פנסיה חובה לעצמאי

עצמאי אינו זכאי לדמי אבטלה בעת סגירת העסק כיוון שלמרות שהוא משלם דמי ביטוח לאומי הוא אינו מבוטח למקרה של אבטלה.
ב-5.8.2015 נקבע בהחלטת ממשלה כי חוק הביטוח הלאומי יתוקן כך שתיקבע בו הוראה שתחייב את העצמאים בתשלום נוסף שישמש אך ורק לצורך מימון הסיוע לעצמאי במקרה של אבטלה. הצוות שהוקם בראשות הממונה על התקציבים במשרד האוצר בעקבות החלטת הממשלה, הפך את החלטת הממשלה וההמלצות שהגיש לשר האוצר בחודש אפריל 2016 כללו מודל חסכון פנסיוני וסיוע במצב אבטלה על ידי העצמאי עצמו ללא ענף אבטלה במוסד לביטוח לאומי. בחודש יוני 2016 אושרו המלצות הצוות המקצועי ובשלהי שנת 2016 חוקקו כחלק מחוק ההתייעלות הכלכלית במסגרת פרק ב' לחוק: חסכון וסיוע לעצמאים.

עיקרי חוק חסכון וסיוע לעצמאים
החל מחודש ינואר 2017 עצמאי חייב להפקיד כספים לקופת גמל לקצבה (קרן פנסיה ו/או ביטוח תגמולים לעצמאי ו/או קופת גמל) בשיעורים הקבועים בחוק בשל ההכנסה החייבת שלו.
בחינת סכום ההפקדה יעשה בהתאם לדו"ח השנתי שהגיש העצמאי לרשות המיסים עבור אותה שנה.

הגדרת עצמאי
עצמאי הוא מי שאינו שכיר, המנהל עסק שאינו חברה כולל עוסק מורשה ועוסק פטור.
הפקדה מרבית
ההפקדה החודשית המרבית בהתאם לחוק היא 897 ש"ח בחודש (10,762 ש"ח בשנה).
עצמאי רשאי להפקיד שיעורים גבוהים מאלו שנקבעו בחוק בהתאם לתקרות החלות על עצמאי ולקבל בגין ההפקדות הטבות מס משמעותיות (במסגרת הגשת הדוח השנתי).

שיעורי ההפקדה המינימלית

עד 5,275.50 ש"ח (מחצית השכר הממוצע במשק) - 4.45% מההכנסה החייבת.

מעל 5,275.50 ש"ח (מחצית השכר הממוצע במשק) - 12.55% מההכנסה החייבת.

דוגמאות לחישוב ההפקדה החודשית לפי החוק בהתאם להכנסה החייבת: (בש"ח)

הכנסה שנתית חייבת בהפקדה	הכנסה חודשית חייבת בהפקדה	סכום ההפקדה עבור ההכנסה שעד למחצית השכר הממוצע	סכום ההפקדה עבור ההכנסה שמעל למחצית השכר הממוצע ולא יותר מ-10,551 ש"ח	סך הכול הפקדה חודשית
		4.45%	12.55%	
72,000	6,000	235	91	326
84,000	7,000	235	216	451
120,000	10,000	235	593	828
126,612	10,551	235	662	897
180,000	15,000	235	662	897

החוק כולל שלוש הטבות לעצמאים כדלקמן:

1. דמי הביטוח הלאומי הופחתו לכל מי שהכנסתו החייבת נמוכה מכ-21,000 ש"ח לחודש.
2. הטבת המס לחסכון פנסיוני בדמות הזיכוי הוגדלה בשיעור של חצי אחוז, כך שסך ההפקדה המרבית לעצמאי בגינה ניתן לקבל הטבות מס היא עד 16.5% (במקום 16%).
לעצמאי שלא מפקיד גם לביטוח לאובדן כושר עבודה ניתן זיכוי בגובה של עד 5.5% וניכוי של עד 11% מההכנסה החייבת ועד הכנסה שנתית של 213,600 ש"ח.
לעצמאי שמפקיד גם לביטוח לאובדן כושר עבודה עד 16% מההכנסה החייבת ועד הכנסה שנתית של 213,600 ש"ח.
3. הטבת המס להפקדת עצמאי לקרן השתלמות הורחבה כך שמלוא הפקדת העצמאי מותרת בניכוי עד שיעור של 4.5% מההכנסה החייבת ולא יותר מהכנסה שנתית של 270,000 ש"ח.

הגדרת הכנסה חייבת בפנסיית חובה לעצמאי

"הכנסה לפי סעיף 2(1) או (8) לפקודה לאחר הניכויים שהותרו ממנה לפי כל דין ולפני הקיזוזים והפטורים שהותרו ממנה לפי כל דין ולמעט תשלומים ממרכיב חיסכון לאבטלה. לעניין הגדרה זו, "ניכוי" - למעט ניכוי כמפורט להלן:

(1) ניכוי לפי סעיפים 17(5א), 47 או 47א לפקודה.
(2) ניכוי שהותר לפי סעיף 32(14)(ב) לפקודה."
כלומר החוק קובע כי ההכנסה החייבת בהפקדה היא הכנסה מעסק ומשלח יד ומחקלאות, בניכוי תשלומים לקרן השתלמות לעצמאיים (סעיף 17(5א)), תשלומים בעד תגמולים או קצבה (סעיף 47), תשלומי ביטוח לאומי ומס מקביל (סעיף 47 (א)), הוצאה לרכישת ביטוח מפני אובדן כושר עבודה (סעיף 32(14)(ב)).

הערה - יתכן ועצמאי אינו חייב כלל בתשלום מס הכנסה ודמי ביטוח לאומי לאחר קיזוזים וניכוי פטורים מותרים ואולם לעניין תשלום הפרשות לפנסיה חובה הוא חייב להפקיד ואם לא יעשה זאת יהיה חשוף לקנס, כך למשל עצמאי שיש לו פטור נכה/ עיוור 9(5)(א) יכול להיות פטור ממס אך לא פטור מחובת ההפקדה לפנסיה.

פטורים מחובת הפקדה

עצמאי שעומד באחד מהתנאים הבאים אינו חייב בהפקדה לפנסיה:

1. מי שבתום שנת המס טרם מלאו לו 21 שנים.
2. מי שבתום שנת המס הגיע לגיל 60.
3. מי שנולד לפני 31.12.1961.
4. מי שבתום שנת המס טרם חלפו שישה חודשים מהמועד שבו נרשם לראשונה כעוסק לפי חוק מע"מ.

עצמאי שפטור מחובת ההפקדה על פי החוק

כל עצמאי יכול להפקיד לתוכנית פנסיונית וליהנות מהטבות מס בהתאם להכנסתו החייבת גם אם פטור מחובת ההפקדה על פי החוק.

מי שהוא גם שכיר וגם עצמאי

מי שהוא גם שכיר וגם עצמאי יחשב את סכום ההפקדה הנדרש לפי חוק פנסיה חובה לעצמאי ויפחית ממנו את סכומי ההפקדה בפועל שהופקדו כשכיר לתוכנית פנסיונית (חלק מעביד לפיצויים תגמולים ואובדן כושר עבודה וחלק העובד לתגמולים ללא קרן השתלמות).

אם התוצאה חיובית, הרי שזו סך ההפקדה שנדרש העמית לבצע גם במעמד עצמאי על מנת לעמוד בהוראות החוק.
אם התוצאה שלילית הרי שלא נדרש לבצע הפקדה כעצמאי בהתאם להוראות החוק.

מועד ההפקדה

את ההפקדות לחיסכון פנסיוני יש לבצע עבור שנה מסוימת באותה שנת הכספים, ולא בשנה שלאחריה. מדי שנה בין ה-1 בינואר ל-31 בדצמבר של אותה שנה עבור אותה שנה.

מכיוון שאצל עצמאים קשה לחזות במהלך השנה את ההכנסה החייבת הסופית, ניתן להפקיד סכומים חודשיים לפי ההערכה מושכלת ולבצע השלמות בסוף השנה.

מנגנון אכיפת החוק

במטרה להבטיח את יישום חובת ההפקדה, הוסמך המרכז לגביית קנסות, אגרות והוצאות לאכוף את החוק. המרכז לגביית קנסות ישלח לעצמאי שלא הפקיד בכלל או עצמאי שהפקיד פחות מהנדרש בהתאם להוראות החוק, התראה בדואר רשום לפיה אם לא יפקיד את התשלומים החסרים כאמור בתוך תשעים יום ממועד משלוח ההתראה, יוטל עליו קנס של 500 ש"ח.

1. על פי המנגנון, ההתראות תשלחנה עבור שתי שנות מס קודמות, כלומר בשנת 2022 נשלחו התראות בגין הפקדות שלא בוצעו לשנת 2020.
2. סכום הקנס קבוע ועומד על 500 ש"ח ויעודכן מדי שנה בהתאם לשיעור שינוי המדד.
3. עצמאי שקיבל התראה לקנס ובחר לשלם את הקנס פטר את עצמו מחובת הפקדה בגין שנת המס לגביה מתייחס הקנס.
4. הקנס לא יחול על עצמאים שהכנסתם החודשית נמוכה משכר המינימום העומד על 5,300 ש"ח לחודש, כלומר עצמאי שהכנסתו השנתית החייבת בהפקדה נמוכה מ-63,600 ש"ח לא חשוף לקנסות.

הפקדה שבוצעה עבור שנים קודמות

עצמאי קיבל בשנת 2022 התראה לפני תשלום קנס בגין אי הפקדה בשנת 2020, נדרש להפקיד את הסכום המבוקש במוצר פנסיוני ולדרוש מהקופה לרשום את הכסף כהפקדה בגין שנת 2020 עם ערך של שנת 2022. לאחר ביצוע ההפקדה, העצמאי יקבל אישור על ההפקדה אותו יידרש להעביר למרכז לגביית ואכיפת קנסות.

הפקדת תשלומים לקופת גמל לקצבה לאחר תום שנת המס שבשלה מופקדים התשלומים, לא תקנה לעצמאי זכויות שתחולתן למפרע ויראו אותם כתשלומים שהופקדו במועד הפקדתם בפועל וזאת למעט לעניין ביטול הקנס בגין אי הפקדה עבור אותה שנת מס שבשלן הופקדו.

הטבות המס שניתן לקבל הן בשל ההכנסה החייבת בשנת המס בה בוצעה ההפקדה בפועל, משמע, הפקדה בשנת 2022 בגין שנת 2020 תזכה בהטבות מס בגין ההכנסה החייבת בשנת 2022 בלבד.

הערה -

תשלום באיחור בגין שנות מס קודמות יכול לקיים גם את חובת התשלום בגין שנת המס הנוכחית. המנגנון שנקבע מאפשר למעשה להשתמש באותה הפקדה פעמיים.

פעם אחת בגין שנת המס לגביה נשלחה התראה בגין אי תשלום ופעם שניה בגין שנת המס בה בוצעה בפועל והכל בכפוף כמובן להכנסה החייבת בהפקדה.

* אבי רוזנבאום - מומחה במיסוי פנסיוני ותכנוני פרישה, כיום יו"ר ברוקר סוכנות לביטוח, מנכ"ל Tax:on החזרי מס לשכירים, לשעבר מנכ"ל כלל פנסיה וגמל ומשנה למנכ"ל כלל חברה לביטוח.

חלק ט - הוצאות

תשלום הוצאות שכר והוצאות סוציאליות על בסיס מזומן

בהתאם לסעיף 18(א) לפקודת מס הכנסה הוצאות בגין מענק פרישה, דמי חופשה, דמי הבראה, דמי חגים, דמי מחלה, וכד' יותרו בניכוי למעסיק רק בשנה שבה הם שולמו בפועל, למי שזכאי להם (לעובד ו/או לחברת הביטוח).
יש לשלמן עד תום שנת המס על מנת שיותרו בניכוי בשנת המס הנוכחית.

תשלומי משכורות
בדיקת כדאיות תשלומי משכורות, מענקים וכד', בהתחשב במקדמות המס השוטפות ובהוצאות העסקיות השוטפות לשנה.
עוסקים המדווחים לרשות המיסים על בסיס מזומן יכולים לשלם גם את ניכויי המס לפני סוף השנה כך שיוכרו כהוצאה שוטפת.

תשלום פיצויים ומענקי פרישה

הקדמת תשלומי פיצויי פיטורין
תשלומי פיצויי פיטורין למפוטרים בעסק מעבר לסכומים השוטפים ששולמו - יותרו בניכוי לצרכי מס רק בשנת המס שבה שולמו לזכאי להם.

הקדמת תשלומים אחרים
הקדמת תשלומים בהתאם להסכמי העבודה, כגון: פדיון חופשה, דמי הבראה, חגים.

הקדמת תשלומים לתושבי חוץ ולבעלי שליטה
הקדמת תשלומים לתושבי חוץ ולבעלי שליטה שיש לנכות מהם מס במקור, או לחילופין תשלום של סכום הניכוי במקור, על מנת שההוצאה תוכר בשנת המס הנוכחית. יש לזכור כי ניתן לשלם את סכום הניכוי במקור תוך תקופה של עד 3 חודשים מתום שנת המס בתוספת הפרשי הצמדה וריבית (ראה גם חלק ז).

תשלום הוצאות עד סוף השנה למדווחים על בסיס מזומן
המדווחים על בסיס מזומן צריכים לשלם את מלוא ההוצאות העסקיות המותרות לניכוי לפני תום השנה, לרבות תשלום למוסד לביטוח לאומי, למס הכנסה ניכויים, תשלומים לקופות גמל ולביטוח חיים ותשלומי שכר נטו לעובדים.

חובות אבודים

רצוי להקדים ולהשלים את הטיפול בחובות בעיתיים, כלומר לקבוע את סכום ההפחתה המוסכם עם החייב ולזקוף אותו בחשבונות או להביא לסיום הליכי גבייה או פשרה. דבר זה יקל על תביעת ההוצאה לצרכי מס הכנסה.

חובות אבודים מוכרים כהוצאה רק אם מוכח לפקיד השומה, כי נעשו כל המאמצים לגבותם (ולכן רצוי להיערך לביצוע פעולות לגביית החובות כגון פנייה חוזרת לחייבים, פניה לעורכי דין להגשת תביעות משפטיות וכדומה) או כשההוצאה לטיפול בגבייתם עשויה לעלות על סכום החוב שניתן לגבותו.

יש לדאוג לקבל מעורך דין אישור על השקים שחזרו ואשר נמצאים בטיפולו, הליכי הגבייה שנעשו והערכה לגבי סיכויי גבייתם.

לגבי ההכרה בחובות אבודים לעניין מע"מ, להלן הוראות הפרשנות של המחלקה המקצועית של רשויות מס ערך מוסף בשילוב מבחני בית המשפט העליון והוראות תקנה 23א לתקנות מע"מ.

"חוב" לעניין מע"מ פירושו תשלום עבור עסקה שלא נגבה (ואם נגבה חלק מהסכום - החלק שלא נגבה) ושולם עבורו מס העסקאות.

מבחן שנקבע בפס"ד של בית המשפט העליון	הבהרות מע"מ
בוצעה עסקה	"עסקה" כהגדרתה בסעיף 1 לחוק מע"מ.
הוצאה חשבונית	העוסק הוציא חשבונית מס התואמת את דרישות החוק בסעיפים 54 ו-74 לחוק מע"מ וסעיף 9א להוראות מס הכנסה (ניהול פנקסי חשבונות).
מס העסקאות בגין החשבוניות שולם	על העוסק להוכיח כי החשבונית נכללה בדוח התקופתי המתייחס וכי המס המתחייב ממנה שולם.
המוכר או נותן השרות לא קיבל את התמורה	תמורה - יכול שתהא בכסף או בשווה כסף. החוב האבוד מתייחס לחלק שלגביו לא נתקבלה תמורה כלשהי.
החוב הפך ל"חוב אבוד"	חוב שהוכח להנחת דעת המנהל שלא ניתן לגבותו ובלבד שהוא עומד באחד מהתנאים האמורים - • חוב לעוסק של חייב שננקטו כנגדו הליכי פירוק או פשיטת רגל - החוב יוכר כאבוד במועד אישור המפרק או הנאמן לחלוקת דיבידנד סופי. • חוב לעוסק שננקטו לגביו הליכי הוצאה לפועל. אם לא ננקטו הליכי הוצאה לפועל, יוכר החוב כאבוד רק אם החייב נפטר ואין בעיזבונו נכסים למימוש, או החייב עזב את הארץ ואין לו נכסים למימוש. • כאשר החוב האבוד אינו בסכומים גבוהים רשאי הממונה על מע"מ להכיר בו כחוב אבוד, אם יוכח שננקטו הליכי גביה ואלה לא הניבו תוצאות. • חוב שנמחק במסגרת הסדר נושים ואושר בפס"ד סופי של בית המשפט.
ניתנה הודעה למנהל מע"מ	מתן הודעה למנהל מע"מ - חשבונית זיכוי בצירוף מסמכים התומכים בעובדות המפורטות בהודעה. ההודעה תצא לפחות שישה חודשים ולא יותר משלוש שנים מהמועד שבו הוצאה חשבונית המס בשלה נוצר החוב.

מכירת מלאי מת או שתנועתו איטית

מומלץ לבצע מכירות של פריטי מלאי שערכם ירד מהותית על מנת לשכנע את פקיד השומה שאכן ערך השוק של פריטים אלו נמוך מעלותם. לחילופין, יש לשקול לפרסם מודעות "חיסול מלאי" בעיתונות או לערוך מכרז במגמה לממש את ההפסד או לפחות, לקבל הצעות מחיר שיאפשרו הוכחה להערכת שווי השוק (הנמוך) של אותו מלאי. מאחר ולפעולות אלה יש השפעה על שיעור הרווח הגולמי, מומלץ ליידע את רואה החשבון לצורך ניתוח הדוח המוגש לרשות המיסים.

מכירות בין-חברתיות

יש להקטין את מכירות המלאי הבין חברתיות למינימום הנדרש על מנת למנוע חבות מס בחברה המוכרת ואי ביטוי של ההוצאה בחברה הרוכשת שטרם מימשה את המלאי.

מוניטין

שיעור הפחת על מוניטין ששולם בעדו יעמוד על 10%.
הפחת לא יתאפשר במידה והמוניטין נרכש מקרוב או מתושב חוץ, אלא אם הוכח, כי הרכישה הייתה חיונית לצורך ייצור ההכנסה ונעשתה בתום לב ומטעמים עסקיים בלבד.
במכירת מוניטין שלא שולם בעדו, שיעור המס המקסימלי לחברה הינו כשיעור מס החברות, אצל היחיד שיעור המס הוא 25%.

חובת ניכוי מס הכנסה במקור מתשלומים בעד שירותים או נכסים

צו מס הכנסה (קביעת תשלומים בעד שירותים או נכסים כהכנסה) קובע את החובה לנכות מס במקור מתשלומים בעד שירותים או נכסים.
החובה לנכות מס במקור משירותים או נכסים חלה על כל מי שמחזור עסקיו בשנת 2020 עלה על סך של 5.4 מיליון ש"ח (כולל מע"מ) ו/או על כל מי שחייב בניהול חשבונות בשיטה הכפולה בשנת 2022, בין שהוא יחיד או חברה.

חברה שחלה עליה חובת ניכוי מס במקור לפני שנת המס 2022, ומחזורה בשנת המס 2020 ירד מתחת לסך 5.4 מיליון ש"ח, תמשיך לחול עליה חובת ניכוי מס במקור גם בשנת המס 2022.

החובה בניהול חשבונות בשיטה הכפולה נקבעת בהתאם לתוספות לפי הפרוט הבא:

התוספת להוראות שחלה על הנישום	סוגי הנישומים	תנאים לחיוב במערכת חשבונות כפולה המחייבים בניכוי במקור עפ"י הצו (התנאים אינם במצטבר)
א	יצרנים	המחזור השנתי עולה על 3.8 מיליון ש"ח או 18 מועסקים ומעלה.
ב	סיטונאים	המחזור השנתי עולה על 3.8 מיליון ש"ח או 4 מועסקים ומעלה.
ג	קמעונאים	המחזור השנתי עולה על 3.8 מיליון ש"ח או 7 מועסקים ומעלה.
ד	קבלנים	עלות הבניה או מחזור עסקים עולה על 3.8 מיליון ש"ח.
ז	בעלי בתי ספר לנהיגה	הכנסה מהפעלת 5 כלי רכב לפחות ללימוד נהיגה.
ח	בעלי בתי ספר	מספר התלמידים הממוצע עולה על 150.
ט	סוחרי מקרקעין	מחזור עסקים בתוספת עלות המלאי עלה על 11.4 מיליון ש"ח.
ט	מתווכי מקרקעין	העמלה השנתית עולה על 620 אלף ש"ח.
י	סוחרי רכב	מחזור עסקים עולה על 11.4 מיליון ש"ח.
י	מתווכי רכב	העמלה השנתית עולה על 460 אלף ש"ח.
יא	נותני שירותים ואחרים (למעט מקצועות חופשיים)	המחזור השנתי עולה על 2.15 מיליון ש"ח.
יא	מוסכים	המחזור השנתי עולה על 2.95 מיליון ש"ח.
יב	חקלאים	המחזור בחקלאות עולה על 5.1 מיליון ש"ח. שטח כולל של נטיעות העולה על 375 דונם.
יד	בעלי תחנות דלק	בעל תחנת דלק העוסק במכירת דלק בלבד, או בנוסף עוסק במתן שרותי סיכה או רחיצה.
טו	סוכנויות ביטוח	סוכן של חברת ביטוח המורשה להדפיס פוליסות.
טז	יהלומנים	למעט יהלומן שעיקר עיסוקו עיבוד יהלומים מחומר גלם של אחרים או מתווך.
	מוסד ציבורי/ארגון מקצועי/מלכ"ר	**מוסד ציבורי** לפי סעיף 9(2), **ארגון מקצועי** לפי סעיף 9(2א) **ומלכ"ר** (כולל קופות גמל) שמחזורו (**) עולה על חצי מיליון ש"ח או המעסיק מעל ל-10 עובדים.
		(**) במוסד ציבורי המונח מחזור כולל גם תרומות ומענקים.

"מחזור" - סכום המכירות וסכום התמורה בעד שירותים - לרבות מיסים עקיפים, בשנת המס הקודמת או בשנת המס האחרונה שלגביה נערכת שומה סופית (להלן - "השנה הקובעת"), והכל לפי הסכום הגבוה כשהוא מוכפל ב-12 ומחולק למספר חודשי פעילות העסק בשנת המס הקודמת או בשנה הקובעת, לפי העניין.

"מועסק" - לרבות הבעלים ובני משפחותיהם העובדים בעסק וכן שותפים העובדים בעסק.
לעניין זה - חניך או מי שעבד לא יותר מארבע שעות ביום ייחשב לחצי מועסק.
מי שעבד בעסק חלק משנת המס ייחשב לחלק ממועסק כיחס תקופת עבודתו לשנה שלמה.

מודגש ומובהר - אין חובת ניהול כפולה לתוספת ה' (בעלי מקצועות חופשיים) או תוספת ו' (רופאים) בלא קשר לרמת המחזור ו/או מספר המועסקים בהם.

נסיעה עסקית לחו"ל

הוצאה בגין נסיעה לחו"ל תותר בניכוי במידה שהייתה הכרחית לייצור ההכנסה.
הפירוט הנדרש לגבי כל נסיעה הינו:
שם הנוסע, מטרת הנסיעה, יעד הנסיעה, תקופת השהיה בחו"ל, הוצאות במט"ח והוצאות בארץ (לרכישת כרטיסים), הוצאות לינה וכיו"ב. ראה דוגמת דו"ח נסיעה לחו"ל בנספח 4.
בשנת המס 2022 תקרת ההוצאות המותרות בניכוי הינה כדלקמן:

כרטיסי טיסה
מותרת מלוא ההוצאה עד לגובה מחירו של כרטיס טיסה במחלקת עסקים.

הוצאות לינה
כנגד קבלות
1. בעבור 7 לילות ראשונים - מלוא ההוצאות עד לתקרה של 313$ ללילה.
2. מעבר ל-7 לילות ראשונים - מלוא ההוצאות עד וכולל 137$ ללינה.

במידה והוצאות הלינה מעל 137$ - תותרנה הוצאות בשיעור של 75% מן הסכום ששולם אך לא פחות מ-137$ ועד לתקרה של 235$ ללילה.

בנוסף - תותרנה הוצאות אש"ל ללא קבלות בסך 88$ ליום.

ללא קבלות
אם לא נדרשו הוצאות לינה תותרנה הוצאות אש"ל בסך 147$ לכל יום שהיה.

שכירת רכב
הוצאות השכירות בפועל אך לא יותר מ-69$ ליום (לרבות דלק, שירותים וכל הוצאה אחרת).

הוצאות אחרות בחו"ל

אין כל הגבלה לגבי הוצאות עסקיות אחרות הנעשות בחו"ל כגון: טלפונים ופקס, אירוח ספקים או לקוחות וכיו"ב (כנגד קבלות).

נציב מס הכנסה השתמש בסמכותו והרחיב את רשימת המדינות לגביהן ניתן להגדיל את הוצאות הלינה והשהייה המותרות בניכוי ב-25%. להלן רשימת המדינות: אוסטרליה, אוסטריה, איטליה, איסלנד, אירלנד, אנגולה, בלגיה, בריטניה, גרמניה, דובאי, דנמרק, הולנד, הונג-קונג, טייוואן, יוון, יפן, לוקסמבורג, נורבגיה, ספרד, עומאן, פינלנד, צרפת, קטאר, קוריאה, קמרון, קנדה, שבדיה ושוויץ.

ניכוי בשל דמי ביטוח לאומי לעצמאים

יותר כניכוי מההכנסה 52% מהסכום ששולם בשנת 2022 לביטוח לאומי (למעט סכומים ששולמו עבור מס בריאות וסכומים ששולמו כקנס פיגורים).

למרות שמועד הפירעון האחרון של דמי הביטוח הלאומי לעצמאים לחודש דצמבר 2022 הינו עד ליום 15.1.2023, הרי שמומלץ להקדים ולשלם את דמי הביטוח עד ליום 31.12.2022 וזאת על מנת לקבל את הניכוי מההכנסה גם בגין חודש 12/2022.

בנוסף, מומלץ למי שיש חובות לביטוח הלאומי להקדים ולשלם יתרת החוב (אפילו בפריסת תשלומים באמצעות כרטיס אשראי) עד ליום חמישי ה- 22.12.2022 וזאת על מנת לקבל הניכוי עוד השנה.

מתנות ושי לחג

מתנות לתושבי ישראל - מותרות בסכום של עד 220 ש"ח לשנה למקבל בשנת 2022.

מתנות לתושבי חוץ - מותרות בסכום של עד 15$ של ארה"ב לאדם לשנה.

התנאי להתרת ההוצאה הינו קיומו של קשר עסקי בין מקבל המתנה לבין העסק (ספקים, לקוחות וכן עמיתים לעיסוק או למקצוע).

מתנות לשכירי העסק לרגל אירוע אישי - מתנה שניתנה לעובד לרגל אירוע אישי (חתונה, בר מצווה, לידה וכד') תותר בניכוי עד לסך של 220 ש"ח לשנה ואילו היתרה העולה על 220 ש"ח תוגדר כהוצאה עודפת.

שי לחג לשכירי העסק - שי לחג הניתן לעובד נחשב כתוספת לשכרו ומתחייב במס הכנסה ובביטוח לאומי.

בסוף השנה יש להכין רשימה מפורטת של מקבלי המתנות.

אירוח

הוצאות אירוח וכיבוד שלא במקום העסק אינן מותרות בניכוי, פרט להוצאות אירוח אורחים מחו"ל.
הוצאה לאירוח אורחים מחו"ל תותר בניכוי ללא תקרה, בתנאי שתהיה סבירה.
על מנת שהוצאה זו תותר בניכוי יש לדאוג לרישום פרטים כגון שם האורח, ארץ מוצאו והקשר העסקי עם אותו אורח. לפיכך, יש להפריד ברישומי הנהלת החשבונות הוצאות לאירוח אורחים מחו"ל.

הוצאות כיבוד

יותרו בניכוי 80% מההוצאות שהוצאו לכיבוד קל ב"מקום העיסוק" של הנישום.
כ"כיבוד קל" ייחשבו שתייה קרה וחמה, עוגיות, פירות וירקות העונה וכד', הניתנים לאורח המבקר במקום העסק.
על יתרת ה-20% מההוצאות אשר לא יותרו בניכוי יחולו ההוראות בדבר תשלום מקדמות בשל הוצאות עודפות.
ארוחות הניתנות לאורח (למעט ניכוי הוצאה סבירה לאירוח אדם מחו"ל) לא יותרו כלל בניכוי.

הוצאות לינה בארץ (כולל ארוחת בוקר)

לא יותרו הוצאות לינה בתפקיד, במרחק של פחות מ-100 ק"מ ממקום העיסוק הקבוע או ממקום המגורים - אלא אם כן פקיד השומה אישר כי ההוצאה הכרחית לייצור ההכנסה.
על הוצאות לינה בתפקיד שנעשתה במרחק של 100 ק"מ ויותר, ממקום העיסוק הקבוע או ממקום המגורים, או לינה שפקיד השומה אישר כאמור, תחול תקרת הסכומים הקבועה בתקנות לגבי הוצאות לינה בחו"ל החל מהלינה השמינית ואילך, כשהיא מתורגמת לשקלים לפי השער היציג הידוע במועד הלינה. נכון לשנת 2022, סכומי התקרה עבור הלינה הינם כלהלן:

1. לינה שעלותה נמוכה מ-137$ - כל ההוצאה.
2. לינה שעלותה גבוהה מ-137$ - 75% מההוצאה אך לא פחות מ-137$ ולא יותר מ-235$.

כ"הוצאות לינה" עליהן חל המוסבר לעיל, ייחשבו גם הוצאות ארוחת בוקר שנכללו במחיר הלינה.
כל האמור לעיל לא יחול על לינה הנדרשת לצורך השתתפות בכנס בתחום העיסוק.

היבטי מיסוי בגין ימי גיבוש לעובדים

סעיף 2(2) לפקודת מס ההכנסה מהווה מקור נפרד ועצמאי לתקבולים הנובעים מהכנסת עבודה ובין היתר כולל בהגדרת **"הכנסת עבודה"** כל טובות הנאה הניתנות לעובד ממעסיקו, בכסף או בשווה כסף ובין שניתנו במישרין או בעקיפין. בגין הכנסה כאמור יש לזקוף לעובד שווי בגין **"טובת הנאה"** ולנכות בגינה מס הכנסה וביטוח לאומי וזאת בהתאם לשיעורי המס השולי של העובד מקבל טובת ההנאה.

בפסק דין שניתן בעניין ניכוי דמי ביטוח לאומי בגין אירועי גיבוש שערכה חברת **"טרפיק"** לעובדיה נקבעו מבחנים מסייעים להבחנה האם השתתפות העובד באירוע של המעסיק מהווה **"טובת הנאה"** בידי העובד או שמא מדובר באירוע המשרת את **"נוחות המעביד"** אשר אינו מחייב זקיפת הכנסה לעובד.

כבוד השופט טננבויים הסביר בפסק הדין כי הקושי בהפעלת מבחן זה - **"נוחות המעביד או הנאת העובד"** - מתעורר במצבים מעורבים בהם ההוצאה משרתת את נוחות המעביד ובד בבד גורמת הנאה לעובד. כמו כן, הסביר בית הדין כי הן נוחות המעביד והן הנאת העובד אינם נבחנים ב"משקפי המעביד" כי אם ב"משקפיים אובייקטיבים", תוך התייחסות לעובד ולתפקיד שהוא ממלא. כחלק מיישום מבחן נוחות המעביד או הנאת העובד בעניין טרפיק, בית הדין נתן משקל, בין היתר, למבחנים הבאים:

- החברה ערכה את אירועי הגיבוש רק בישראל.
- אירועי הגיבוש נערכים אך ורק במהלך שבוע העבודה, על חשבון ימי העבודה.
- העובדים מקבלים שכר בעבור השתתפותם בימי הגיבוש.
- לעובדים אין אפשרות לצרף בני משפחה.
- עובד שנעדר נדרש לספק למעסיק הסבר מתקבל על הדעת.
- החברה קובעת את סדרי הישיבה באוטובוסים ואת אופן חלוקת העובדים בפעילויות חברתיות בהתאם לצורכי הגיבוש של החברה.
- שלושה עובדים לנים בכל חדר ואין לעובדים זמן חופשי לעצמם.

מכאן הגיע בית הדין למסקנה כי העובדים אינם מפיקים **"טובת הנאה ניכרת"** מאותם אירועי גיבוש. זאת ועוד, נקבע כי אירועי הגיבוש נועדו לאפשר היכרות ושיתוף בין העובדים ובין המחלקות השונות ובכך לסייע ביצירת תרבות ארגונית אחידה אשר תומכת בהשגת המטרות העסקיות של החברה. נוכח חשיבות הגיבוש לתפקודה של החברה קבע בית הדין כי, החברה היא הנהנית העיקרית מהאירועים שהפיקה. לפיכך, קיבל בית הדין את תביעתה של החברה וקבע כי לא היה מקום לחייב את החברה בניכוי דמי ביטוח לאומי משכרם של העובדים בגין אירועי הגיבוש.

לדעתנו, דומה כי אין חולק על כך שפעילויות חברתיות עשויות לשפר את הגיבוש בין העובדים ואת הזדהותם עם מקום העבודה, ובכך הן תורמות לתפוקה והפריון של העובדים. הפרשנות שניתנה על ידי בית הדין בעניין "טרפיק" לקחה בחשבון את האינטרס המובהק של המעסיק בקיומן של פעילויות חברתיות בקרב עובדיו תוך הפנמה שאף שהעובדים נהנים לא אחת מהפעילות, מטרתן העיקרית אינה להיטיב עמם אלא לקדם אינטרסים של המעסיק.

בחודש נובמבר 2017 יצאה מטעם רשות המיסים הבהרה שנועדה לאפיין את המקרים בהם ניתן לראות בפעילות גיבוש לעובדים, פעילות שבה טובת המעסיק גוברת על טובת העובד (ואז תוכר ההוצאה בידי המעסיק).

ההנחיה קובעת כי במקרים בהם מתקיימים כל התנאים שלהלן, ניתן לראות באירוע ככזה שבו טובת המעסיק גוברת על טובת העובד, ולכן אין צורך לזקוף שווי לעובדים:

1. צרכי העבודה מצדיקים עריכת אירוע גיבוש לעובדים, כגון: מקום עבודה בעל מספר רב של עובדים, נדרשת עבודת צוות וכיו"ב.
2. ההחלטה על קיום האירוע היא של המעסיק והעובדים הרלוונטיים מוזמנים לאירוע.
3. ימי הגיבוש נחשבים ימי עבודה ומשולם שכר מלא בגינם.
4. העובדים לא זכאים לצרף בת/בן זוג לאירוע הגיבוש או לחלק ממנו (לרבות כל קרוב, כהגדרתו בסעיף 76(ד) לפקודת מס הכנסה).
5. פעילות הגיבוש נערכת רק במהלך שבוע העבודה. במידה וחלק מהפעילות נערכת בסוף שבוע ו/או במהלך חופשות, יש לזקוף שווי מלא על כל הפעילות.
6. לוח הזמנים של הפעילות נקבע או מאושר על ידי המעסיק.
7. הפעילות נערכת בישראל.
8. מטרת הפעילות הינה לצורך שיפור העבודה והממשקים בין העובדים. כמו כן, הפעילות חייבת לכלול הרצאה מקצועית או פעילות העשרה.

בנוסף, קובעת ההנחיה כי:

1. על המעסיק לשמור מסמכים מאמתים לקיום הכללים לעיל.
2. העלויות הינן סבירות ביחס לפעילות ומטרתה. לעניין זה עלויות סבירות הינן כ-400 ש"ח לפעילות של יום שלם ללא לינה או 700 ש"ח ליום פעילות הכוללת לינה.
3. בכל מקרה שאינו עומד בכללים אלו, יש לזקוף להכנסתו של העובד את שווי הטבה.

הוצאות ביגוד

הוצאות ביגוד יוכרו בתנאים הבאים:

1. אם לא ניתן להשתמש בביגוד שלא לצרכי העבודה, כגון סרבל טייסים, חלוק אחיות, גלימה שחורה של עורכי דין, קסדה וכיו"ב - ההוצאה תוכר במלואה.
2. אם מדובר בביגוד שניתן להשתמש בו גם שלא לצרכי העבודה, כגון חליפת מדים ייצוגית להופעת עורכי דין, חליפת מדים ייצוגית (גם אם סמל העסק מוטבע בה) - יותרו לניכוי 80% מההוצאה.
3. נקבע כי "בגדים המשמשים לצרכי העבודה" הינם אלה שניתן לראות בהם באופן בולט את ההשתייכות לעסק או שעל פי דין קיימת חובה ללבוש אותם. אם לא מתקיימים תנאים אלה אזי אין מדובר ב"ביגוד לצרכי העסק". בנסיבות אלה, אם ביגוד ממומן על ידי המעסיק עבור עובדיו, הוא יחשב כטובת הנאה ששוויה ייזקף להכנסת העובד ויחולו כל הכללים החלים על משכורת.

הוצאות אחזקת טלפון שאינו נייד

על מנת שיותרו הוצאות בשל אחזקת טלפון במקום המגורים, יש להוכיח כי בית המגורים משמש את עיקר עיסוקו או משלח ידו של הנישום.
המדובר במקום המגורים של הנישום שהוא בעל העסק עצמו, או של בעל שליטה בחבר בני אדם שבבעלותו העסק.

ההוצאות שיותרו בשל שיחות טלפון עסקיות ממקום המגורים

שיחות טלפון בארץ

1. אם ההוצאה לא עלתה על 24,400 ש"ח בשנה - 80% מההוצאות או חלק מההוצאות העולה על 2,400 ש"ח, לפי הנמוך.
2. אם ההוצאה עלתה על 24,400 ש"ח לשנה - חלק מההוצאות העולה על 4,900 ש"ח.
3. אם מקום המגורים שימש את עיקר העיסוק בחלק מהשנה, יותר חלק מההוצאות הנ"ל באופן יחסי לתקופת השימוש.

שיחות טלפון לחו"ל

שיחות טלפון לחו"ל יותרו אם נוהל רישום כנדרש.
להבדיל מהוצאות טלפון בארץ, אין חובה שמקום המגורים ישמש את עיקר עסקו של הנישום.

הוצאות אחזקת טלפון נייד (סלולרי)

מותר לעסק או למשלח יד לנכות את כל הוצאותיו בשל טלפון נייד אשר הועמד לרשות עובדיו. אם העובד משלם למעסיק עבור חלק מהשימוש אזי יופחת סכום זה מההוצאה המותרת.
כאשר הטלפון הנייד **לא הועמד לרשות העובד** - לא יותרו בניכוי הוצאות בסכום של 1,260 ש"ח לשנה או מחצית מההוצאות, הנמוך שבהם.
סכום ההוצאה שאינו מותר בניכוי מוגדר כ"**הוצאה עודפת**", והחייבים בתשלום מקדמות בגין הוצאות עודפות צריכים לשלם בגינה מקדמה.

חיוב במס של שכיר שמעסיקו העמיד לרשותו טלפון נייד

אם מעסיק מעמיד לרשות עובדו טלפון נייד כאמור או משתתף בהוצאותיו לטלפון כאמור, יחויב העובד במס על 50% מסכום ההוצאה החודשית, או על 105 ש"ח לחודש, לפי הנמוך מביניהם. מסכום השווי, הנחשב כהטבה חייבת במס של העובד, יש להפחית את הסכום ששילם העובד בשל טלפון נייד זה.

תקנות אלה אינן חלות על טלפון נייד המותקן במרכזיית העסק.

הוצאות אחזקת רכב

"רכב" - כל רכב המוגדר ברישיון מסוג M1 ו-N1 ואופנוע שסיווגו L3 (אופנוע שנפח המנוע שלו עולה על 33 כ"ס).
הוצאות לאחזקת רכב תוכרנה במגבלות המפורטות להלן:

רכב תפעולי
"רכב תפעולי" הוא רכב שהוכח להנחת דעתו של פקיד השומה, כי נתקיימו בו אחד מאלה:
1. רכב ביטחון - כהגדרתו בתקנות התעבורה. הכוונה לאמבולנסים, רכבי משטרה וכיבוי אש.
2. רכב שלא הועמד על ידי המעסיק לרשות עובד והרכב משמש אך ורק לצורך העסק ואינו יוצא ממקום העסק בתום שעות העבודה. במקום העבודה הכוונה למקום העסק שאינו בבית המגורים.

לגבי רכב תפעולי נקבע כי לא נדרשת בגינו זקיפת שווי וכי כל ההוצאות בגינו יותרו בניכוי.

רכב הצמוד לעובד
הוצאות בגין רכב צמוד לעובד (שבגינו חייבים לזקוף שווי רכב), יותרו בניכוי במלואן.

יש לשים לב, שבעיקרון אצל חברה לא אמור להיות רכב שהוא אינו תפעולי וגם אינו צמוד. במידה וקיים רכב שאינו צמוד לעובד אחד, כלומר מספר עובדים "נהנים" ממנו ולא ניתן לייחס את ההטבה בין העובדים, הרי שבמקרה כזה שבו לא נזקף שווי שימוש בגין אותו רכב, **כל ההוצאה לא תותר לחברה בניכוי.**

הוצאות רכב אצל עצמאים
הוצאות רכב של עצמאי (ברכב שאינו צמוד לעובד שלו), יותרו בניכוי על פי הגבוה מבין השניים:
1. 45% מתוך הוצאות אחזקת הרכב (ובאופנוע - 25%).
2. סך הוצאות אחזקת הרכב בניכוי שווי רכב מסוג זה אילו היה מוצמד לעובד.

רכב מסוג M1 שסיווג המשנה שלו אוטובוס ציבורי או מונית - יותרו בניכוי סך הוצאות אחזקת רכב בניכוי שווי השימוש ברכב או סכום בגובה 90% מהוצאת אחזקת הרכב לפי הגבוה.

רכב מסוג M1 שסיווג המשנה שלו רכב סיור או מדברי - יותרו בניכוי סך הוצאות אחזקת הרכב בניכוי שווי השימוש ברכב או סכום בגובה 80% מהוצאת אחזקת הרכב לפי הגבוה.

קיימת החובה לדווח לפקיד השומה את מונה הקילומטראז' של הרכב, בתחילת השנה ובסופה, ראה טופס לדוגמה בנספח 3.

שווי שימוש ברכב שנרכש עד 31.12.2009 והועמד לרשות העובד

בשנת 2022 יעמוד סכום שווי הרכב **החודשי** כדלקמן:

קבוצת מחיר	שווי רכב
1	2,800
2	3,030
3	3,900
4	4,680
5	6,470
6	8,390
7	10,790
L3	930

בשנת המס 2022, שווי השימוש ברכב היברידי יופחת בסכום קבוע של 500 ש"ח לחודש, הן לרכב חדש שנרשם מ-1.1.2010, והן לרכב שנרשם לראשונה לפני המועד האמור.

שווי שימוש ליניארי - רכב שנרשם לאחר 1.1.2010

בחודש ינואר 2010 נכנס לתוקף תיקון לתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב).
על-פי התיקון, יחושב שווי השימוש של כלי רכב חדשים (שנרשמו לראשונה מ-1.1.2010) לפי השיטה הליניארית, לפיה סכום שווי השימוש יהא התוצאה המתקבלת מהכפלת מחיר הרכב לצרכן בשיעור שווי השימוש.

משנת 2011 ואילך שיעור שווי השימוש הוא 2.48% מהמחיר לצרכן של כלי הרכב. תקרת המחיר לצרכן לצורך חישוב שווי השימוש בשנת 2022 נקבעה לסכום של 518,190 ש"ח.
לגבי כלי רכב שנרשמו לראשונה לפני 1.1.2010, תמשיך לחול שיטת קבוצות המחיר.

רשות המיסים מפרסמת את המחיר לצרכן ואת סכומי שווי השימוש לדגם, באתר רשות המיסים באינטרנט, בכתובת הבאה: www.shaam.gov.il/mm-usecar. המידע באתר מובא במתכונת של שאילתא לחיפוש לפי קוד תוצר וקוד דגם (בהתאם לשיטת הקודים של משרד הרישוי, כפי שאלה מוטבעים על גבי רישיון הרכב) וכן במתכונת של קבצי Excel להורדה.

החלטת מיסוי בעניין שווי שימוש ברכב

ביום 30.7.2012 פורסמה החלטת מיסוי 4586/12 הדנה בעניין שווי שימוש ברכב לטכנאי שירות. המדובר בחברה העוסקת במתן שירות בכל רחבי הארץ המעסיקה טכנאי שירות המטפלים באלפי לקוחות. השירות ניתן במהלך 24 שעות ביממה שבעה ימים בשבוע. בכל יום כ-10% מהטכנאים הינם כוננים בשעות שמעבר לשעות העבודה. לטענת הטכנאים למעלה מ-75% מהשימוש ברכב (על-פי

קילומטרים) הינו שימוש לצרכי מתן השירות, ולפיכך ביקשו הטכנאים לקבוע את שווי השימוש הפרטי על פי חישוב פרטני לכל עובד.
לפי החישוב המוצע על ידי המבקשים, שווי השימוש ברכב לעובד יהיה בהתאם לחלק היחסי מסך העלות הכוללת של השימוש ברכב, לפי יחס הנסיעות הפרטיות בפועל של אותו עובד מסך הנסיעות ברכב.
הבקשה נדחתה והובהר כי, יש לחייב את הטכנאים בשווי שימוש ברכב כאמור בתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב), התשמ"ז-1987.
עוד הובהר כי, שווי השימוש ברכב נקבע בתקנות מכוח סמכותו של שר האוצר לפי סעיף 2(2) לפקודת מס הכנסה ובהתאם לרכב שהוצמד לעובד.

פס"ד בעניין חכם את אור זך עורכי דין ואור חי הנדסה בע"מ
בחודש מאי 2019 ניתן פסק דין של בית המשפט העליון בעניינם של חכם את אור - זך עורכי דין ואור חי הנדסה בע"מ ובו נקבע כי חישוב ההטבה הגלומה בהעמדת רכב לרשות עובד, הקבוע בתקנה 2(א) לתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב) התשמ"ז -1987 מהווה כלל מחייב אשר לא ניתן לסטות ממנו. הסדרת אופן החישוב בדרך של נוסחה אחידה וברורה מקדמת את היעילות והפשטות בגביית המס. לפיכך, אין לקבל את הנתונים הנצברים באמצעות תוכנת Save Tax ודומיה והם אינם יכולים לשמש בסיס לקביעת שווי השימוש ברכב.

מיסוי שווי שימוש ברכבי מאגר
ביום 21.10.2014, פרסמה רשות המיסים חוזר מקצועי בנוגע להקלות בזקיפת שווי רכב בכל הנוגע ל"רכב מאגר".
ההנחיה מתייחסת לרכב מאגר שהשימוש בו הוא לפעילויות שוטפות של המעסיק ואינו מוקצה לעובד כלשהו ובלבד שלא הוצמד רכב אחר כלשהו לאותו עובד והכל בנסיבות מיוחדות של העמדת הרכב, הן באשר לחריגה משעות העבודה הרגילות והן באשר לפעילות מחוץ למקום העבודה הקבוע וכן בכפוף לאישורים של הדרג הבכיר אצל המעסיק ולניהול רישומים מפורטים לצרכי ביקורת המס.

החוזר אינו משליך על ההוראות באשר לקביעת שווי שימוש לעובד בשל רכב צמוד. כאשר מדובר ברכב צמוד יש לקבוע את השווי בהתאם לתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב), התשמ"ז - 1987.

יובהר כי באופן עקרוני, באותם מקרים בהם יש שימוש פרטי ברכב או פוטנציאל שימוש כאמור, יש לזקוף שווי לעובדים, גם אם לא מדובר ברכב צמוד במשמעות הרגילה של המושג (למשל - רכב הנותר בחניית עובד).

יחד עם זאת, רשות המיסים אישרה הקלה, לפיה אם הרכב נותר בידי העובד ללילה לצורך חניה בביתו באופן **חד פעמי** בחודש, ביום שבו עבד העובד עד לשעות הלילה, **לא בסופי שבוע** (החל מיום ה' בערב), באופן אקראי ולא שיטתי - אין צורך לזקוף שווי לעובד.

הקלה נוספת שאושרה על ידי רשות המיסים הינה במקרים של שימוש ברכב מאגר יותר מפעם אחת בחודש. נקבע כי אם לא מדובר ברכב הנותר בידי העובד לסוף שבוע יש לזקוף שווי יחסי על פי היחס שבין מספר הימים שהרכב נותר ברשות העובד ללילה לבין מספר הימים בחודש (30 יום) ובלבד והתקיימו כל התנאים הבאים:

1. הועמד/ו לרשות העובד רכב/י מאגר (לרבות חניית לילה בחניית העובד) במהלך חודש קלנדרי מספר ימים מוגבל שאינו עולה על עשרה ימים וכן במספר ימים מוגבל במהלך שנה קלנדרית שאינו עולה על מאה ימים.
2. לא הועמד לרשותו של העובד רכב אחר באותו חודש (אין לו רכב צמוד).
3. לא מדובר ברכב המוצמד לעובד אלא רכב מאגר המיועד לפעילויות שוטפות.
4. הרכב נותר בידי העובד למשך הלילה בלבד (החל מתום יום העבודה המלא של העובד בתום פעילות מחוץ למקום העבודה הקבוע והסתיים לאחר שעות העבודה הרגילות או לקראת פעילות מחוץ למקום העבודה הקבוע ביום המחרת הדורשת יציאה לעבודה לפני שעות העבודה הרגילות). הרכב יוחזר למחרת בבוקר למקום העבודה הקבוע למעט אם נדרש לפעילות כאמור לעיל ביום המחרת.
5. הרכב מועמד לשימוש העובד באופן אקראי ולא שיטתי בשל צרכי העבודה ועל פי אישור של הגורם המוסמך במקום העבודה.
6. הרכב לא נמצא בידי העובד החל מסוף יום ה' ועד יום א', בחגים, בשבתות, ימי חופשה, ימי מחלה או בכל יום היעדרות אחר מהעבודה.

יודגש כי:

1. בכל מקרה שאינו עומד בכללים אלו, יש לזקוף שווי שימוש חודשי מלא.
2. יובהר כי בגין רכב מאגר אחד לא ייזקף יותר משווי שימוש חודשי מלא אחד.

ניכוי הוצאות רכב שרכש תאגיד ונרשם ע"ש אחר במשרד הרישוי

על פי הנחיה מיום 13.6.2007 שהוציא היועץ המשפטי לרשות המיסים, החל מיום 1.9.2007, לא תינתן עוד לחברות האפשרות לטעון, כי כלי הרכב הנרכש הינו בבעלות החברה, אם במרשמי משרד הרישוי כלי הרכב אינו רשום על שם החברה, אלא על שם בעל המניות.

מאוחר יותר, אף הובהר כי מי שיפעל בניגוד להוראה יראו אותו כמי שמשך כספים מהחברה ולפיכך יש לחייבו במס בהתאם.

הננו לציין, כי קיימות חוות דעת משפטיות הטוענות, כי הנחיה זו מנוגדת לדיני הקניין ולעקרונות ההכרה בהוצאה לצרכי מס.

אנו ממליצים ללקוחות אשר בוחרים לפעול בשונה מהנחיית היועץ המשפטי של רשות המיסים, לפנות לשם קבלת ייעוץ.

חלק י - דיווחים והודעות לרשויות המס

חובת דיווח על רווחי הון ממכירת נכס ותשלום מקדמה

חלה חובה לדווח תוך 30 יום על כל מכירה הונית, בין אם נבע מהמכירה רווח הון או שנוצר הפסד הון ולשלם מקדמה מסכום המס החל על הרווח, אם היה כזה.

לגבי ניירות ערך הרשומים למסחר בבורסה (בישראל או מחוץ לישראל) או לגבי מכירת קרן נאמנות נקבע שבכל מקרה בו נוכה במועד מכירתן מס במקור מרווח ההון, לא יהיה צורך בדיווח כאמור.

אם לא נוכה מס במקור מרווח ההון והמוכר חייב בהגשת דוח שנתי, נקבע כי המוכר יהיה חייב בהגשת דוח על רווח ההון ותשלום המקדמה בגין רווח ההון, פעמיים בשנה: ביום 31 ביולי בשל מכירות שהיו במחצית הראשונה של השנה וב-31 בינואר של השנה העוקבת, בגין מכירות שהיו במחצית השנייה של השנה.

חובת דיווח על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין

על פי סעיף 75 לחוק מיסוי מקרקעין, חלה חובה לדווח תוך 30 יום על הקצאת מניות באיגוד מקרקעין- חל מתיקון 76 לחוק (1.8.2013) כל הקצאת מניות כאמור חייבת במס רכישה.

חובת דיווח על תכנוני מס, חוות דעת ועמדות מס

מכח סעיפים 131ד, 131ה ו-131(ז) לפקודת מס הכנסה (שמכוחו הותקנו תקנות "תכנון מס החייב בדיווח"), סעיפים 67ג, 67ד ו-67(ה) לחוק מע"מ וסעיפים 231ד ו-231ה לפקודת המכס, על כל נישום לבדוק אם עליו לתת גלוי בקשר עם:

1. ביצוע פעולה המהווה תכנון מס (בחלק מתכנוני המס רק בהתקיים רף כספי מסויים).
2. נקיטת עמדה פרשנית מסויימת (רק אם התקיים רף כספי מסויים).
3. קבלת חוות דעת.

אי דיווח על תכנון המס החייב בדיווח הינו עבירה פלילית על פי סעיף 216 לפקודה. כמו כן, אם פקיד השומה לא יקבל את תכנון המס הנ"ל יהא הנישום חייב בקנס בשיעור של 30% מסכום הגרעון שנוצר בשל תכנון המס.

להלן הרשימה של תכנוני המס החייבים בדיווח:

מס הכנסה

1. העברת תשלומים בסך 2 מיליון ש"ח לשנה לפחות, בשל דמי ניהול/ייעוץ בין צדדים קשורים, כשבעקבות העברתם פחת סכום המס שהיה צריך להשתלם אילולא הועברו וזאת לאור העובדה ששיעורי המס החלים על מקבל ההכנסה נמוכים/פטורים.
2. מכירת נכס לצד קשור, שיצרה הפסד בר קיזוז למוכר בסכום של 2 מיליון ש"ח לפחות.
3. מכירת נכס לאחר, אם הנכס הגיע לידי המוכר במכירה פטורה ממס מקרוב והמוכר מכר את הנכס תוך 3 שנים מיום שהגיע לידיו ונוצר לו בעקבות המכירה הפסד בסכום של 2 מיליון ש"ח לפחות, הניתן לקיזוז.
4. מכירת נכס לאחר, אם הנכס הגיע לידי המוכר במכירה פטורה ממס מקרוב והמוכר מכר את הנכס תוך 3 שנים מיום שהגיע לידיו וכנגד הרווח שנוצר לו בעקבות המכירה קוזז הפסד קודם שהיה לו, בסכום של 2 מיליון ש"ח לפחות.
5. מחילת חוב בין צדדים קשורים, כשנוצר הפסד או רווח בסכום של 1 מיליון ש"ח לפחות, אשר קוזז מהכנסות המוחל/נמחל ובעקבות המחילה פחת סכום המס שהיה צריך להשתלם אילולא מחילת החוב.
6. פירעון יתרת חובה בסכום של 1 מיליון ש"ח לפחות, של יחיד בעל מניות בחברה ברבעון האחרון של שנת המס, כאשר ברבעון העוקב גדלה יתרת החובה שלו ב-25% לפחות מהסכום שנפרע.
7. רכישת אמצעי שליטה בחבר בני-אדם כשלרוכש הומחתה זכותו של אחר כלפי חבר בני-האדם והרוכש הגיע במקביל להסדר לתשלום מקצת החוב לצד ג' ונוצרה לרוכש יתרת זכות.
8. רכישת 50% מאמצעי השליטה של חברה בתקופה של 24 חודשים, כשלחברה הפסד בר קיזוז בסכום של 3 מיליון ש"ח לפחות.
9. רכישה או החזקה של תושב ישראל ב-25% או יותר מאמצעי השליטה בחבר בני-אדם תושב מדינה שאינה מדינת אמנה וקבלת תקבולים מאותו חבר בני-אדם בשווי כולל של 1 מיליון ש"ח לפחות, בשנת המס.
10. רכישה או החזקה של תושב ישראל ב-25% או יותר מאמצעי השליטה בחבר בני-אדם תושב מדינת אמנה, שמעל 50% משווי נכסיה או השימוש בהם נעשה בישראל, במישרין או בעקיפין וקבלת תקבולים מאותו חבר בני-אדם בשווי כולל של מיליון ש"ח לפחות, בשנת המס.
11. העברת הפסדים בסכום של חצי מיליון ש"ח לפחות, מחברה משפחתית לנישום המייצג שמקורם בתשלומים ששולמו לו, ונדרשו על ידה כהוצאה.

הדיווח יעשה באמצעות טופס 1213.

מיסוי מקרקעין

12. כל התקשרות עם בעלים של מקרקעין בעסקת מתן שירותי בניה או למתן שירותי מימון לבניה, כשהתמורה מחושבת לפי התמורה ממכירת המקרקעין וכן התקשרות עם בעלים של מקרקעין למכירת זכות במקרקעין לקבוצת רוכשים המתארגנת כקבוצה לבניה על המקרקעין באמצעות גורם מארגן.

מס ערך מוסף

13. כל התקשרות עם בעלים של מקרקעין למכירת זכות במקרקעין לקבוצת רוכשים המתארגנת כקבוצה לרכישת הזכות ולבניה על המקרקעין באמצעות גורם מארגן.
14. כל החזקה במישרין ובעקיפין, של מלכ"ר או מוסד כספי ב "עוסק" בשיעור של 75% לפחות.

הדיווח יעשה באמצעות טופס 872.

חובת הדיווח בקבלת חוות דעת ובנקיטת עמדה חייבת בדיווח

סעיפים 131ד ו-131ה לפקודת מס הכנסה קובעים הנחיות דיווח מסוימות לגבי שימוש בחוות דעת שניתנה מיום 1.1.2016 ואילך, וכן לגבי מה שהם הגדירו כעמדה החייבת בדיווח משנת 2016 ואילך.

חוות דעת תהיה חייבת בדיווח אם שכר הטרחה בגינה כולל מענק הצלחה וגבוה מ-100,000 ש"ח או שהמדובר בחוות דעת שמי שכתב אותה עשה זאת מעל שלוש פעמים (נותן חוות הדעת צריך לציין שהיא חוות דעת מדף). ההנחיות חלות על יחיד או חבר בני אדם, בתנאי שהכנסתם בשנת המס, למעט רווח הון, עולה על 3 מיליון ש"ח וההכנסה הקשורה לחוות הדעת עולה על 1.5 מליון ש"ח.
חוות דעת שדווחה ככזו לא חייבת להימסר לרשות המיסים.
הדיווח יעשה באמצעות טופס 1345.

עמדה חייבת בדיווח היא עמדה בנושא שדומה לעמדות שרשות המיסים מפרסמת באינטרנט מעת לעת. עמדות הרשות משקפות את עמדתה ביחס לסוגיות מיסוי שונות. אם בדוח יושמה גישה הנוגדת את עמדת הרשות כאשר יתרון המס (בין אם זה הנחה, הקלה, דחייה של תשלום מס או הימנעות מניכוי מס ועוד) הנובע מכך עולה על 5 מיליון ש"ח באותה שנת מס או על 10 מיליון ש"ח במהלך ארבע שנות מס לכל היותר.
הדיווח ייעשה באמצעות טופס 1346.

אי דיווח כאמור הן על "חוות דעת" והן על "עמדה חייבת בדיווח" מהווה עברה פלילית.

חלק יא - ביטוח לאומי מאת רו"ח אורנה צח-גלרט *

דמי ביטוח לאומי

נתונים לדיווח ולתשלום דמי ביטוח

	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020 ו- 2021	2022
	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש
ההכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח	43,240	43,240	43,240	43,240	43,370	43,890	44,020	45,075
הכנסה מרבית לעניין שיעור מופחת	5,453	5,556	5,678	5,804	5,944	6,164	6,331	6,331
השכר הממוצע במשק, לעניין תשלום דמי ביטוח	9,089	9,260	9,464	9,673	9,906	10,273	10,551	10,551

שיעור מופחת - עד הכנסה בשיעור 60% מהשכר הממוצע.

שיעורי דמי הביטוח הרגילים בגיל 18 עד גיל פרישה

	עובד עצמאי		מי שאינו עובד ואינו עובד עצמאי	פנסיה מוקדמת
	עד 12/2016	מ-1/2017		
ס"ה שיעור מופחת של דמי ביטוח	9.82%	5.97%	9.61%	3.49%
ס"ה שיעור מלא של דמי ביטוח	16.23%%	17.83%	12.00%	11.79%

שיעור מופחת - עד הכנסה בשיעור 60% מהשכר הממוצע.

* אורנה צח-גלרט - רואת חשבון, בעלים ומנכ"לית משרד רו"ח אורנה צח וחברת אורנה צח בע"מ לייעוץ ולפתרונות לפי חוק הביטוח הלאומי ולייצוג בביטוח הלאומי, לארגונים ולחברות בכל סדרי גודל שמעסיקים עובדים, ליוצאים לרילוקיישן, לעצמאים וליחידים. מרצה על חוק הביטוח הלאומי לארגונים וכן באקדמיה ובמסגרות מקצועיות. בעלת ותק בתחום של 30 שנים. בין תפקידיה הציבוריים: יו"ר ועדת הקשר הארצית של לשכת רואי חשבון עם הביטוח הלאומי ופעילה בחקיקה כנציגת הלשכה בכנסת בנושא הביטוח הלאומי.

הביטוח הלאומי - הכוונה למוסד לביטוח לאומי.

דמי ביטוח - הכוונה לדמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות, גם יחד.

הכנסה שאינה מעבודה - הכנסה פסיבית - הכוונה להכנסה של מבוטח שאינה מעבודתו כעובד שכיר ואינה מעיסוקו כעובד עצמאי (הל"ע).

בכל מקום במאמר שרשום החוק, הכוונה לחוק הביטוח הלאומי.

בכל מקום שרשום בלשון זכר הכוונה גם בלשון נקבה, אלא אם נרשם במפורש בלשון נקבה.

שיעורי דמי ביטוח בעבור עובדים שכירים בשנים 2019 ועד 2023 (דוגמאות)

	מופחת (באחוזים)			מלא (באחוזים)		
	ס"ה	עובד	מעסיק	ס"ה	עובד	מעסיק
טור 1 בטופס 102 (1)						
עובדים "תושבי ישראל" שמלאו להם 18 שנה וטרם הגיעו ל"גיל הפרישה"	7.05	3.50	3.55	19.60	12.00	7.60
טור 2 בטופס 102 (2)						
בעלי שליטה "תושבי ישראל" שמלאו להם 18 שנה וטרם הגיעו ל"גיל הפרישה" (1)	7.00	3.49	3.51	19.17	11.79	7.38
טור 3 בטופס 102 (דוגמאות)						
אישה וגבר מעל "גיל הזכאות" לקצבת אזרח ותיק, שאינם מקבלים קצבת אזרח ותיק	3.58	3.10	0.48	7.12	5.00	2.12
מבוטחים המקבלים קצבת נכות כללית או קצבת נכות מעבודה, בעלי אישור לפטור מהביטוח הלאומי	3.58	3.10	0.48	7.12	5.00	2.12
אישה וגבר מתחת לגיל פרישה, שנעשו לראשונה תושבי ישראל מעל גיל 62 (6)	4.06	3.24	0.82	10.23	7.28	2.95
אישה וגבר מעל גיל זכאות, שנעשו לראשונה תושבי ישראל מעל גיל 62 (6)	3.58	3.10	0.48	7.12	5.00	2.12
נשים וגברים בין גיל 67 ל"גיל הזכאות" לקצבת אזרח ותיק שאינם מקבלים קצבת אזרח ותיק (3) (4)	6.62	3.37	3.25	16.82	9.86	6.96
אישה בין "גיל פרישה" לבין "גיל מרבי לביטוח אבטלה" (67) שאינה מקבלת קצבת אזרח ותיק מהביטוח הלאומי	6.66	3.38	3.28	17.19	10.07	7.12
נשים וגברים שמקבלים קצבת אזרח ותיק מהביטוח הלאומי (4)	0.48	-	0.48	2.12	-	2.12
תורם איברים (5) וחיילים בשירות סדיר	3.95	0.40	3.55	14.60	7.00	7.60

סוף שנת המס 2022 לקראת שנת 2023

הערות לטבלה -

1. חיוב בשיעור 0.1% נוסף למעסיק בשנת 2019 - בהוראת שעה לחמש שנים - עד דצמבר 2023.
2. בעלי שליטה בחברת מעטים אינם מבוטחים לענף אבטלה ולענף זכויות עובדים בהליכי חדלות פירעון של מעסיק ואינם משלמים לענפי ביטוח אלה.
3. נשים בגיל 62 עד גיל 67 זכאיות לקבל דמי אבטלה (ככל שעומדות בתנאי החוק) ולכן שיעורי דמי הביטוח הלאומי כוללים גם תשלום דמי ביטוח לאומי לענף אבטלה: 0.21% בשיעור מלא לעובד, 0.16% בשיעור מלא למעסיק, 0.01% בשיעור מופחת לעובד, 0.03% בשיעור מופחת למעסיק.
4. מקבל קצבת נכות מעבודה שזכאי לקבל קצבת אזרח ותיק אך בחר לקבל קצבת נכות מעבודה, הוא כמו מבוטח שמקבל קצבת אזרח ותיק.
5. תורם איברים אשר קיבל פטור מתשלום דמי ביטוח בריאות מהביטוח הלאומי. קוד האוכלוסייה (עובד) בביטוח הלאומי של תורם איברים הוא 16.
6. מינואר 2022 גיל הגברים נשאר 62 וגיל הנשים עולה בהדרגה לפי חוק גיל פרישה. גיל פרישה לילידות שנת 1960 הוא 62 ועוד 4 חודשים.

מבוטחים שאינם עובדים שכירים

מקדמות דמי ביטוח בסכום מינימום למי שאין הכנסות חייבות בדמי ביטוח

מבוטחים במעמד של "לא עובד ולא עובד עצמאי" (ללא הכנסות חייבות בדמי ביטוח), תלמיד להשכלה גבוהה כמפורט בתקנות, תלמיד ישיבה, עובד בחל"ת, מי שמצוי בהכשרה מקצועית ומי שמשלם דמי ביטוח בריאות בלבד, משלמים מקדמות דמי ביטוח בסכום מינימום, בהתאם לסיווגם הביטוחי.
לגבי סטודנט להשכלה גבוהה בחוץ לארץ -חוק הביטוח הלאומי (תיקון מס' 231), התשפ"ב-2022 מיום 7.6.2022, מסמיך את שר הרווחה להתקין תקנות בדבר תשלום דמי ביטוח מופחתים בדומה לסטודנטים בישראל, גם לתלמידים במוסדות להשכלה גבוהה בחוץ לארץ לשנים 2022 ו-2023. יש לעקוב אחר הפרסומים לגבי התקנת התקנות (ההפחתה בתשלום דמי הביטוח אמורה להיות רטרואקטיבית).

המקדמות הרבעוניות נגזרות מן השכר הממוצע שהוא 10,551 ש"ח בשנים 2020 עד 2022. בסיס המינימום שלפיו מחושבים דמי ביטוח לאומי למבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי שאין לו הכנסות - הוא 4,749 ש"ח לרבעון (15% כפול שכר ממוצע לכל חודש), ולתלמיד (לרבות תלמיד ישיבה) ולמי שמצוי בהכשרה מקצועית -1,583 ש"ח לרבעון (5% כפול שכר ממוצע בכל חודש).

הביטוח הלאומי שולח למבוטחים שיש להם תקופות ביטוח חסרות בשנים קודמות הודעה לתשלום המינימום האמור לרציפות ביטוח. כל מבוטח שעבד, אפילו יום אחד, בחודשים שהביטוח הלאומי דורש ממנו תשלום, ישלח לביטוח הלאומי תלוש משכורת, או טופס 106 שבו מצויין חודש העבודה הרלוונטי, או את אישור המעסיק. ככל שיש טעות במספר הזהות, למשל, יש לשלוח את אישור המעסיק.

לפעמים עובד החל לעבוד בסוף החודש ותלוש המשכורת של החודש הבא כולל את המשכורת בחודש הקודם (כהפרש שכר). למשל, העובד החל לעבוד ביום 30.4.2021 והמעסיק רשם את המשכורת של יום זה בתלוש לחודש מאי 2021. הביטוח הלאומי שלח לעובד הזה דרישה לתשלום מינימום בעד חודש אפריל 2021. העובד אמור לשלוח את תלוש המשכורת של חודש מאי 2021 שבו מופיעה ההשלמה של חודש אפריל, לרבות הסבר, ודרישת התשלום תבוטל.

עובד עצמאי

להלן הגדרת עובד עצמאי בסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי:

"עובד עצמאי", לעניין שנת מס פלונית או חלק ממנה - מי שעסק באותה תקופה במשלח ידו שלא כעובד (להלן - משלח יד), והתקיים בו אחד מאלה:

1. הוא עסק במשלח ידו, לפחות 20 שעות בממוצע;
2. הכנסתו החודשית הממוצעת ממשלח ידו לא פחתה מסכום השווה ל-50% מהשכר הממוצע;
3. הוא עסק במשלח ידו לפחות שתים עשרה שעות בשבוע בממוצע והכנסתו החודשית הממוצעת ממשלח ידו לא פחתה מסכום כאמור בלוח א';..." (15% מהשכר הממוצע).

כלומר, "עובד עצמאי" על פי סעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי, הוא מי שעוסק בשנת מס פלונית (או חלק ממנה) במשלח ידו שלא כעובד שכיר (בקשר לאותו משלח היד, כמו למשל עובד לפי התוספת הראשונה בצו סיווג מבוטחים), ומתקיים בו **אחד** לפחות מהקריטריונים לעיל. מי שמתקיימת בו אחת החלופות לעיל נחשב "עובד עצמאי" בביטוח הלאומי.

מבוטח מוגדר גם כעובד עצמאי על פי התוספת השנייה לצו סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים, לדוגמה: נהג מונית (כאשר לא מתקיימים יחסי עובד ומעסיק) ומי שעובד רק בביתו - בתנאים שמפורטים בצו. על פי פסק דין של בית הדין האזורי לעבודה בת"א מיום 4 בדצמבר 2003 (רוזנבאום חיים נ' הביטוח הלאומי, בל/001176/02) נקבע, שההכנסה שעל פיה נקבע מעמדו של העובד העצמאי בהגדרה שבסעיף 1 לחוק, תהיה ההכנסה שלפי השומה, לפני הפחתת ההפקדה בקופת גמל ודמי הביטוח הלאומי, המותרים בניכוי. כלומר, על פי ההכנסה בשומה, ולא על פי ההכנסה החייבת בדמי ביטוח.

שותף בשותפות - עצמאי

ביום 16.2.2022 קבע בין היתר בית הדין האזורי (סע"ש 48102-02-20) בעניין משה כהן נ' א.מ.ע.י. נדל"ן בע"מ וישי בנין כי שותף בשותפות אינו יכול להיחשב כעובד של השותפות.

רישום עובד עצמאי והאחריות לדיווח ולתשלום דמי הביטוח
האחריות על הדיווח לביטוח הלאומי ולתשלום דמי הביטוח חלה רק על העצמאי. אי רישום כ"עובד עצמאי", או אי תשלום דמי הביטוח במועד, או דיווח על הכנסה נמוכה מדי לצורך תשלום מקדמות, יכולים בתנאים מסוימים, לשלול זכויות לגמלאות, כולן או חלקן.

על פי תקנות הרישום, עובד עצמאי חייב להירשם תוך 90 ימים מהיום שבו החל לעבוד כ"עובד עצמאי", אך עליו להירשם מיד כדי להיות מבוטח לענף פגיעה בעבודה. סעיף 77 בחוק הביטוח הלאומי קובע לעניין ביטוח נפגעי עבודה, שלגבי עובד עצמאי, התנאי לגמלה הוא שהמבוטח היה בעת הפגיעה רשום בביטוח הלאומי כעובד עצמאי, או שעשה את המוטל עליו כדי להירשם.

מבוטח שלא עשה את המוטל עליו כדי להירשם כעובד עצמאי, אינו מבוטח בענף נפגעי עבודה. אם לא שולמו דמי הביטוח כעובד עצמאי, ככל הנראה לא תהיה גם זכאות לגמלה לשמירת היריון ולדמי לידה והורות. המבוטח אחראי להודיע לביטוח הלאומי על כל שינוי בסיווגו הביטוחי.

לעניין תשלום דמי ביטוח בשיעורים הנכונים - יש לעדכן את העיסוק כעצמאי וגם את העיסוק כשכיר. אם העצמאי הפסיק לעבוד כעובד שכיר כשהחל לעסוק במשלח ידו כעצמאי - יש להודיע זאת לביטוח הלאומי כדי לעדכן את שיעורי דמי הביטוח לעצמאי, כהכנסה ראשונה בסדר העיסוקים.

מענקי קורונה לעצמאים ולבעלי שליטה והפרשי שומות לשנים 2020 ו-2021
משבר הקורונה יצר זכאות למענקים שונים בחקיקה חדשה לאורך המשבר. רשות המסים והביטוח הלאומי פרסמו הוראות הקשורות למענקים האלה (לא מדובר על מענקי האומיקרון). להלן כמה נקודות חשובות בעניין המענקים בדוחות לשנים 2020 ו-2021.

המענקים הסוציאליים, מענקי הוצאות קבועות ומענק עידוד תעסוקה
ככלל, כל המענקים ששולמו במשבר הקורונה חייבים במס וחייבים בדמי ביטוח, למעט מענקים שפטורים לפי החוק.

על אף הוראות כל דין, המענק הסוציאלי לסיוע לעצמאים ולבעלי שליטה (להלן המענק הסוציאלי) נחשב להכנסה לעניין פקודת מס הכנסה ואינו נחשב כהכנסה לעניין החיקוקים האמורים בסעיף 16(א) לחוק מענק עבודה (מס הכנסה שלילי). אלה החוקים שלגביהם המענק הסוציאלי אינו נחשב להכנסה: חוק הביטוח הלאומי, חוק ביטוח בריאות ממלכתי, חוק הבטחת הכנסה, חוק המזונות וחוק התגמולים לאסירי ציון ובני משפחותיהם. אין התייחסות בתיקון לחוק לחוקים אחרים כמו נפגעי פעולות איבה או למשל להסכם הניידות.

בהוראת השעה לחודשים מרץ ואפריל 2020, בתקנות שעת חירום, המענק לעסק הקטן נכלל כחלק מהמענק הסוציאלי לעצמאי, ולכן הוא פטור מתשלום דמי ביטוח. החל מהמענק של חודשים מאי-יוני 2020 ואילך, המענק לעסק הקטן כלול במסגרת ההוצאות הקבועות ולכן חייב בתשלום דמי הביטוח.

מענק הסתגלות מיוחד לבני 67 ומעלה עד ספטמבר 2021
מענק הסתגלות מיוחד ניתן לעובד בן 67 ומעלה, שהופסקה עבודתו לחלוטין מכל המעסיקים, לאחר 3 חודשי עבודה לפחות כשכיר, כפוף להכנסתו מפנסיה, עד סוף ספטמבר 2021. המענק פטור מתשלום דמי ביטוח (בדומה לקצבת אזרח ותיק) וחייב במס הכנסה (בדומה לדמי אבטלה).

דמי אבטלה
בשנת 2022 היו עדיין שאלות רבות בקשר לדמי האבטלה ולהלן כמה נקודות חשובות:
קבלת דמי אבטלה במשך חודש מלא - לפי סעיף 348(ד) לחוק הביטוח הלאומי, אם המובטל מקבל דמי אבטלה בעד חודש מלא - ניכוי דמי הביטוח הלאומי מדמי האבטלה מחושב כאילו ההכנסה הייתה בסכום המזערי (מינימום). ניכוי דמי הביטוח הלאומי מדמי האבטלה הוא בסכום מזערי ודמי ביטוח בריאות מנוכים בשיעור מופחת ומלא (למעט חריגים).

קבלת דמי אבטלה בחודש חלקי - לפי תקנה 10 לתקנות (הוראות המיוחדות לתשלום דמי ביטוח), מחוסר עבודה פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי, למעט כשהוא מקבל דמי אבטלה בעד חודש מלא. אין פטור מקביל לדמי ביטוח בריאות ולכן מנוכים מדמי האבטלה דמי ביטוח בריאות בשיעור מופחת ומלא על פי החוק.

החיוב בדמי ביטוח למובטל שמקבל דמי אבטלה ויש לו הכנסות פסיביות בסכום נמוך - הביטוח הלאומי מסר כי בחודש יולי 2021 בוצע תיקון של דרישות תשלום דמי הביטוח למובטל שמשתלמים לו דמי אבטלה, שלא עבד כשכיר או כ"עובד עצמאי" באותו החודש (אפילו יום עבודה אחד), ויש לו במקביל הכנסות שאינן מעבודה בסכום שאינו עולה על 25% מהשכר הממוצע.
נערכת הבחנה בין זכאות לדמי אבטלה עבור חודש מלא וחלקי:

- מבוטח שמשתלמים לו דמי אבטלה במשך חודש מלא (מנוכים מדמי האבטלה דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות) - אינו מחוייב בדמי ביטוח לאומי ובדמי ביטוח בריאות נוסף על דמי הביטוח הלאומי והבריאות שנוכו מדמי האבטלה.
- מובטל שמקבל דמי אבטלה במשך חודש חלקי (מנוכים מדמי האבטלה דמי ביטוח בריאות בלבד), מחוייב בדמי ביטוח לאומי בלבד על ההכנסות שאינן מעבודה, היות ודמי ביטוח הבריאות נוכו מדמי האבטלה (לא נוכו דמי ביטוח לאומי מדמי האבטלה).

הסבר על חישוב מחדש של דמי אבטלה בעקבות הכנסה ממשלח יד

- הכנסה ממשלח יד מקוזזת מדמי האבטלה בחישוב יומי לפי סעיף 176 לחוק הביטוח הלאומי (גם לעצמאי שאינו עונה להגדרה), בשלב הראשון בהתאם למידע שקיים בביטוח הלאומי.
- עצמאי שאינו עונה להגדרה שיש לו הכנסה שאינה עולה על 25% מהשכר הממוצע ומקבל דמי אבטלה במשך חודש מלא, פטור מתשלום דמי ביטוח באופן אישי ולכן אינו מחוייב במקדמות. ההכנסה ממשלח יד מקוזזת מדמי האבטלה בשלב ראשון בהתאם למידע שקיים בביטוח הלאומי.
- הקיזוז נעשה רק בימים שהעיסוק העצמאי של המובטל פתוח בביטוח הלאומי.

- בשלב השני הביטוח הלאומי מעדכן את הקיזוז מדמי האבטלה לפי ההכנסות ממשלח יד בשומה.
- הביטוח הלאומי מביא בחשבון בהתחשבנות של דמי האבטלה כל הכנסה של עצמאי ממשלח יד, שמגיעה אליו בשומה ממס הכנסה לביטוח הלאומי בשדות 170/150, 013/007.
- הביטוח הלאומי אינו מקזז הכנסות ממשלח יד מדמי אבטלה רק במקרה אחד: ממקבל דמי אבטלה לפי צו סיווג מבוטחים, שהחל לקבל דמי אבטלה בתקופת החירום של משבר הקורונה, ולא המציא לביטוח הלאומי טופס 857 (עולה בעקיפין מחוזר ביטוח 1480 מיום 3.11.2020).
- הכנסה פסיבית אינה משפיעה על דמי האבטלה.

עצמאי שאינו כלול בהגדרת "עובד עצמאי"

קיימים מצבים שבהם אדם נחשב עצמאי אצל רשויות המס, אך בביטוח הלאומי ההכנסה מסווגת כהכנסה פסיבית. המצבים הללו מתקיימים כאשר יש הכנסה ממשלח יד או מעסק אך לא מתקיימים התנאים שבהגדרת "עובד עצמאי" בסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי. מי שלא מתקיימים בעניינו התנאים אינו מוגדר "עובד עצמאי" והכנסותיו כעצמאי נחשבות להכנסה של מבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי (הכנסה פסיבית), שחייבת בדמי ביטוח בשיעורים של מי שאינו עובד ואינו עובד עצמאי, למעט הכנסה שאינה עולה על 25% מן השכר הממוצע, הפטורה מתשלום.

לדוגמה, נניח למשל שלמבוטח בן 40 יש משכורת חודשית ממוצעת בסך של 10,000 ש"ח והוא אינו רשום כ"עובד עצמאי". הכנסתו ממשלח ידו כעצמאי בכל שנת המס היא 35,000 ש"ח ושעות עבודתו הן חמש שעות בממוצע בשבוע. מאחר שאינו עונה להגדרת עובד עצמאי, ההכנסה נחשבת להכנסה פסיבית. ההכנסה החייבת בדמי ביטוח בשיעור של 12% היא בסכום ההכנסה שעולה על סכום בשיעור של 25% מן השכר הממוצע. ההכנסה שחייבת בדמי ביטוח אינה מבוטחת לעניין פגיעה בעבודה. לכן, אם המבוטח נפגע במהלך עיסוקו כעצמאי או בדרך לעיסוקו העצמאי, אזי הפגיעה הזו לא תוכר כפגיעה בעבודה, והמבוטח לא יקבל דמי פגיעה גם בעבור המשכורת שלא יקבל בתקופת אובדן הכושר.

החיוב בדמי ביטוח של מבוטח שאינו עובד שכיר

סעיף 345 - חישוב הכנסתו **השנתית** של מבוטח אחר (שאינו עובד שכיר).

"(א) עובד עצמאי יראו כהכנסתו השנתית את הכנסתו מהמקורות המפורטים בפסקאות (1) ו-(8) של סעיף 2 לפקודת מס הכנסה, ומי שאינו עובד ואינו עובד עצמאי יראו כהכנסתו השנתית את הכנסתו מהמקורות המפורטים בסעיף 2 האמור, והכול - בשנת המס שבעדה משתלמים דמי הביטוח (להלן - השנה השוטפת) ולאחר שנוכו ההוצאות הקשורות במישרין בהשגת ההכנסה.

(ב) (1) ההכנסה בשנה השוטפת תיקבע על פי השומה הסופית של ההכנסה כאמור לאותה שנה לפני כל פטור, ניכויים וזיכויים לפי פקודת מס הכנסה (להלן - ההכנסה בשומה), בהפחתת סכומים אלה:

(א) סכומי דמי ביטוח ומס מקביל המותרים בניכוי מההכנסה בשומה לפי סעיף 47א לפקודת מס הכנסה;

(ב) סכום שהותר בניכוי לפי סעיף 47(ב)(1) לפקודת מס הכנסה;..."

ואולם כל עוד לא נערכה שומה סופית כאמור ישולמו מקדמות על חשבון דמי הביטוח בהתאם להוראות שנקבעו בתקנות, ודין המקדמות לעניין חוק זה כדין דמי ביטוח; בתקנות

כאמור ייקבעו גם התנאים והכללים שלפיהם תקודם הכנסה של שנות כספים קודמות, כפי שנקבעה בתקנות, לצורך תשלום המקדמות בשנה השוטפת.

(2) לגבי מבוטח שלא נערכה לו שומה כאמור והוא חייב על פי התקנות להגיש דין וחשבון על הכנסתו, תיקבע ההכנסה לפי הדין וחשבון של המבוטח...".

החיוב בדמי ביטוח של מבוטח שאינו עובד שכיר הוא שנתי (או לעצמאי, בהתאם לתקופה שבה העיסוק העצמאי פתוח בביטוח הלאומי באותה השנה) ומבוצע בהתאם לשומת המס של המבוטח, כאמור בסעיף 345 בחוק הביטוח הלאומי.

החבות בדמי ביטוח היא על ההכנסות בשומה של המבוטח על פי סעיפים 2(1) ו-2(8) לפקודת מס הכנסה לפני כל פטור, ניכויים או זיכויים לפי פקודת מס הכנסה, למעט ניכויים בשל תשלומים לקופת גמל ודמי ביטוח לאומי, המותרים בניכוי לצורכי מס. מי שאין לו הכנסות ואינו פטור מתשלום דמי ביטוח, משלם דמי ביטוח מינימליים.

כל עוד לא נערכה שומה סופית, המבוטח משלם מקדמות על חשבון דמי הביטוח על פי הצהרה, או לפי שומה אחרונה המצויה במערכת הביטוח הלאומי.

חובת רישום עובד עצמאי ותשלום דמי הביטוח לעניין מיצוי זכויות לגמלאות

הביטוח הלאומי פרסם חוזר ביטוח מספר 1468 ביום 27.5.2019 וחוזר ביטוח 1438 ביום 5.4.2021 שנועדו להסביר למבוטחים שעוסקים במשלח ידם כעצמאים כדלקמן:

1. יש חשיבות גדולה לרישום בביטוח הלאומי של "עובד עצמאי העונה להגדרה" למיצוי זכויות לגמלאות בשל פגיעה בעבודה וגמלאות אימהות (דמי לידה והורות וגמלה לשמירת היריון).
2. כל עוד עצמאי אינו רשום בביטוח הלאומי כעובד עצמאי (שעונה להגדרה), או שלא עשה את המוטל עליו כדי להירשם כעובד עצמאי (שעונה להגדרה) - הוא אינו מבוטח לענף פגיעה בעבודה בעיסוקו העצמאי.
3. חובת הרישום כעובד עצמאי לפני אירוע פגיעה בעבודה חלה גם על עצמאי שרשום בביטוח הלאומי כעצמאי שאינו עונה להגדרה, אשר הפך לעונה להגדרה. עליו לתקן את העיסוק בדחיפות.
4. על פי הפסיקה, האחריות להירשם בביטוח הלאומי מוטלת על המבוטח ולא על המייצג שלו.
5. יש חשיבות גדולה לתשלום דמי הביטוח ללא דיחוי בעיקר לגמלאות אימהות.
6. כאשר עצמאי נרשם בעיסוק של "עובד עצמאי שעונה להגדרה" בדיעבד, הוא מקבל דרישת תשלום לתאריך עתידי של 60 יום ממועד הוצאת הדרישה. **לעניין זכאות לגמלאות אימהות כמו דמי לידה והורות וגמלה לשמירת היריון, יש חשיבות לתשלום דמי ביטוח לפני הלידה/שמירת היריון, גם אם מועד החיוב העתידי טרם הגיע.**
7. **למייצגים -** מומלץ למסור את חוזר 1468 וחוזר 1438 לכל לקוח חדש שפותח תיק עצמאי במס הכנסה ובמס ערך מוסף ומבקש לחכות עם ההודעה לביטוח הלאומי על פתיחת העיסוק, או שהוא מבקש להירשם בעיסוק של "עצמאי שאינו עונה להגדרה".

חשיבות עדכון מעמד ותשלום דמי הביטוח לגמלאות דמי לידה והורות -סעיף 50 לחוק הביטוח הלאומי

יש חשיבות רבה לעדכון מעמד מבוטחת בהיריון כעובדת עצמאית אם היא עונה על הגדרת עובדת עצמאית: הרישום ובעיקר חובת תשלום דמי הביטוח כעובדת עצמאית חייבים להתבצע לפני היום הקובע לשמירת ההיריון או הלידה.

הדבר נכון גם לכל מי שבכוונתו לתבוע דמי לידה והורות, לרבות בן הזוג שמתכוון לצאת לחופשת לידה ולתבוע דמי לידה, להורה מאמץ, להורה מיועד ולמשפחות אומנה.

חשוב לזכור כי אם יש חוב של דמי ביטוח לפני היום הקובע, בשל סדר זקיפת תשלומים, התשלומים המאוחרים מכסים את החוב הישן, ולכן החוב מיוחס לתקופה שלפני הלידה.

לפי סעיף 50 לחוק הביטוח הלאומי, פיגור בתשלום דמי ביטוח של עובד עצמאי או של עובדת עצמאית עלול לגרום לשלילת דמי לידה והורות, דמי אימוץ וגמלה לשמירת היריון. מדובר בחוב שקיים ביום הלידה/שמירת היריון שבגללו אין למבוטח/ת תקופת אכשרה מספיקה לזכאות לגמלה כעובדת עצמאית למעט חוב מקדמות לחודש האחרון לפני הלידה/שמירת היריון, שמועד תשלומו לפי החוק הוא אחרי הלידה ושמירת ההריון.

חישוב מחדש של גמלה או חסימת הגמלה והשומה בפגיעה בעבודה (גמלה חוסמת)

לפי תקנה 12 לתקנות המקדמות, גמלה, למעט גמלה כאמור בתקנה 11 (גמלה חוסמת), תחושב מחדש על פי ההכנסה שנקבעה בשומה עצמית לגבי אותה שנה שוטפת. אם חושבה מחדש מקדמה לפי תקנה 4, וההכנסה שעל פיה חושבה המקדמה משמשת יסוד לחישוב תגמולי מילואים שטרם שולמו, יחושבו מחדש תגמולי המילואים על פי ההכנסה האמורה.

כלומר, לאחר שתגיע שומה לביטוח הלאומי (בדרך כלל התהליך אוטומטי והשומה מגיעה ממס הכנסה לביטוח הלאומי), המקדמות יתעדכנו רטרואקטיבית והמבוטח יקבל הודעה על הפרשי דמי ביטוח לחובה או לזכות.

לאור הנ"ל, כאשר המבוטח מגיש תביעה לגמלה, כמו קצבת אזרח ותיק או קצבת נכות כללית, יש לוודא שההכנסה המשמשת כבסיס למקדמות בשנה הרלוונטית לגמלה משקפת את ההכנסה האמיתית המשוערת של המבוטח, כדי שהגמלה לא תישלל בשל הכנסות גבוהות מדי.

גמלה חוסמת

על פי תקנה 11 לתקנות המקדמות, ההכנסה החייבת בתשלום מקדמות דמי ביטוח של עובד עצמאי ברבעון שקדם לפגיעה בעבודה, היא הבסיס להכנסה שממנה מחושבת גמלה בעת פגיעה בעבודה, או פגיעה בעת התנדבות מוכרת לפי חוק הביטוח הלאומי, המזכה בדמי פגיעה לתקופה של 90 ימים לפחות, בין שהם רצופים ובין שאינם רצופים, או פגיעה המזכה בקצבת נכות מעבודה, בקצבת תלויים או במענק לנכה ולאלמנה (חריגים רק לפי הפסיקה).

תיקון מקדמות דמי ביטוח של עצמאי

ההכנסה שעל פיה מחושבות המקדמות בשנה השוטפת נקבעת על פי אחת מהאפשרויות הבאות:

1. לפי הצהרה עדכנית על ההכנסות.
2. אם לא הייתה הצהרה עדכנית -לפי שומת המס האחרונה שהתקבלה בביטוח הלאומי עד תאריך 31.12 בשנת המס הקודמת.

עד קבלת השומה ממס הכנסה, המקדמות מחושבות על פי ההכנסה העדכנית ביותר שהתקבלה בביטוח הלאומי עד יום 31.12 של השנה הקודמת. עם קבלת שומה ממס הכנסה, הביטוח הלאומי יערוך את חישוב ההפרשים בדמי הביטוח ובגמלאות, ולא אמור לשנות את הבסיס למקדמות במהלך שנת המס.

לאור האמור לעיל יש חשיבות רבה למעקב אחר הכנסות המבוטח במהלך שנת המס.

פיגור בתשלום דמי ביטוח לפי סעיף 366 לחוק הביטוח הלאומי

סעיף 366 לחוק הביטוח הלאומי כולל סנקציות נגד מי שלא שילם דמי ביטוח (למעט חריגים, כגון מי שנפגע בעת התנדבות מוכרת שאין לו סנקציה כלל, ומי שתובע דמי לידה והורות, שחל עליו סעיף 50 לחוק, שם הסנקציה חמורה יותר).

מסעיף 368 לחוק עולה כי עם עריכת הסכם תשלומים, החוב הוסדר מיום עריכת הסכם התשלומים ואילך, וכפוף לעמידה בו. על פי הסעיף, אי תשלום דמי ביטוח, לרבות הפרשי דמי ביטוח, במועד הנקוב בדרישה, יוצר עומק פיגור בדמי ביטוח שעלול לשלול גמלה באופן מלא או באופן חלקי. כלומר, כל עוד לא הוסדר החוב:

1. במקרה של שלילה חלקית יקבל המבוטח, לדוגמה, 75% מהגמלה בקיזוז חלק מהחוב.
2. במקרה של שלילה מלאה לא תשולם גמלה.

הפיגור בתשלום דמי הביטוח נבחן מהיום שבו דמי הביטוח היו אמורים להשתלם ולא מהמועד שבו נשלחה הדרישה לתשלום. כלומר, בכל תביעה לגמלה (למעט באוכלוסיות מיוחדות, לדוגמה, נכים קשים בעלי הכנסות נמוכות), נערכת ביקורת גבייה כדי לבדוק אם קיים פיגור בתשלום דמי ביטוח ששולל גמלה באופן מלא או באופן חלקי.

תחזוקה ושימור העסק בתקופת חופשת לידה והורות

ככלל, תכלית דמי הלידה לפי סעיף 49 לחוק הביטוח הלאומי היא לשהות בבית עם התינוק (החופשה היא עבור התינוק). הביטוח הלאומי משלם למבוטחת דמי לידה בעד פרק הזמן שלרגל ההיריון או הלידה היא אינה עובדת או עוסקת במשלח ידה. חשוב להדגיש כי מותר לקבל הכנסה אך אסור לעבוד. הביטוח הלאומי רשאי לפי סעיף 56 בחוק הביטוח הלאומי לשלול את הזכאות לדמי לידה כולם או מקצתם למי שעבדו בזמן שמקבלים דמי לידה.

לכן, כאשר העצמאי או העצמאית חייבים לבצע פעולות הכרחיות בזמן חופשת הלידה לצורך תחזוקה ושימור העסק, עליהם לפנות לביטוח הלאומי ולבקש אישור מראש. הבקשה לשימור ולתחזוק העסק נועדה לניהול עובדים, להוצאת חשבוניות ועוד פעולות שלא ניתן לדחות.

עובדת עצמאית יכולה לוותר על דמי הלידה ולהמשיך לעבוד באופן מלא. עובדת שכירה חייבת לצאת לחופשת הלידה מכוח חוק עבודת נשים. שכירה בחופשת לידה, שהיא גם עצמאית שבוחרת לעבוד כעצמאית בחופשת הלידה בלי לקבל אישור מראש על שימור העסק, הביטוח הלאומי מסר כי ישלול ממנה דמי הלידה גם כעובדת שכירה כי כאמור, בתקופה שבה היא זכאית לדמי הלידה כשכירה היא אינה יכולה לעבוד ללא תיאום מראש עם הביטוח הלאומי למטרת שימור העסק, בין אם היא עצמאית שעונה להגדרה או שאינה עונה להגדרה. לכן החשיבות של הפניה לביטוח הלאומי לבקשה לשימור העסק. יש גם אפשרות שלאחר התקופה הראשונה, אישה כזאת תתחלף עם בן הזוג בהתאם לכללים של תשלום דמי הלידה לאב.

בעלי השליטה הם שכירים ולכן חלים עליהם דיני העבודה שאוסרים על מעסיק להעסיק את העובד בזמן חופשת הלידה, אך ככל שיש פעולות הכרחיות דינן לעניין תשלום דמי הלידה כדין עצמאים.

בהתאם לפסיקה, בתקופה שבה מבוטחת זכאית לגמלה לשמירת היריון מהביטוח הלאומי היא אינה רשאית לעבוד (גם אם העבודה היא לצורך שמירה על העסק) וככל שהיא תעבוד בתקופה הזאת - הגמלה תישלל.

לאור שאלות רבות של עצמאיות ובעלות שליטה שחייבות לעשות פעולות הכרחיות בעסק בזמן חופשת הלידה במטרה לשמור על העסק, התקבלה הבהרה מהביטוח הלאומי ביום 2.12.2019:

"תכלית דמי הלידה היא מתן פיצוי כספי בשיעור ההכנסה הרגילה, בתקופה בה האם או האב נדרשים להפסיק את עבודתם ולשהות בבית לשם הטיפול בילד. עם זאת, לעיתים קיים צורך אצל עצמאים במהלך תקופה זו, לבצע פעולות הכרחיות לשם תחזוקה ושימור העסק. אנו לא מעניקים אישור גורף ולא קיים כלל אחיד לגבי כלל המבקשות והמבקשים. על עצמאית או עצמאי החייבים לעבוד ולבצע פעולות הכרחיות בעסק במהלך תקופת לידה והורות (חופשת לידה), לפנות לסניף שלהם באופן מסודר ולציין מה העבודה ההכרחית לקיום העסק. בפניה יש לפרט את היקף השעות או הימים הנדרשים לכך ביחס למשרתם הרגילה. כל מקרה נבחן באופן פרטני ועל פי רוב ניתן אישור לבקשה".

טופס 381 נועד לבקשה לשימור ותחזוק העסק במהלך תקופת חופשת לידה והורות לעצמאית. כל עצמאית אמורה לקבל את הטופס יחד עם ההודעה על דמי הלידה. הטופס נמצא באתר הביטוח הלאומי. היולדת מתבקשת לפרט את המטלות/העיסוקים במהלך יום עבודה רגיל לפני הלידה ואת הפעולות ההכרחיות לשימור העסק בזמן חופשת הלידה. למשל, אם יש עובדת מחליפה - כמה זמן נדרש לבצע את הפעולות ההכרחיות.

במשך 6 השבועות הראשונים שאחרי הלידה היולדת אמורה לטפל בתינוק (משכב לידה) ולכן מומלץ לדחות את הפעולות ההכרחיות לשימור העסק להמשך חופשת הלידה.

עיסוקים מעורבים והוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח

סעיף 344 קובע את כללי החיוב בדמי ביטוח של עובד שכיר, סעיף 345 קובע את כללי החיוב בדמי ביטוח של עובד עצמאי ושל מי שאינו עובד ואינו עובד עצמאי וסעיף 345ב בחוק קובע את הכללים לפנסיה מוקדמת. אופן החיוב בדמי ביטוח של מבוטח בעל עיסוקים מעורבים נקבע בסעיף 371 ובתקנות שהותקנו לפיו ובסעיף 345ב בחוק בכל הקשור לפנסיה מוקדמת.

סדר העיסוקים הוא: עובד שכיר, עובד עצמאי, הכנסות שאינן מעבודה (שאינן פטורות מתשלום דמי ביטוח) ולבסוף, פנסיה מוקדמת. הרחבה בהמשך המאמר בנושא תיאום דמי ביטוח לעובד שכיר או למקבל פנסיה מוקדמת שיש לו הכנסות נוספות.

"הכנסה אחרת" - הכנסה מהמקורות המפורטים בסעיף 2 לפקודה, אשר אינה הכנסה מעבודתו של המבוטח כעובד שכיר ואינה הכנסה מעבודתו כ"עובד עצמאי". למען הסר ספק, את דמי הביטוח משלם מבוטח שהוא עובד שכיר ו/או "עובד עצמאי" גם על "הכנסתו האחרת", **גם** אם ההכנסה האחרת פחותה ממחצית סך הכנסותיו.

הכנסה אחרת עד סכום של 25% מהשכר הממוצע פטורה מתשלום דמי ביטוח (על פי חוזר הביטוח הלאומי, חובת התשלום אינה מן השקל הראשון אלא על ההכנסה העולה על 25% מן השכר הממוצע).

הכנסות פסיביות אשר אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח

בסעיף 350(א) לחוק הביטוח הלאומי מפורטת רשימה של הכנסות אשר אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח. להלן דוגמאות:

דיבידנד, ריבית ודמי ניכיון

על פי סעיף 350(א)(6) לחוק הביטוח הלאומי, ההכנסות שלהלן אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח החל משנת 2008:

1. הכנסות מדיבידנדים שחל עליהן שיעור מס מוגבל בסעיף 125ב לפקודה (למעט הכנסה בחברה משפחתית, בחברת בית ובחברה שקופה). בין היתר, פטורה מתשלום דמי ביטוח הכנסה מדיבידנד שמקבל בעל מניות מחברה (לרבות בעל שליטה).
2. הכנסות ריבית ודמי ניכיון שחל עליהן שיעור מס מוגבל בסעיפים 125ג(ב) ו-125ג(ג) לפקודה. ריבית המחויבת בשיעור מס שולי חייבת בדמי ביטוח.

דמי שכירות והכנסות פטורות ממס

על פי סעיף 350(א)(7) לחוק הביטוח הלאומי, ההכנסות שלהלן אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח, החל משנת 2008:

1. הכנסות מדמי שכירות שחל עליהן מס בשיעור מוגבל:
בארץ - לפי סעיף 122 לפקודה (הכנסות ממגורים בלבד, החייבות במס בשיעור 10%). מחו"ל - לפי סעיף 122א לפקודה (כל שכר דירה שבמסגרת הסעיף: הכנסות בניכוי פחת וניכוי בשל פחת החייבות במס בשיעור 15%).
2. הכנסה שאינה הכנסה כעובד שכיר או כ"עובד עצמאי" הפטורה ממס לפי כל דין, לרבות שכר דירה פטור ממס מהשכרה למגורים, למעט הכנסה מפנסיה מוקדמת כהגדרתה בסעיף 345ב(א) לחוק הביטוח הלאומי, ולמעט הכנסות ששר האוצר יקבע בעתיד בתנאים שבסעיף.

הרחבות בעניין שכר דירה

בחוזר הביטוח הלאומי (כללי 219/04 מיום 26.10.2004) הוצגה הבהרה בהתאם לחוות דעת משפטית, שעל פיה הכנסות משכר דירה למגורים בישראל (שרשומות בשומה כהכנסות הל"ע -אינן מיגיעה אישית), פטורות מדמי ביטוח ללא הגבלת סכום. הכנסות מדמי שכירות למגורים בישראל פטורות ללא הגבלה, בהתאם לאותה חוות דעת משפטית, גם משנת 2008 ואילך לפי חוזר ביטוח/1368 ממאי 2008.

להלן הבהרות נוספות הקשורות לחוזר 219/04 ועל הטיפול בפועל בביטוח הלאומי בנושא שכר הדירה למגורים בישראל:

1. הפטור מדמי ביטוח לפי החוזר על הכנסות מהשכרת דירה למגורים בישראל אינו מוגבל בשלב זה בגובה ההכנסה מדמי השכירות (באופן שונה מהוראות מס הכנסה), ובלבד שמדובר בדירת מגורים בישראל המושכרת למטרת מגורים (אין מדובר בהשכרה למגורים לטווח קצר). מדובר בהכנסות שאינן מעבודה, ואינן מעסק או ממשלח יד (הל"ע).
2. הטיפול בביטוח הלאומי כל עוד אין שינוי - כדי להפחית מהשומה הכנסה מהשכרת דירה למגורים שחויבה בשיעור מס שולי, המבוטח מעביר לפקיד הגבייה בסניף את העתק הדוח שהגיש למס הכנסה עם הנספח המעיד על חישוב ההכנסה משכר הדירה, את שומת המס ואת הסכמי שכר הדירה.
3. השכרת דירת מגורים למשרד, או לגן ילדים, או לטווח קצר, או שהיא הכנסה מעסק, אינה פטורה מתשלום דמי ביטוח.
4. הכנסות משכר דירה למגורים שהיו פטורות מדמי ביטוח והפכו להכנסות מעסק בעקבות דיוני שומות בעקבות הלכת לשם ובירן בבית המשפט העליון - בישיבה בביטוח הלאומי נמסר לנציגי המייצגים, כי פסיקת העליון קובעת גם לביטוח הלאומי וככל שפקיד השומה יקבע את סיווג ההכנסות האלה מעסק, גם הביטוח הלאומי יתייחס להכנסה כהכנסה מעסק, כפוף למבחני הגדרת עובד עצמאי שבסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי.
5. בשלב זה הביטוח הלאומי מקפיא דרישות תשלום של מבוטחים שחייבים בדמי ביטוח בשל הכנסות מדמי שכירות בחו"ל ולא מחזיר דמי ביטוח, עד שיגבש את עמדתו. לצורך הקפאת דרישות תשלום ומניעת פעולות אכיפה, יש להמציא הוכחות שמדובר בהכנסה משכירות בחו"ל כמו דוח שנתי, חוזים מתורגמים, הפקדות מתאימות ועוד.

הכנסות ממערכת סולארית ביתית
במסגרת החוק לעידוד השקעה באנרגיות מתחדשות (הטבות מס בשל הפקת חשמל מאנרגיה מתחדשת), התשע"ז-2016, נקבע בסעיף 2(ד)(4) לחוק האמור כי "לא יראו בהכנסה ממכירת חשמל כהכנסה של הצרכן הביתי לעניין חוק הביטוח הלאומי וחוק ביטוח בריאות ממלכתי". הגדרת "צרכן ביתי" בסעיף 1 בחוק האמור: יחיד או נציגות הבית המשותף, המחויבים בתעריף ביתי או בתעריף עומס זמן (לבתים המשמשים למגורים בלבד).

החוק חל על צרכן ביתי שהוא יחיד או נציגות הבית המשותף המחויב בתעריף ביתי ולא חל על הכנסה ממכירת חשמל שהיא הכנסה מעסק או ממשלח יד. מדובר במתקן להפקת חשמל המחובר כדין לרשת החשמל ומחובר לבית המשמש למגורים בלבד, כמפורט בסעיף 2 בחוק האמור. הכנסה בשיעור מס סופי של 10% כוללת גם הכנסות מייצור אנרגיה מתחדשת ו/או מהשכרה למתקן אנרגיה מתחדשת.
הוראות הביטוח הלאומי מיום 22.1.2017 מבהירות כי הפטור מדמי ביטוח לפי החוק האמור ניתן עד לסכום הנקוב בסעיף 1 בחוק מס ערך מוסף בהגדרה "עוסק פטור" וההכנסה מובאת בחשבון לעניין גמלאות, כגון, הבטחת הכנסה.

ההוראות קובעות שבמקרים שבהם ההכנסה עברה את הסכום הפטור לעיל, הסניף יעביר את הטיפול במקרה לתחום הביטוח במשרד הראשי.

חלוקת הכנסות שאינן מעבודה בין בני זוג בשנה השוטפת ובשנתיים שקדמו
חוזר מספר 242/2004 מחודש דצמבר 2004 והבהרות נוספות של מנהל הביטוח והגבייה בביטוח הלאומי, מפרטים את דרך הטיפול בחלוקת הכנסות שאינן מעבודה המשותפות לשני בני הזוג בשנה השוטפת ובשנתיים שקדמו לה, שמקורן מנכסים הרשומים על שם שני בני זוג, או על שם אחד מהם. החוזר עוסק בבני זוג נשואים, באלמנים ובגרושים.

על פי החוזר, כאשר הנכסים רשומים על שם אחד מבני הזוג הפסיקה מבחינה בין בני זוג שנישאו לפני 1.1.1974, שאז חלה חזקת השיתוף, כלומר, קיים שיתוף קנייני בנכסים של בני הזוג, ובין בני זוג שנישאו לאחר מועד זה, שאז חל "הסדר איזון משאבים", לפיו, כל בן זוג שומר על קניינו בנפרד והזכות למחצית הרכוש קיימת רק במועד גירושין או מות, למעט מקום שבו יש כוונה של בני הזוג לשתף זה את זה בנכסים.

החוזר כולל גם הסברים לגבי מקרים חריגים כמו למשל כאשר הצהרת כוונת השיתוף היא רק לחלק מהנכסים או כשבני הזוג משנים את הצהרת כוונת השיתוף. במקרים אלה לא מספיקה ההצהרה ויש להוכיח את ההפרדה המבוקשת.

תשומת לב לחלוקת ההכנסות בין בני הזוג, כאשר מבוטח מקבל גמלה התלויה במבחן הכנסות כמו בקצבת אזרח ותיק או בקיזוז תוספת תלויים אצל נכה כללי, כדי שהזכויות לא ייפגעו.

פנסיה מוקדמת וקצבת אובדן כושר עבודה
"פנסיה מוקדמת" מוגדרת בסעיף 345ב לחוק כקצבה המשתלמת מכוח חיקוק או הסכם עבודה לעובד או למי שהיה עובד בטרם הגיעו לגיל פרישה, לאחר שפרש מעבודתו פרישה מוחלטת או חלקית, לרבות קצבה המשתלמת כאמור בשל נכות או בשל אובדן כושר עבודה מלא או חלקי.

משלמי הפנסיה המוקדמת, לרבות חברות הביטוח, חייבים לנכות דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות ממלוא הקצבה (או הפנסיה) המשולמת מכוח חיקוק או הסכם עבודה לגמלאים בפרישה מוקדמת, לרבות "פנסיה" המשולמת בשל נכות או בשל אובדן כושר עבודה מלא או חלקי. אולם, האחריות לתשלום דמי הביטוח מוטלת על המבוטח.

בפנסיה/קצבה שמקורה בפוליסה פרטית (פוליסה שאינה כלולה בהגדרה של "פנסיה מוקדמת" בסעיף 345ב לחוק הביטוח הלאומי), אין חובת ניכוי במקור של דמי ביטוח, וההכנסה חייבת בדמי ביטוח באופן אישי על ידי המבוטח, לפי סעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי, עד גיל פרישה.

פנסיה מחו"ל לפני גיל פרישה
פנסיה מחו"ל היא הכנסה שמקורה בסעיף 2 לפקודה ולכן היא חייבת בדמי ביטוח עד גיל פרישה, כהכנסה שאינה מעבודה. לפי עמדת הביטוח הלאומי, לפנסיה מוקדמת מחו"ל כהגדרתה בסעיף 345ב בחוק הביטוח הלאומי כפנסיה מוקדמת (ממעסיק לשעבר או על פי חוק), אין פטור בסעיף 350(א) לחוק הביטוח הלאומי.

תשלום דמי ביטוח מהכנסה שמקורה מפיצוי בגין אובדן כושר עבודה
חוזר ביטוח 1469 האמור קבע, שבעקבות החלטת בית הדין הארצי לעבודה (עב"ל 13-05-14089) הכנסה של עובד עצמאי מאובדן כושר עבודה תסווג כהכנסה ממקור 2(5) - פאסיבי, ולא ממקור 2(1) או 2(8) -אקטיבי, החל משומות 2017 ואילך. ההכנסות מאובדן כושר עבודה של עובד עצמאי יסווגו כהכנסות ממקור 2(5) לפקודה.

מי שהכנסתו אינה כלולה בגדר סעיף 345ב לחוק הביטוח הלאומי אלא בסעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי, חייב לשלם את דמי הביטוח בעד עצמו בהתאם לכללים שבחוק ובתקנות.

תיקוני חקיקה קבועים החל מיולי 2021 לזכאות לדמי אבטלה

כפל תשלום בעד ימי חופשה (ששולמו או שלא שולמו) לזכאות לדמי אבטלה
סעיף 320(ז) לחוק הביטוח הלאומי קובע שלא יהיה אדם זכאי לדמי אבטלה בעד תקופה שהוא זכאי, בין היתר, לדמי חופשה שנתית המשתלמים לפי חוק חופשה שנתית, או לפי הסכם קיבוצי, או חוזה עבודה. כלומר, תשלום לעובד בעד ימי חופשה בתקופה שהעובד זכאי לדמי אבטלה, שולל את הזכאות לדמי אבטלה.

חוק הביטוח הלאומי תוקן בתיקון קבוע מיום 1.7.2021 ואילך, וקבע ככפל עם דמי אבטלה גם את דמי החופשה שטרם שולמו. כלומר, החל מיום 1.7.2021, דמי אבטלה לא ישולמו למובטל שזכאי לימי חופשה, גם אם לא ניצל אותם והם לא שולמו לו. למען הסר ספק לגבי החל"ת, נוסף סעיף 320(ז)(4ב) לחוק למובטלים בחל"ת. הסעיף קובע שאין זכאות לדמי אבטלה למבוטח בחופשה ללא תשלום בעד ימי החופשה הצבורים שהמבוטח זכאי להם, בין ששולם בעדם שכר ובין שלא שולם (הובהר מהביטוח הלאומי שהכוונה למובטלים חדשים בלבד).

תנאי סף לזכאות לדמי אבטלה בזמן חל"ת (מספר ימי חל"ת ואי זכאות לשכר)

סעיף 177א בחוק הביטוח הלאומי קבע כחוק קבוע מיום 1.7.2021, שלא ישולמו דמי אבטלה לעובד שהעסקתו הופסקה ביוזמת המעסיק בשל הוצאתו לחל"ת, אלא אם מתקיימים שני תנאים (כמובן שלצורך זכאות לדמי אבטלה חייבים להתקיים כל התנאים המזכים בדמי אבטלה):

1. העובד הוצא לחופשה ללא תשלום ביוזמת המעסיק - מיום 1.7.2021 ואילך נדרשים 30 ימי חל"ת רצופים לפחות ביוזמת המעסיק. בספירת ימי החל"ת הרצופים נכללים גם ימי שישי, שבת וחגים. את מספר ימי החל"ת ניתן לחשב בעזרת מחשבון שנמצא באתר הביטוח הלאומי (יש לציין במחשבון את היום הראשון של החל"ת).
2. העובד אינו זכאי לשכר בתקופת החל"ת.

לאור התיקונים לעיל, מובהר באתר הביטוח הלאומי, כדלקמן:

- תקופת החל"ת המזכה בדמי אבטלה למי שיוצא לחל"ת מיום 1.7.2021 ואילך, היא 30 יום רצופים לפחות.
- בתקופת החל"ת המעסיק אינו יכול לזמן את העובד לעבודה כלשהי, גם אם מדובר בימים בודדים, בלי לפגוע בדמי האבטלה.
- תשלום דמי האבטלה מתחיל רק לאחר ניכוי ימי החופשה שנותרו אצל המעסיק (הביטוח הלאומי הבהיר, כי האישור העקרוני של דמי האבטלה מחייב תקופת חל"ת רצופה של 30 ימים לפחות, ותשלום דמי האבטלה מתחיל רק לאחר ניכוי ימי החופשה כאמור).
- עובד שיצא לחל"ת מיוזמתו (גם אם החל"ת מוצדק) מיום 2.7.2021 ואילך - אינו זכאי לדמי אבטלה. כלומר, מחודש יולי 2021 ואילך, אין תשלום דמי אבטלה בחל"ת מוצדק (לעניין חל"ת של נשים אחרי לידה הביטוח הלאומי מסר, שיש יוזמת חקיקה, אך טרם הושלם הליך חקיקה מלא. החוק הקיים לא מאפשר תשלום דמי אבטלה במקרים שהיו רואים בעבר כמוצדקים בנסיבות מאד ספציפיות. הביטוח הלאומי דוחה תביעות לדמי אבטלה של נשים בחל"ת אחרי לידה היות שלפי חוק עבודת נשים המעסיק אמור לקלוט אותן בחזרה לעבודה, ולכן הן לא עונות להגדרת "מובטל" בחוק הביטוח הלאומי).

מבוטח שכיר בביטוח הלאומי ומעסיקו

קיימת חשיבות רבה לבחינה של מעמד העובד השכיר בביטוח הלאומי לאור השוני בחוק בין העובד השכיר לעובד העצמאי. מומלץ לשים לב למבחנים שקבעה הפסיקה ולצו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים שהתקין הביטוח הלאומי, כיוון שמעמד המבוטח השכיר נבחן בעת הבקשה לגמלה ולא בעת הרישום על ידי המעסיק.

מי שנחשב למעסיק לפי חוק הביטוח הלאומי חייב לפי חוק הביטוח הלאומי:

1. לנכות מהעובד את חלקו בדמי הביטוח הלאומי ובדמי ביטוח הבריאות ולהעביר אותם לביטוח הלאומי ביחד עם חלקו של המעסיק בדמי הביטוח הלאומי, לפי סעיף 342 בחוק הביטוח הלאומי.
2. לדווח על נתוני השכר ועל דמי הביטוח במועדים שקבעו סעיף 355 בחוק הביטוח הלאומי ותקנות הגבייה.

הגדרת "עובד" בחוק הביטוח הלאומי

הגדרת "עובד" בחוק הביטוח הלאומי כוללת כמה סוגים. להלן פירוט הסוגים העיקריים:

1. עובד העובד אצל מעסיקו כשכיר ומתקיימים יחסי עבודה (לרבות בני משפחה על פי ההגדרה שבסעיף 1 בחוק הביטוח הלאומי, שמחייבת את קרוב המשפחה לצורך הגדרתו כעובד שכיר - לעבוד בעבודה סדירה, נחוצה וחיונית, שבכל מקרה עובד אחר היה עושה אותה).
2. נותן שירות, שהוא עצמאי ברשות המסים, אך נחשב לעובד שכיר כלפי הביטוח הלאומי בלבד, בהתאם לתוספת הראשונה בצו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים, בהתקיים התנאים הקבועים בצו, כמו מרצים, מדריכים, אמנים, שחקנים ומורי דרך.
3. לעניין תשלום דמי ביטוח רואים כעובד גם את מי ששכרו נקבע בחוק, או בהחלטת הכנסת או על פיה, ואת החייב בתשלום השכר רואים כמעסיקו.
4. קבלן המבצע עבודות בנייה שלא הודיע לביטוח הלאומי על העסקת קבלן-המשנה, יראו אותו כאילו הוא המעסיק של עובדי קבלן המשנה.
5. אחרים כמו למשל, עובד חייב בעד עצמו (למעסיק אין תיק ניכויים בישראל), עובד לשעה ועובד בקיבוץ.
6. לעניין עובד במשק בית - יש כללים מיוחדים שלפיהם לעניין הביטוח הלאומי עובד משק בית הוא שכיר, כולל לפי התוספת הראשונה בצו סיווג מבוטחים. אתר הביטוח הלאומי מפרט מי שייך לקבוצה שמדווחת כמשק בית ומי נחשב לנותן שירות עצמאי או שהוא עובד שכיר שלא במסגרת משק הבית.
הבהרה חשובה של הביטוח הלאומי שפורסמה לאחרונה באתר הביטוח הלאומי, לעניין דיווח ותשלום דמי ביטוח בעבור עובדים זרים במשק בית סיעודי - יש אפשרות בתנאים מסוימים לקבל פטור מהדיווח בעד העובד הזר, אך יש חובה לשלם את דמי הביטוח בעבור העובד הזר בכל מקרה.

המבחנים לקביעת יחסי עבודה

המבחנים לקביעת יחסי העבודה התפתחו במהלך השנים על פסיקת בית הדין הארצי לעבודה. בית הדין הארצי קובע שיש לבחון בדיעבד קיום יחסי עובד ומעסיק, לבחון את המשמעות הכספית (קביעה של הנזק הממוני) ואם יש לחייב את המעסיק בפיצוי בלתי ממוני (ניתן לראשונה).

חשוב לציין, שהעובדה שהעובד מקבל כל חודש תלוש משכורת ומדווח כשכיר, אינה, כשלעצמה, תנאי מספיק לכך שמתקיימים יחסי עבודה.

כאשר מתקיימים יחסי עבודה, המעסיק חייב לפרט את רכיבי המשכורת בתלוש השכר ולדווח כחוק על העובד.

חוק שכר מינימום, התשמ"ז-1987

חוק שכר מינימום, התשמ"ז-1987 ותקנות שכר מינימום (נוער עובד וחניכים), התשמ"ח-1987 קובעים שלכל עובד מגיע שכר שאינו נמוך משכר מינימום שנקבע בחוק.

שכר המינימום יכול להיות לשעה, ליום או לחודש, ואינו כולל שעות נוספות, תוספת ותק, החזרי הוצאות, מענקים על בסיס שנתי ועוד. שכר המינימום כולל רכיבי שכר קבועים המפורטים בחוק שכר מינימום ותלוי גם בחלקיות המשרה.

החל ממשכורת חודש דצמבר 2017 שכר המינימום הוא 5,300 ש"ח לחודש. שכר המינימום ליום מחושב לפי שתי אפשרויות: למי שעובד 6 ימים בשבוע שכר המינימום הוא 212 ש"ח ליום ולמי שעובד 5 ימים בשבוע שכר המינימום הוא 244.62 ש"ח ליום. שכר המינימום לשעה משתנה גם הוא לפי שתי אפשרויות: לפי היקף עבודה של 186 שעות חודשיות שכר המינימום הוא 28.49 ש"ח לשעה, ולפי היקף של 182 שעות חודשיות שכר המינימום הוא 29.12 ש"ח לשעה.

שכר המינימום לנוער נמוך יותר וכך גם שכר מינימום לבעלי יכולת עבודה מופחתת (אנשים עם מוגבלויות).

שכר המינימום בחוק הביטוח הלאומי

1. סעיף 348(ב) בחוק הביטוח הלאומי קובע כי מבוטח שהכנסתו אינה מגיעה לסכום ההכנסה המזערית כאמור לגביו בלוח י"א, ישולמו דמי הביטוח כאילו הכנסתו היא הסכום המזערי האמור. לוח י"א בחוק קובע לגבי עובד שכיר כי ההכנסה המזערית של עובד שכיר לחודש היא סכום השווה לשכר מינימום של החודש הראשון ברבעון. כלומר, יש התאמה בין משכורת מינימום לפי חוקי עבודה, למשכורת מינימום לפי חוק הביטוח הלאומי. הכנסה זו היא גם ההכנסה המבוטחת לעניין גמלאות מחליפות שכר.
2. שכר המינימום רלוונטי גם לכללי פריסת שכר. המבחן לפריסה הוא רבע משכר המינימום.
3. שכר המינימום רלוונטי גם לתשלום של המעסיק בחל"ת בהסכמת המעסיק בחודשיים המלאים הראשונים.

אחריות המעסיק

המעסיק אחראי לתשלום דמי הביטוח בעד העובד, לפי סעיף 342 בחוק הביטוח הלאומי. זכויות העובד אינן נפגעות בשל אי דיווח של המעסיק או אי תשלום דמי הביטוח, זאת, לפי סעיף 365 בחוק הביטוח

הלאומי. לכן, הסנקציות מופעלות בדרך כלל רק נגד המעסיק, למעט חריגים. הביטוח הלאומי נוהג לחייב את העובד ולא את המעסיק כאשר העובד הצהיר הצהרה כוזבת לעניין תיאום דמי הביטוח.
על פי האיגרת שפרסם הביטוח הלאומי למעסיק, ועל פי חוק ההתיישנות, המעסיק חייב לשמור נתוני שכר עבודה עד 7 שנים לאחור. במעבר מתוכנת שכר לאחרת על המעסיק לדאוג להערת נתוני השכר עד 7 שנים לאחור.

הסנקציות שמעניק חוק הביטוח הלאומי לביטוח הלאומי כנגד מעסיק שלא פעל לפי החוק

1. קביעות דמי ביטוח כמפורט בסעיפים 357 ו-358 בחוק הביטוח הלאומי. יש לשים לב, שהקביעות הן תמיד גבוהות מהתשלום הרגיל של המעסיק כדי שהדוח יוגש והקביעה תתבטל. הביטוח הלאומי בודק פעם בחודש אם המעסיק הגיש את הדוח ומחייב בקביעות. הביטוח הלאומי פרסם כי אם יהיו שתי קביעות בהיעדר דוח במשך חצי שנה למייצג שמכין את המשכורות ללקוח שלו, הביטוח הלאומי יחסום למייצג את האפשרות לערוך הסכם תשלומים במערכת ייצוג לקוחות אצל המעסיק הספציפי והוא חייב לפנות לסניף.
2. חיוב בקנסות והפרשי הצמדה לפי סעיפים 356 ו-364 בחוק הביטוח הלאומי (הקנסות גבוהים מאד כיוון שהם כוללים מרכיב של ריבית).
3. גילום חלק העובד בעת ביקורת ניכויים בשיעור המס השולי של העובד וגם בשיעור דמי הביטוח.
4. פעולות אכיפה וגבייה לפי סעיף 367 בחוק הביטוח הלאומי.
5. חיוב מעסיק בהיוון הגמלה שמקבל העובד לפי סעיף 369 בחוק הביטוח הלאומי, כפוף לתקרה.

חיוב בדמי ביטוח של הכנסת עבודה וניכוי הוצאות מהכנסת עבודה

סעיף 344 בחוק הביטוח הלאומי מחייב בדמי ביטוח הכנסת עבודה מהמקורות המפורטים בסעיף 2(2) לפקודת מס הכנסה. הכנסת העובד השכיר היא חודשית ועל כן ההכנסה המרבית או התקרה לשיעור המופחת מחושבות לכל חודש בנפרד ולא ניתן להעביר יתרה של תקרה שלא נוצלה לחודש אחר.

סעיף 344(א) בחוק הביטוח הלאומי קובע כדלקמן:

"344. (א) יראו כהכנסתו החודשית של עובד את הכנסתו בעד החודש שקדם ל-1 בחודש שבו חל מועד התשלום, מהמקורות המפורטים בסעיף 2(2) לפקודת מס הכנסה; ..."

בתקנה מספר 2 לתקנות הביטוח הלאומי (תשלום ופטור מתשלום דמי ביטוח), התשנ"ה-1995, נקבע, שלא ישולמו דמי ביטוח מהכנסת עובד הפטורה ממס לפי הפקודה למעט הכנסה לפי סעיף 9(5) לפקודה. כלומר, משכורות נכים חייבות בתשלום דמי ביטוח, על אף הפטור ממס הכנסה.

הכנסות עובד שכיר הפטורות מתשלום דמי ביטוח

הביטוח הלאומי פרסם חוזר מעסיקים 1479 ביום 21.2.2019 בתחולה מיום 1.1.2019 המפרט את המצבים שבהם הכנסת עובד שכיר פטורה מתשלום דמי ביטוח. החוזר הזה מחליף כל חוזר קודם בנושא הכנסות פטורות ומדגיש כי מרבית רכיבי השכר חייבים בתשלום דמי ביטוח. אין לפטור רכיב שכר שאינו מצוין בחוזר כפטור מתשלום דמי ביטוח ללא קבלת אישור מראש ובכתב מהביטוח הלאומי.

יש לקרוא את כל החוזר לפני כל פעולה בעניין כיוון שהחוזר מדגיש כי מעסיק שלא ידווח על ההכנסות המלאות של העובד יחויב בקנסות ובהפרשי הצמדה וגם חשוף לתביעה להחזר גמלאות בהתאם לסעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי.

תשלום שניתן בניתוק יחסי העבודה ועקב ניתוקם

יש לפעול לפי חוזר מעסיקים 1479 מיום 21.2.2019.

הכוונה לתשלומים המשולמים לעובד תוך כדי ועקב ניתוק יחסי עובד ומעסיק על פי דין, בניתוק מוחלט של יחסי עובד ומעסיק על פי חוק פיצוי פיטורים, תשכ"ג-1963, כמו פיצויי פיטורין, פדיון ימי מחלה, פדיון ימי חופשה, מענק שנים עודפות לעובדי השירות הציבורי ותשלומים אחרים, כגון: פיצוי בגין אי תחרות ודמי הסתגלות.

ככלל, כאשר טוענים לפטור מתשלום דמי ביטוח יש חשיבות רבה לאופן שבו המעסיק מציג את התשלומים כלפי מס הכנסה. למשל, פיצוי בשל אי תחרות שמוצג על ידי המעסיק כבונוס לא יהיה פטור מתשלום דמי ביטוח. למשל, ביום 6.1.2014 קבע בית הדין הארצי בעניין גילאון מתן (עב"ל 22517-12-02), שלעניין תשלום דמי ביטוח קיימת זיקה ברורה בין חוק הביטוח הלאומי ובין פקודת מס הכנסה ויש חשיבות גדולה לאופן שבו מוצגת ההכנסה. בונוס כשמו כן הוא - בגדר הכנסת עבודה ולא מענק פרישה.

על פי החוזר, תשלומים המשולמים תוך כדי ועקב ניתוק יחסי עבודה שאינם סבירים ו/או קיים חשש שהם מסווה לשכר עבודה, נבדקים על ידי הביטוח הלאומי.

יש להבחין בין רכיב "פדיון חופשה" שמשולם תוך כדי ועקב ניתוק יחסי עבודה, שפטור מתשלום דמי ביטוח כאמור לעיל, לבין רכיב "תמורת חופשה" שחייב בתשלום דמי ביטוח, ומהותו תשלום המשולם בזמן העבודה, בעבור ימי חופשה שהצטברו. לכן, פדיון ימי חופשה ידווחו כשיש הפסקת עבודה. בכל מקרה אחר מדובר בתמורת חופשה, כשכר נוסף.

לפי סעיף 2(9) לחוק פיצויי פיטורים, רואים רציפות בעבודה לעניין הזכות לפיצויי פיטורים לפי סעיף 1 בחוק, אפילו אם חלה בה הפסקה תוך ניתוק יחסי עבודה שאינה עולה על שישה חודשים. כלומר, אם העובד חזר לעבוד אצל אותו המעסיק בטרם חלפו שישה חודשים מאז שנותקו יחסי העבודה, התשלומים שהוא קיבל בעבור סיום יחסי העבודה אינם פטורים מתשלום דמי ביטוח, ואם המעסיק לא דרש אותם בחזרה מהעובד, הם נחשבים לתשלום שכר נוסף.

תשלום חלף הודעה מוקדמת

לעניין תשלום חלף הודעה מוקדמת, על פי חוק הודעה מוקדמת לפיטורין ולהתפטרות, יש לפעול בהתאם לחוזר מעסיקים 1479 ובהתאם להודעה של אגף גבייה ממעסיקים מיום 20 בינואר 2009. התקופה שבה העובד זכאי לתשלום בגין אי מתן הודעה מוקדמת לפי החוק, מוכרת כתקופת עבודה, גם אם העובד לא עבד בתקופה הזאת. פיצוי שעולה על התקופה החוקית פטור מתשלום דמי ביטוח.

יש לשים לב, שבתקופה שבה יש חובת תשלום דמי ביטוח, מי שאינו עובד במקום אחר פטור מתשלום המינימום. ככל שעובד במקום אחר - יש לערוך תיאום דמי ביטוח. התקופה יכולה לתת לעובד תקופת אכשרה לזכאות לגמלה ושוללת זכאות לדמי אבטלה. בתקופה הזאת אישה נשואה אינה פטורה מתשלום דמי ביטוח.

כאשר מעסיק מפטר עובד במהלך החודש ומשלם לו ביום העבודה האחרון חלף הודעה מוקדמת חוקית, יש לפנות למערכת השכר ולקבל הוראות בעניין הדיווח. זאת, כיוון שיש לדווח לביטוח הלאומי בטופס 100 חודשי על יום הפסקת העבודה של העובד (שהוא יום העבודה האחרון) שממנו המעסיק משלם את הפיצוי בשל אי מתן הודעה מוקדמת לפיטורים.
נמסר מתחום אבטלה כדלקמן: לעניין זכאות לדמי אבטלה - הביטוח הלאומי מזיז את תאריך ניתוק יחסי העבודה עד לתקופה שהחוק מחייב בהודעה מוקדמת, שזו התקופה שחייבת בדמי הביטוח. פיצוי חלף הודעה מוקדמת מעבר לדרוש בחוק, אינו שולל דמי אבטלה.

תשלום שכר עבודה רטרואקטיבי שניתן לאחר ניתוק יחסי עבודה, למשל לפי פסק דין
יש לשייך את השכר הרטרואקטיבי שניתן לאחר ניתוק יחסי העבודה לחודשים שבעדם הוא שולם. הפרשי שכר (הפרשים) נחשבים לשכרו החודשי הרגיל של העובד ונזקפים בהתאמה לכל אחד מהחודשים, שבהם השכר הרגיל היה אמור להשתלם.
יש לשים לב לסוג התשלום. עמלה, פרמיה או בונוס חודשי שמחשבים אותם מדי חודש (גם אם בחודש מסויים באופן מקרי אין תשלום) הם רכיבי שכר רגיל. אם הם שולמו באיחור, יש לשייך אותם לחודשים שבעדם שולמו כמו הפרשי שכר.

תשלום שכר נוסף שניתן לאחר ניתוק יחסי עבודה, למשל דמי הבראה
דמי הביטוח בעבור תשלום שכר נוסף כמו דמי הבראה או בונוס/מענק חד פעמיים, למי שנותקו עמו יחסי העבודה ולאחר ניתוקם, ישולמו כמקובל לעניין מי שלא נותקו עמו יחסי העבודה, אך המועד שאליו מיוחס החיוב הוא המועד שבו נותקו יחסי העבודה וחלוקת ה"תשלום הנוסף" מתבצעת בהתאם. קביעה זו הובהרה על ידי הביטוח הלאומי בבית הדין הארצי לעבודה בפסק דין שרון טופז ושרון זלצמן (עב"ל 574/07). התשלום בפועל של דמי הביטוח משולם לפי מועד תשלום השכר הנוסף.

תשלומים והטבות לאחר פרישה מעבודה לפי הסכם לפורשים
הביטוח הלאומי פרסם ביום 13.3.2022 חוזר מספר 1500. על פי החוזר יש לדווח על התשלומים וההטבות האלה עד גיל פרישה כפנסיה מוקדמת ולא כמשכורת (פנסיה מעל גיל פרישה פטורה מדמי ביטוח). הביטוח הלאומי יפרסם הוראות נוספות בנושא.

ניכוי הוצאות של שכירים
החבק מתייחס לתשלומים לכיסוי הוצאות במסגרת התייחסות לסעיף 2(2) לפקודה בעמוד ב/11 ומבדיל בין הוצאה שהיא לטובת המעסיק לבין הוצאה שהיא לטובת העובד ומוכרת כהוצאה לעובד לפי סעיף 17 לפקודה.

נקבע שם כי "אם החזיר המעביד לעובד סכום שהוציא האחרון עבור קניית מעיל עבודה המשמש אותו לעבודתו בלבד והנושא סמל של המעביד, לא ייחשב סכום ההחזר להכנסה. אולם, אם נועד המעיל לשמש את העובד לצרכיו הפרטיים (גם אם יכול הוא להשתמש בו לעבודה), יראו בכך הכנסה בידו".
החבק מבדיל בין הוצאה לטובת המעסיק שלגביה לא ייחשב סכום ההחזר להכנסה, לבין הוצאה שמותרת בניכוי לעובד לפי סעיף 17 לפקודה, המשתלמת על ידי המעסיק, שם יש בפקודה "קיצור דרך". במקום לראות בכל ההחזר הכנסה שממנה תנוכה ההוצאה בהתאם לסעיף 17 לפקודה, בחר המחוקק להפחית את ההכנסה מלכתחילה בסכום הזהה לסכום ההוצאה המותר בניכוי.

הביטוח הלאומי פרסם ביום 1.1.2017 חוזר המפרט את עמדתו בעניין ניכוי הוצאות של שכירים. מתוך החוזר של הביטוח הלאומי:
בהתאם לסעיף 344 לחוק הביטוח הלאומי, הכנסתו של עובד שכיר נקבעת על פי סעיף 2(2) לפקודה. מכאן כי ככל שמדובר בהוצאה לפי סעיף 17 לפקודה (סעיף אליו לא מפנה סעיף 344 לחוק), הרי שאין היא רלוונטית לעניין חישוב ההכנסה לעניין חוק הביטוח הלאומי.
סעיף 2(2) לפקודה כולל חריג שאינו נכלל בהגדרת הכנסת עבודה: "למעט תשלומים כאמור המותרים לעובד כהוצאה". הפירוש שנותן הביטוח הלאומי לחריג האמור בסעיף 2(2) לפקודה הוא, שהחריג נועד להקל על השכיר שלא יצטרך להגיש דוחות למס הכנסה כדי לנכות הוצאות המותרות לו בניכוי, ויוכל לנכות אותן ישירות מהמשכורת באמצעות המעסיק.

דמי החבר ששולמו משכרו של העובד (על ידי המעסיק המשמש כ"צינור" בין העובד לבין הארגון), אינם בגדר החזר הוצאות מהמעסיק לעובד ולכן יחויבו כהכנסת עבודה אף על פי שהן מותרות בניכוי ממשכורתו.

החוזר מביא את פסק הדין של בית המשפט העליון שלעיל כבסיס לעמדתו, שכן נקבע בפסק הדין כי יש לפרש את החריג לסעיף 2(2) לפקודה בדרך תכליתית, על פיה כל תשלום או טובת הנאה המועברים מהמעסיק לעובד כחלק מיחסי העבודה ביניהם נכנסים בגדרה של הכנסת העבודה, למעט תשלומים הבאים בגדר החריג, אשר לו יש לתת פירוש מצמצם, בשל אותה תכלית של החוק.

לעניין דמי הארגון קבע בית המשפט, כי הם אינם בגדר החריג, ויש לראותם כחלק מהכנסת העבודה של העובד, בין שהם מותרים בניכוי לעובד כהוצאה ובין שלאו.

תזכורת לכללי פריסת שכר ותשלום הטבות
בתקנות הביטוח הלאומי (תשלום ופטור מתשלום דמי ביטוח), התשנ"ה-1995 (להלן: תקנות פריסת שכר), נקבעו ההגדרות לשכר הרגיל והתנאים שבהם יש לפרוס שכר נוסף.

שכר החודשי רגיל
שכר חודשי הרגיל הוא השכר שנהוג לשלם לעובד מדי חודש (בונוס קבוע מדי חודש נחשב לשכר רגיל, גם אם הוא בסכום שונה בכל תשלום). יש לדווח על השכר הרגיל ולשלם את דמי הביטוח מדי חודש

גם אם השכר שולם באיחור (בשונה מהדיווח למס הכנסה שנעשה בדרך כלל לפי מועד התשלום בפועל).
תשלום חודשי לעובד שנהוג לשלמו בחודש שלאחר החודש שבעדו הוא משתלם, על פי הדיווח של העובד (כגון: פרמיות, שעות נוספות וכדומה), נחשב לשכר חודשי רגיל של העובד בעד החודש שלאחר החודש שבעדו משולם התשלום החודשי.

הפרשי שכר (הפרשים)
כשמעסיק משלם לעובד הפרשי שכר בעד תקופות קודמות, הפרשים בגין העלאה בדרגה וכדומה, יש לערוך דוח על הפרשים (הפרשי שכר אינם תשלום נוסף). הפרשים ייחשבו לשכרו החודשי הרגיל של העובד וייזקפו בהתאמה על כל אחד מהחודשים, שבהם השכר הרגיל היה אמור להשתלם.

לכן, הדוח יתייחס לתקופה שבגינה שולמו ההפרשים, לפי שיעורי דמי הביטוח והמקסימום שהיו נהוגים באותן התקופות. יש לשים לב לשינויים בשיעורי דמי הביטוח, לשינויים בהכנסה החייבת בשיעור מופחת ולתקרה החייבת בדמי ביטוח באותה התקופה.

תשלום נוסף
"תשלום נוסף" הוא שכר שניתן לעובד נוסף על השכר החודשי הרגיל, למעט הפרשי שכר. כאשר השכר ברוטו כולל יותר מרכיב אחד של "תשלום נוסף", כגון: גם דמי הבראה וגם ביגוד, יש להביא בחשבון את סך כל ה"תשלומים הנוספים" באותו חודש.

ל"תשלום נוסף" נחשבים, בין היתר, רכיבי השכר הבאים: ביגוד, דמי הבראה, משכורת "13", בונוס (שאינו שוטף), מענק השתתפות ברווחי מעסיק, מענק יובל, ביטוח רכב וכדומה, לרבות כל גילום מס בעבור כל אחד מהרכיבים הללו, וכן כל תשלום תקופתי שלא נהוג לשלמו מדי חודש, למעט הפרשי שכר (שאותם כאמור יש לייחס לכל אחד מהחודשים שבגינם שולמו).

כשמעסיק משלם לעובד בונוס חד פעמי או תשלום כלשהו בנוסף לשכרו החודשי הרגיל, עליו לערוך דוח על תשלום נוסף בהתאם לתקנות הביטוח הלאומי (תשלום ופטור מתשלום דמי ביטוח).

הפרש של תשלום נוסף
לפי עמדת הביטוח הלאומי, הפרש של תשלום נוסף יש להחזיר לצורך יישום כללי הפריסה לחודש שבו שולם התשלום הנוסף במקור. לדוגמה: המעסיק שילם "משכורת 13" במשכורת חודש יולי, ובמשכורת חודש אוגוסט שילם לעובד הפרשים בשל טעות. במקרה זה יש לייחס את ההפרש לחודש יולי ולא לחודש אוגוסט.

הייחוס למועד המקורי משמעו חישוב מחדש בחודש יולי (על פי הדוגמה), תוך עריכה חוזרת של ההשוואה, והפעלת כללי הפריסה על פי הוראת תקנה 5 לתקנות שלעיל.

ההוראות חלות על כל סוגי העילות לשינויים בתשלום נוסף, לרבות טעויות ו/או הסכמים קיבוציים רטרואקטיביים.

הבסיס לתשלום גמלאות מחליפות שכר כאשר השכר מורכב גם מעמלות או מבונוסים
כאשר שכר עבודה כולל עמלות, יש לבחון מראש אם העמלות הן בונוס שנחשב לשכר נוסף או שהן שכר רגיל. יש להקפיד לא לפרוס בונוסים המשולמים באופן קבוע מדי חודש לפי הסכם העבודה. בונוסים אלה הם שכר רגיל שמשולם מדי חודש, גם אם סכומם שונה מדי חודש.

תשלום דמי ביטוח בתקופת חל"ת ובתקופת חל"ד והטבות שכר בתקופות האלה
עובד שכיר ועובדת שכירה שנמצאים בחל"ת בהסכמת המעסיק לפחות חודש קלנדרי אחד מלא (או בחל"ד ללא זכאות לדמי לידה), ובתקופה זו אינם עובדים אצל מעסיק אחר או כעובדים עצמאיים, המעסיק אמור לנהוג כאמור להלן על פי תקנה 6 לתקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח):
בכל אחד מהחודשיים הראשונים (2 חודשים) של החל"ת על המעסיק לדווח על העובד ולשלם דמי ביטוח מינימליים, כולל מבוטחות בחל"ת וכולל מבוטחות שמאריכות את חופשת הלידה, לפי תיקון מספר 46 לחוק עבודת נשים, התשי"ד-1954.

המעסיק רשאי לנכות סכום ששולם לביטוח הלאומי מכל סכום שיגיע לעובד ממנו. להלן נוסח סעיף 6(ג) לתקנה: "המעסיק רשאי לנכות מכל סכום המגיע ממנו לעובד את דמי הביטוח ששילם כאמור".
סכום דמי הביטוח המינימליים נגזר משכר המינימום במשק כפול 6.57%. בתקופה הזו העובד והעובדת בחל"ת מבוטחים לכל ענפי הביטוח, למעט לענף פגיעה בעבודה ולענף זכויות עובדים בהליכי חדלות פירעון של מעסיק.

הביטוח הלאומי פרסם חוזר מעסיקים מספר 1496 מעודכן ביום 1.8.2021 בנושא תשלום דמי הביטוח בחל"ת. החוזר מבהיר מתי חלה חובת התשלום על המעסיק ואת אופן החישוב, כולל דוגמאות. הכוונה לחודש מלא או לחודשיים מלאים (חודש לועזי שלם - כולל שבתות וחגים מיום 1 בחודש ועד סוף החודש), שבהם העובד נמצא בחופשה ללא תשלום (אם העובד בחל"ת משני מעסיקים או יותר במשך כל החודש -כל מעסיק משלם את דמי הביטוח ורשאי לנכות אותם מהעובד, בהתאם לכללים שבתקנות).

כאשר העובד עבד אפילו יום עבודה אחד בחודש (כעובד שכיר או כ"עובד עצמאי"), ישולמו דמי ביטוח בעד יום העבודה בלבד, והמעסיקים אינם משלמים את דמי הביטוח בעבור החל"ת. החוזר מסב תשומת לב שהוראות תקנות 10 ו-11 להוראות המיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח אינן רלוונטיות למי שנמצא בחל"ת. המעסיק משלם את דמי הביטוח בעבור העובד, גם אם העובד מקבל דמי אבטלה בזמן החל"ת, ונוכו דמי ביטוח מדמי האבטלה (למעט בחודשים שבהם היה פטור מתשלום למעסיקים).
החל מהחודש השלישי של החל"ת על המבוטח לשלם דמי ביטוח בעצמו, על פי מעמדו ועיסוקיו.
בבחינת תקופת אכשרה לדמי לידה מובאים בחשבון החודשיים הראשונים של חל"ת, כאמור לעיל, אם הם לפני היום הקובע לזכאות לדמי הלידה.

סעיף 371א בחוק הביטוח הלאומי קובע שהחל מהדיווח בעד חודש יולי 2021, הבסיס לחישוב דמי הביטוח הלאומי והבריאות שהמעסיק חייב בעד העובד שנמצא בחל"ת בהסכמת המעסיק במשך חודש מלא, על פי התקנה, יהיה כנמוך שבין שכר המינימום במשק לבין הכנסת העובד בחודש שקדם לחל"ת. הביטוח הלאומי מבהיר בחוזר 1496, שאם הכנסת העובד בחודש שקדם לחודש שבו הוצא לחל"ת, נמוכה משכר המינימום לחודש, החיוב יהיה על בסיס ההכנסה בחודש שקדם לחודש שבו הוצא לחל"ת, כולל החלק היחסי של הפריסות.

מבוטחת בחופשת לידה שאין בעדה תשלום דמי לידה

הביטוח הלאומי פרסם הבהרה בעניין מבוטחות בחופשת לידה, שמאריכות את החופשה ללא שמגיעים להן דמי לידה לתקופת ההארכה, לפי תיקון מספר 46 לחוק עבודת נשים, התשי"ד-1954. בגין מבוטחות אלה המעסיק משלם דמי ביטוח במעמד של חופשה ללא תשלום, ולכן החל מהחודש השלישי המלא של החל"ת חובת התשלום מוטלת על המבוטחת.

הביטוח הלאומי מתייחס לחופשת הלידה ללא תשלום דמי הלידה כאל חל"ת, אף שהמבוטחת נמצאת עדיין בחופשת לידה.

התשלום של המעסיק הוא בעבור חודש מלא שלא הייתה בו העסקה, ולכן המעסיק לא ישלם את המינימום בעבור חודש שבו המבוטחת עדיין מקבלת דמי לידה, אלא מהחודש העוקב. כמו כן לא ישולם המינימום בחודש שבו חזרה העובדת לעבוד, שכן בגין חודש זה ישלם המעסיק בעבורה בגין ימי עבודתה בפועל.

פתיחת תיק ניכויים וחובות דיווח וטפסים

יש לבקש מכל עובד למלא טופס 101 מיד עם תחילת העבודה ובכל תחילת שנת מס, לצרף צילום של תעודת הזהות שלו ומסמכים הקשורים לקצבאות שהוא מקבל מהביטוח הלאומי. טופס 101 משמש גם להצהרה אם המעסיק הוא עיקרי או משני.

טופס 103 ממלא מי שחלה עליו התוספת הראשונה בצו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים. ברירת המחדל למעסיק לפי הצו היא להתייחס לנותן השירות כ"מעסיק משני".

יש להבהיר לעובד את חובתו לעדכן את המעסיק בכל שינוי בהצהרה בטופס 101 או בטופס 103 במהלך השנה ובתחילת כל שנה. על פי הקביעות לעיל של העובד, המעסיק מנכה דמי ביטוח משכרו. כשיש אי בהירות לגבי המעסיק העיקרי או המשני, אפשר להחתים את העובד על טופס 620.
המשכורת המדווחת לביטוח הלאומי מהווה בסיס לגמלאות. לכן, לפי סעיף 344 לחוק הביטוח הלאומי, יש לדווח מדי חודש על השכר הרגיל, גם אם השכר שולם באיחור. הסעיף חל גם על הדיווח לפי צו סיווג מבוטחים, שגם לגביו יש לדווח לפי חודש העבודה ולא לפי חודש התשלום בפועל.

מעסיק פותח תיק ניכויים (שאינו תיק העסקה במשק בית) במס הכנסה והמידע עובר ממס הכנסה לביטוח הלאומי. המעסיק מתבקש להקפיד על מילוי הטופס שהוא שולח למס הכנסה בקפידה רבה לרבות רישום הכתובת המעודכנת ומספר העובדים הצפוי.

חברת מעטים (לפי ההגדרה בסעיף 76 בפקודת מס הכנסה) חייבת לדווח בטופס 102 בנפרד על הפרטים של בעלי השליטה בחברה (לפי ההגדרה בסעיף 32 בפקודת מס הכנסה).

דיווח דוח 102 או 617

החל מינואר 2022 טופס 102 וטופס 617 (דיווח עבור מקבלי פנסיה מוקדמת) חייבים להיות מקוונים בהתאם לתיקון בחוק הביטוח הלאומי. הביטוח הלאומי לא מנפיק פנקסים ולא קולט דיווח באמצעות הדואר או שליחת דוח לפקיד בביטוח הלאומי. חשוב לשים לב שטופס 100 חודשי משודר מיד לאחר שידור טופס 102 או טופס 617. מדובר בשני טפסים שונים (יש כוונה לאחד אותם בעתיד אולם בשלב זה יש לשדר את שני הטפסים אחד אחרי השני ואם יש תיקון בטופס 102 או בטופס 617, יש לזכור לשדר שוב את טופס 100 חודשי).

טופס 100 חודשי פרטני וטופס 100 ייעודי

החל ממשכורת אוקטובר 2021 החוק מחייב את כל המעסיקים (למעט במשק בית) ואת כל משלמי הפנסיה המוקדמת לשדר טופס 100 חודשי פרטני מקוון. זאת, נוסף על שידור טופס 102 חודשי שהוא מקוון בלבד מינואר 2022.

טופס 126 מקוון שמועבר לביטוח הלאומי ודוחות רבעוניים

טופס 126 כולל בצד אחד את הדיווח החודשי על כל העובדים/מקבלי פנסיה מוקדמת ובצד השני דיווח פרטני לתקופת הדיווח. הטופס אינו כולל מידע פרטני על כל עובד בכל חודש. טופס 126 הועבר עד שנת 2015 למס הכנסה ומשם עבר לביטוח הלאומי.

לפי תקנה 8 לתקנות גביית דמי ביטוח, טופס 126 בנוי באותה המתכונת של הטופס שמוגש למס הכנסה. הטופס אינו כולל דיווח על עובדים לפי צו סיווג מבוטחים ועובדים בהכשרה מקצועית. לכן, יש לדווח עם פרטי עובדים אלה בדיווח רבעוני.

החל מהדיווח בעד שנת 2016, לפי סעיף 355(א1)(1) בחוק, מעסיק או משלם פנסיה מוקדמת יגיש לביטוח הלאומי באופן מקוון דין וחשבון על שכר עבודה או על פנסיה מוקדמת ששילם למי שבעדו הוא חייב או היה חייב בתשלום דמי ביטוח, למעט עובד במשק בית, במועדים אלה:

1. עד יום 18 ביולי בכל שנה - לגבי החודשים ינואר עד יוני של אותה שנה. (מספר הטופס -1).
2. עד יום 18 בינואר בכל שנה - לגבי החודשים ינואר עד דצמבר של השנה שקדמה לה (מספר הטופס - 2).

שידור טופסי 126 שלעיל מתבצע לפי המידע הקיים, ללא צורך בהתאמות הנדרשות בדרך כלל לפני הגשת טופס 126 למס הכנסה.

3. עד יום 30 באפריל בכל שנה - לגבי שנת המס שקדמה לה, אלא אם ניתנה לכלל המעסיקים ארכה להגשת הטופס במס הכנסה. יש לשדר טופס זה גם אם לא היה שינוי מטופס מספר 2 ששודר בחודש ינואר (מספר הטופס - 3).
הטופס ששודר למס הכנסה ישודר גם לביטוח הלאומי מיד לאחר שהוא משודר למס הכנסה, ובגינו ממילא מתבצעות כל ההתאמות הדרושות לדיווחים השוטפים ולספרי המעסיק, כמקובל.
מעסיק שאין באפשרותו לשדר טופס 126 מדווח בטופס מקוון באינטרנט, כפי שמוסבר באתר הביטוח הלאומי.

עדכון סיווג עובד והפרשי שכר שליליים
לשכות השירות ובתי התוכנה פיתחו בשיתוף עם הביטוח הלאומי קובץ זיכויים המתבצע באופן אוטומטי בשידור ממערכת השכר לפי כללי ההתיישנות (7 שנים מיום הבקשה להחזר). לכן, **יש לשמור את המידע על המשכורות לפחות 7 שנים אחורנית, כולל במעבר בין תוכנת שכר אחת לאחרת.**

בחינת ההיבט הביטוחי
הגשת בקשה להחזר דמי ביטוח כאמור מחייבת בחינה של ההיבט הביטוחי של המשכורת, כאמור בפסקי דין בבית הדין הארצי לעבודה. רצוי לבחון היטב כל בקשה להחזר, כיוון שקיימת חשיפה לפגיעה בגמלאות שהעובד זכאי להן.

תיאום דמי ביטוח מראש והחזר דמי ביטוח בדיעבד
הכנסה מרבית/מקסימום/תקרה -ההכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח בחודש מסוים.

מקסימליסט - מבוטח שסך הכנסותיו החייבות בדמי ביטוח עובר את המקסימום שחייב בתשלום דמי ביטוח בחודש אחד או יותר בשנת המס.

מבוטח שיש לו הכנסות משני עיסוקים או יותר (לרבות מפנסיה מוקדמת המשולמת לפני גיל פרישה), משלם דמי ביטוח על פי סדר החיוב המפורט להלן ובאופן המפורט להלן, אך לא יותר מההכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח וזכאי לשיעור מופחת רק פעם אחת:

1. מהכנסותיו כעובד שכיר המעסיק מנכה את דמי הביטוח.
2. כאשר הוא נכלל בהגדרת "עובד עצמאי" בחוק הביטוח הלאומי, הוא משלם דמי ביטוח בעד עצמו.
3. מהכנסות שאינן מעבודה כעובד שכיר או כעובד עצמאי (ואינן פטורות מדמי ביטוח על פי החוק או על פי התקנות), הוא משלם דמי ביטוח בעד עצמו.
4. מהכנסותיו מפנסיה מוקדמת כהגדרתה בחוק הביטוח הלאומי, משלם הפנסיה מנכה את דמי הביטוח (אם משלם הפנסיה לא ניכה את דמי הביטוח והמבוטח חייב בהן, הוא יקבל דרישה לתשלום באופן אישי).

מבוטח שאינו זקוק לתיאום דמי ביטוח
מבוטח שההכנסה אצל המעסיק העיקרי עולה על התקרה לחישוב השיעור המופחת (ונוכה ממנו השיעור המופחת) וסך הכנסותיו אינו עובר את המקסימום.

האחריות לניכוי דמי ביטוח בשיעור המלא
תיאום דמי ביטוח מבוצע לעובד בלבד ובאחריותו. אין תיאום דמי ביטוח למעסיק.
על פי סעיף 342 בחוק הביטוח הלאומי, המעסיק אחראי לתשלום דמי הביטוח בעבור העובד ולכן, החזר דמי ביטוח שהמעסיק ניכה ביתר אמור להיות מוחזר על ידי המעסיק בלבד. הסעיף קובע שכאשר מבוטח עובד אצל כמה מעסיקים שונים, ישלם כל אחד מהם את דמי הביטוח כאילו הוא בלבד היה מעסיקו. כלומר, למעסיק אין תיאום דמי ביטוח.

סעיף 342ב בחוק קובע את התיאום למשלם הפנסיה המוקדמת. משלם הפנסיה המוקדמת מנכה את דמי הביטוח ממקבל הפנסיה. אין תוספת של דמי ביטוח למשלם.

סעיף 342 בחוק והתקנות שנקבעו לפיו ו-342ב בחוק קובעים את החובה לנכות דמי ביטוח בשיעור המלא על ידי המעסיק המשני ועל ידי משלם הפנסיה ואת נהלי עריכת התיאום והחישוב מחדש (לחובה או לזכות). בשונה מהחזר דמי ביטוח לעובד דרך המעסיק, קובע הסעיף שאת הפרשי דמי הביטוח בשל תיאום שלא נעשה מראש, הביטוח הלאומי יחזיר ישירות לעובד או יתבע מהעובד (במקרה של תיאום אין החזר של חלק המעסיק). האחריות לתשלום דמי הביטוח במלואם מוטלת על העובד השכיר שעובד אצל מעסיקים שונים לפי סעיף 342(ד) לחוק הביטוח הלאומי.

תקנות התיאום נקבעו לפי הוראות סעיף 342(ה) לחוק שקבעו בין היתר את חובת המעסיק לניכוי בשיעור המלא למי שעובד אצל מעסיק נוסף.

מעובד שכיר שהוא גם עובד עצמאי וגם מקבל פנסיה מוקדמת בו זמנית, מנכה משלם הפנסיה את השיעור המלא של דמי הביטוח לפי סעיף 345ב(ה)(1) לחוק הביטוח הלאומי, למעט אם נעשה תיאום, כיוון שמשלם הפנסיה המוקדמת הוא המעסיק המשני.

ההוראות הקשורות לתיאום דמי ביטוח מצויות בתקנות הביטוח הלאומי (תשלום וניכוי דמי ביטוח משכר מבוטח העובד אצל מעבידים שונים), התשנ"ז-1997 (להלן: "תקנות התיאום").

מעסיק עיקרי ומעסיק משני
כאשר למבוטח יש בעיסוקו כעובד שכיר (לרבות לפי צו סיווג מבוטחים) כמה מקורות הכנסה (לרבות פנסיה מוקדמת) או שיש לו פנסיה מוקדמת משני מקורות או יותר, יש לקבוע מי המעסיק העיקרי ומי המעסיק המשני, ובהתאם נערך ניכוי דמי הביטוח. המעסיק העיקרי מנכה מהעובד שיעור מופחת ושיעור מלא. המעסיק המשני מנכה מהעובד שיעור מלא, אלא אם נערך תיאום.

ביקורת הביטוח הלאומי

הביטוח הלאומי שומר לעצמו את הזכות לבדוק את הצהרת העובד או מקבל הפנסיה על הכנסתו אצל המעסיק העיקרי או משלם הפנסיה, על פי טופס 126 המדווח על ידי המעסיקים או משלמי הפנסיה, כולל בעת ביקורת הניכויים. לכן המעסיק המשני או משלם הפנסיה אינם חייבים לבדוק את ההצהרה של העובד או של מקבל הפנסיה, אך הם חייבים לשמור את ההצהרות האמורות ואישורי התיאום יחד עם טופס 101 (או טופס 620 או טופס 103), המעידים על הצהרת העובד על עבודה יחידה או על עבודה נוספת. עובד שהטעה את המעסיק בתיאום ביטוח לאומי, יחויב בהפרש דמי הביטוח בעצמו.

התיישנות של החזר דמי ביטוח

החזר דמי ביטוח בשל תיאום שלא נעשה מראש ניתן עד שבע שנים לאחור (לא כולל את השנה השוטפת). הביטוח הלאומי עדכן ביום 9.8.2021 את חוזר מעסיקים 1461 המפרט בין היתר גם את אופן הטיפול בהחזרים בהקשר להתיישנות ההחזרים.

פגיעה בעבודה בעת אירוע שמארגן המעסיק לעובדים

תאונת עבודה, היא תאונה המתרחשת תוך כדי עבודתו ועקב עבודתו של העובד ואצל מעבידו או מטעמו. הסעיף הוחל גם על תאונות המתרחשות במסגרת פעילות נלווית לעבודה, לרבות אירועי ספורט ונופש. כאשר מעסיק מארגן לעובדים אירוע גיבוש, השתלמות, ספורט, או אפילו נופש בחו"ל שאינו מוכר למעסיק כהוצאה לצורכי מס ואפילו אירוע בהשתתפות בני זוג (להלן: האירוע), ייתכן שעובד שנפגע בתאונה במהלך אירוע הנופש (להלן: התאונה) יהיה זכאי להכרה כנפגע בעבודה בביטוח הלאומי.

חשוב להדגיש כי הכרה בפגיעה בזמן פעילות נלווית לעבודה - כפגיעה בעבודה - חשובה מאד למעסיק ולעובד, ואינה קשורה לחובת המעסיק לזקוף הטבה לעובדים בעד אותה הפעילות, ככל שיש חובה כזאת באותה הפעילות.

על פי הלכות בית הדין הארצי, לצורך הכרה בפגיעה בעבודה באירוע תאונתי שנגרם במסגרת פעילות נלווית לעבודה (האירוע) צריך שיתקיימו שני תנאים מצטברים:

1. העניין שיש למעסיק בקיומו של האירוע, החשיבות שהמעסיק מייחס לאירוע ותרומתו של האירוע לחיי העבודה במפעל. הביטוח הלאומי בוחן את מעורבות המעסיק בייזום האירוע, באחריות לאירוע, במימון האירוע, בארגון האירוע וכדומה (להלן: האירוע המוכר).

2. בחינת הקשר, או הזיקה, שבין הפעילות שבמהלכה נפגע העובד בתאונה, לבין האירוע, על רקע הפעילויות שהוצעו לעובדים במסגרת האירוע המוכר. הפעילות יכולה להיות קבוצתית, אינדיבידואלית, או משפחתית, כל עוד היא חלק אינטגראלי מתוכנית הפעילויות של האירוע המוכר.

גם אם התנאי הראשון מתקיים, אך העובד פורש מן הכלל "ועושה תכנית לעצמו", או כאשר ניתק הקשר, או נותקה הזיקה, בין הפעילות שבה היה העובד מעורב בעת התאונה לבין האירוע המוכר, הפגיעה אינה מוכרת כתאונה בעבודה.

זקיפת שווי הטבה בגין ימי גיבוש לעובדים

ככלל, כאשר "טובת המעסיק" גוברת על "טובת העובד", המעסיק אינו זוקף שווי במשכורת העובד המשתתף בפעילות מטעם המעסיק, אך מבחן נוחות העובד ונוחות המעסיק נבחנים בביטוח הלאומי באופן אובייקטיבי, בהתייחס לעובד ולתפקיד שהוא ממלא.

רשות המסים פרסמה הנחיה ביום 9.4.2018 המבוססת על פסק דין דה ניישון טרפיק בבית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 30052-07-12), לפיה, רק במקרים שבהם מתקיימים כל התנאים המפורטים בהנחיה, המעסיק אינו זוקף שווי לעובדים. הביטוח הלאומי אימץ את הכללים האלה. דוגמה לתנאים שבהנחיה: המעסיק קובע את תנאי הגיבוש ומשלם עליהם, המעסיק משלם משכורת מלאה לעובדים בימי הגיבוש, צרכי העבודה מצדיקים את הגיבוש, הגיבוש נעשה ללא בני זוג, באמצע השבוע, בישראל, בעלות סבירה, הגיבוש כולל הרצאה או תוכנית העשרה וכל המסמכים נשמרו לבדיקת הביקורת.

שווי שימוש חלקי ברכב

בעקבות פסיקת בית המשפט העליון בעניין מס הכנסה, הביטוח הלאומי אינו מקבל חישוב של שווי שימוש חלקי לפי יחס הנסיעות הפרטיות והעסקיות.

רכב תפעולי ורכב מאגר

"רכב תפעולי" הוא רכב שהתקיים בו להנחת דעתו של פקיד השומה אחד מאלה: הוא רכב ביטחון, או שהרכב משרת רק את העסק ולא הועמד לרשות עובד כלשהו בהתאם לכללים שבתקנות מס הכנסה (ניכוי הוצאות רכב), התשנ"ה-1995. לפי עמדות רשות המסים והביטוח הלאומי, המעסיק אמור לייחד מראש רכב מסוים להיות רכב תפעולי ועליו לקבוע נוהלי עבודה ברורים, קפדניים וחד משמעיים ביחס לשימוש ברכבים האלה ולנקוט אמצעי ביקורת על הנהלים שקבע.

על פי נוהלי הביטוח הלאומי, כשהעובד עובד מהבית, הרכב לא יוכר כרכב תפעולי.

עסקים משפחתיים ובעלי שליטה

בעל שליטה בחברת מעטים בחוק הביטוח הלאומי

החל מיום 1.1.2004 קובע סעיף 6ב בחוק הביטוח הלאומי, שבעלי שליטה בחברת מעטים אינם זכאים לגמלאות דמי אבטלה ולזכויות עובדים בעת הליכי חדלות פירעון של המעסיק, ולכן הם אינם משלמים דמי ביטוח בעד גמלאות אלה. לצורך תיקון החוק הוספו שתי הגדרות לסעיף 1 בחוק הביטוח הלאומי:

"בעל שליטה - כהגדרתו בסעיף 32 בפקודת מס הכנסה".
"חברת מעטים - כמשמעותה בסעיף 76 בפקודת מס הכנסה".

הרישום הפורמלי ברשם החברות מחייב את הביטוח הלאומי בבחינת הזכאות של בעל המניות לדמי אבטלה.

בעל שליטה לפי סעיף 32(9) לפקודה הוא ככלל, מי שמחזיק במישרין או בעקיפין, לבדו או ביחד עם קרובו, ב-10% לפחות מהון המניות או מכוח ההצבעה, או בזכות להחזיק 10% מהמניות או מכוח ההצבעה, או בזכות לקבל 10% מהרווחים, או בזכות למנות מנהל, והכול כמפורט בסעיף.

חברת מעטים לפי סעיף 76 לפקודה היא, ככלל, חברה שבשליטת 5 בני אדם לכל היותר, והכול כמפורט בסעיף. אדם וקרובו, אדם ובא כוחו ושותפים בשותפות -נחשבים לאדם אחד לצורך הגדרת השליטה של 5 בני אדם לכל היותר.

הגדרת קרוב (גם לעניין סעיף 32(9)) נמצאת בסעיף 76(ד) לפקודה: בן-זוג, אח, אחות, הורה, הורי הורה, צאצא וצאצאי בן הזוג, ובן זוגו של כל אחד מאלה. הגדרת בן זוג בסעיף 1 לפקודה -"אדם נשוי החי ומנהל משק בית משותף עם מי שהוא נשוי לו".

זכאות בעלי שליטה לגמלאות הביטוח הלאומי
מאז התיקון בחוק שהוציא את בעלי השליטה מהביטוח בענף אבטלה ובענף זכויות עובדים בהליכי חדלות פירעון של המעסיק, הביטוח הלאומי ובתי הדין כמעט ואינם נדרשים לקבוע את מעמדם של בעלי השליטה. כל זאת כאשר ברור מעל לכל ספק שההכנסה המהווה בסיס לגמלה מקורה בעבודה, וכאשר המשכורת שמושך בפועל בעל השליטה היא משכורת ראויה, שמקורה בעבודה האמורה ומשולמת לפי כללים ברורים, ואין שינויי שכר קיצוניים סמוך לפני הגשת התביעה לגמלה.

עסקים משפחתיים בהיבט הביטוח הלאומי
על פי חוק הביטוח הלאומי, תקנותיו והלכות מפסקי דין, מפורטים להלן סוגי התמורות שמקבלים מבוטחים בעסקים משפחתיים: העובד השכיר מקבל משכורת. העובד העצמאי מקבל הכנסות כעצמאי. בעל מניות מקבל דיבידנדים. דירקטור מקבל שכר דירקטורים. יש בני משפחה שעובדים בעסק, אך הם אינם נחשבים כעובדים, כיוון שמדובר בעזרה הדדית טבעית בין בני המשפחה.

בפסק דין - פד"ע כ"ו 283 **פייגלשטוק נ' הביטוח הלאומי**, דב"ע נג/ 0-78, מיום 11.11.93, נקבע:

> "כאשר הצדדים הם קרובי משפחה, יש מקום לבחון בקפידה את טיב היחסים שנוצרו: יחסים וולונטריים, התנדבותיים או קשר חוזי להסדרת מערכת זכויות וחובות, ויש לתת את הדעת, בין היתר, לסימני היכר כגון מסגרת שעות העבודה, שכר ריאלי או 'סמלי' וכדומה".

המועד שבו נבחן עובד שכיר לעניין זכאותו לגמלאות
להבדיל מהעובד העצמאי שמעמדו נבחן בעת פתיחת התיק בביטוח הלאומי, מעמד העובד השכיר נבחן על פי רוב בעת הגשת תביעה לגמלה. כתוצאה מכך, ייתכן שמבוטח יראה עצמו במעמד של עובד במשך שנים רבות וכשיגיש תביעה לגמלה יתברר שמעמדו לא תאם לדיווח.
לדוגמה: חברה דיווחה על אישה נשואה כשכירה בחברה שהיא ובעלה הם בעלי השליטה בה. אם יתברר שלא התקיימו יחסי עבודה בין האישה לבין החברה ואין היא נכללת בהגדרת "עובד עצמאי", היא אינה מבוטחת לגמלאות מחליפות הכנסה וייתכן שהיא תקבל קצבת אזרח ותיק (זקנה) כעקרת בית ולא כמבוטחת שעבדה.

ככלל, מי שעובד בפועל זכאי לקבל דמי לידה והורות, דמי פגיעה, תגמולי מילואים וכדומה, בין שמתקיימים יחסי עבודה ובין שהוא נכלל בהגדרת "עובד עצמאי". דמי אבטלה וזכויות עובדים בהליכי חדלות פירעון של מעסיק, מקבל רק שכיר שמתקיימים לגביו יחסי עובד ומעסיק ושאינו בעל שליטה בחברת מעטים.

סעיף 1 בחוק הביטוח הלאומי קבע כללים מיוחדים בהגדרת "עובד" לפני משפחה שעובדים ביחד (הפסיקה הרחיבה את הכללים האלה גם לקרובי משפחה בדרגה יותר רחוקה): "עובד" - לרבות בן משפחה, אף אם אין בינו לבין קרובו המעסיקו יחס של עובד ומעסיק, ובלבד שהוא עובד במפעל באופן סדיר ובעבודה שאילולא עשה אותה הוא, הייתה נעשית בידי עובד; לעניין זה, "בן משפחה" - אחד ההורים, ילד, נכד, אח או אחות.

יש לשים לב שטופסי התביעות לגמלאות הביטוח הלאומי כוללים הצהרה בדבר "קרבת משפחה" (ללא קשר להגדרת "בן משפחה" בהגדרת "עובד" בסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי). בכל תביעה לגמלה יש דרישה מבעלי שליטה ומקרובי משפחה למלא הצהרה שכוללת מידע שקשור לעבודה המשפחתית. כך יכול פקיד הגמלאות להחליט אם עליו לבקש מסמכים ומידע נוספים (או לשלוח חקירה).

למשל, בתביעה לדמי לידה של בעל/ת שליטה או של קרוב/ת משפחה יש לענות על השאלות כדלקמן ולחתום על הצהרה שהפרטים נכונים:
1. מהו תפקידך בעבודה במועד הזכאות? (פירוט העבודה שבצעת בפועל)
2. היכן בוצעה עבודתך בפועל? (יש לציין כתובת)
3. מהו היקף עבודתך? (יש לפרט ימים ושעות)
4. פרטי העובדת שהחליפה אותי במהלך תקופת לידה והורות (שם ומספר זהות)

פקיד התביעות רשאי לדחות את התביעה אם לא השתכנע שהעובד או העובדת עבדו או אם לדעתו לא התקיימו יחסי עובד ומעסיק. לפעמים הביטוח הלאומי משנה עיסוק מעובד שכיר לעצמאי. הסניף יעביר את המידע גם למחלקה שעוסקת בקליטת טופסי 126, כדי שהרשומה של העובד או העובדת לא ייקלטו בביטוח הלאומי, כל עוד לא תשתנה ההחלטה.

זכאות לדמי אבטלה לבעלי מניות בחברה ולקרובי משפחה

סעיף 158 לחוק הביטוח הלאומי מגדיר מבוטח לזכאות לדמי אבטלה וקובע בין היתר את התנאי של היותו "עובד הזכאי לשכר שמעסיקו חייב בתשלום דמי ביטוח בעדו". כלומר, חייבים להתקיים יחסי עובד ומעסיק לפי דיני עבודה (או שהעובד כלול בתנאים שבתוספת הראשונה לצו סיווג מבוטחים).

בעלי שליטה בחברת מעטים וכן קרובי משפחה נבדקים בקפדנות יתר כשהם תובעים דמי אבטלה.

פסק דין חשוב בעניין זכאות בן משפחה שעובד בחברה שבבעלות בן משפחה אחר לדמי אבטלה, הוא פסק דין עלי תיתי (עב"ל 51264-10-13) מיום 14.7.2016. בית הדין הארצי קבע שיש לבחון את הזכאות לדמי אבטלה בשני שלבים:

1. בחינה ראשונה - היקף ההשפעה שניתן לייחס לבן המשפחה שאינו בעל מניות על התנהלות החברה, בהיבטים הרלוונטיים לדמי אבטלה (שליטה עקיפה).
2. בחינה נוספת - האם שררו בין בן המשפחה לבין החברה יחסי עובד ומעסיק.

לסיכום הפסיקה בנושא, עובדים שכירים בחברה שבבעלות קרוב משפחה שלהם, לרבות בני זוג שאחד מהם הוא בעל השליטה בחברה - כל עובד נבחן לענף אבטלה, כדלקמן:

1. נבחנת שליטה ישירה בחברת המעטים (לפי סעיפים 32(9) ו-76 לפקודה). ככל שיש שליטה ישירה, אין זכאות לדמי אבטלה.
2. נבחנת שליטה עקיפה בחברת המעטים. לפי התנהלות בני הזוג או קרובי המשפחה ומידת השפעת בן/בת הזוג או קרוב המשפחה וסמכויותיהם בחברה. ככל שאין שליטה ישירה אך יש שליטה עקיפה, אין זכאות לדמי אבטלה.
3. בחינת יחסי עובד ומעסיק - כאשר אין שליטה ישירה ואין שליטה עקיפה בחברת המעטים, או כשמדובר בעסק שאינו מאוגד כחברה - נבחנים יחסי עובד ומעסיק. כשאין יחסי עובד ומעסיק לפי דיני עבודה, אין זכאות לדמי אבטלה.

כשבן משפחה תובע דמי אבטלה בשל עבודה בעסק משפחתי שמאוגד כחברה - כל עוד העובד אינו מחזיק במניות ואינו בעל שליטה בעקיפין - הביטוח הלאומי בוחן יחסי עבודה, כמו בכל עסק משפחתי שאינו מאוגד כחברה. ככל שמתקיימים יחסי עובד ומעסיק - ייבחנו התנאים הנוספים לזכאות לדמי אבטלה (כמו גיל, תושבות ותקופת אכשרה).

החזר דמי ביטוח כתוצאה משינוי מעמד בדיעבד

אדם שמועסק על ידי בן משפחה שלא באופן סדיר (יותר כעזרה משפחתית מאשר עבודה נחוצה וחיונית), שככל הנראה לא היה מועסק במקומו עובד אחר בשכר, אינו נחשב עובד שכיר על פי חוק הביטוח הלאומי. מכאן, שאין מקום לדווח על בן המשפחה כעל עובד שכיר, שכן העובד לא ייהנה מגמלאות הביטוח הלאומי, ולא יוחזרו למעסיק ולעובד דמי הביטוח, אלא בתנאים מיוחדים, שמפורטים בחוזר ביטוח 1465 מיום 13.3.2019.

הביטוח הלאומי אמור להחזיר דמי ביטוח אם המעסיק ימציא שומה חדשה ממס הכנסה שבה הוצאות השכר הופחתו ובכפוף לכללי ההתיישנות של הביטוח הלאומי.

במקרה של חשד למרמה התיק יעבור ליחידה לתיאום באגף החקירות. למשל, בדיווח על אדם כעובד, שהתברר שכלל לא עבד.

הכנסות מחברת LLC וחברה מסוג S CORPORATION

הביטוח הלאומי פרסם ביום 22.1.2017 הוראות לסניפים בעניין הכנסות מארצות הברית מתאגיד מסוג LLC, לפיהן דין הכנסות חברה זו כדין הכנסות מדיבידנד מחברה רגילה, כמפורט בחוזר. לאחר פנייה של לשכת רואי חשבון נוספה לפרסום גם חברה מסוג S CORPORATION.

חברת בית וחברה משפחתית

בחברת בית, בחברה משפחתית ובחברה שקופה, לפי סעיפים 64 עד 64א1 לפקודה, בהתאמה, רואים את הכנסתה החייבת של החברה כחייבת במס הכנסה בידי בעלי המניות (בחברה משפחתית -הנישום המייצג), ואילו רווחים שחולקו בפועל לבעלי המניות, רואים אותם כאילו לא חולקו לעניין החיוב במס, על פי פקודת מס הכנסה.

החל משנת 2008 נוסף סעיף 373א לחוק הביטוח הלאומי. על פי הסעיף האמור, כאשר חברה משפחתית, חברת בית או חברה שקופה מפיקות הכנסה חייבת לפי סעיף 1 לפקודה בשנת מס פלונית, רואים את ההכנסה האמורה כאילו חולקה בסוף אותה שנת המס לבעלי המניות. זאת גם אם ההכנסה טרם חולקה בפועל, והכול בהתאם לזכאותם היחסית ברווחי החברה (לרבות בחברה משפחתית).

על פי חוזר ביטוח 1368 מחודש מארס 2008, הכנסות מדיבידנדים שמקורן בחברה משפחתית או בחברת בית או בחברה שקופה, חייבות בדמי ביטוח בסוף אותה שנה שבה הופקה ההכנסה, ולא במועד חלוקת הדיבידנד בפועל כפי שהיה עד 2007. רווחי החברה המשפחתית אמורים להיות מחולקים בין בעלי המניות בחברה לפי חלקם היחסי ברווחי החברה. כלומר, על פי החוזר, התיקון התאים את מועד החיוב בדמי הביטוח למועד החיוב במס הכנסה, וההכנסה החייבת בדמי ביטוח הושוותה להכנסה החייבת במס הכנסה, למעט הכנסה הפטורה מדמי ביטוח עד לשיעור 25% מן השכר הממוצע. על פי החוזר, שיעור דמי הביטוח הוא 12%.

העברת המידע ממס הכנסה לביטוח הלאומי והחיוב של הביטוח הלאומי

בחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום התכנית הכלכלית לשנים 2009 ו-2010), התשס"ט-2009, אושרה העברת מידע בכל הקשור לאחזקות בעלי המניות בחברה המשפחתית מרשות המסים לביטוח הלאומי.

רשות המסים מעבירה את ההכנסות של החברות המשפחתיות לביטוח הלאומי (גם בגין שנים קודמות), והביטוח הלאומי מייחס את ההכנסות של החברה המשפחתית בהתאם לבעלי המניות ואחוזי השליטה שלהם.

הבהרות נוספות לחיוב בדמי ביטוח של הכנסות בחברה משפחתית

ביום 5.10.2021 אישר בית הדין הארצי את החלטת בית הדין האזורי בעניין החברות המשפחתיות (פסק דין נחושתן ואח', ל"ע 61198-02-20). לפסק הדין השלכה עצומה על החברות המשפחתיות בשנים 2009 עד 2013 ובשנים 2018 ואילך בשני היבטים:

הכנסות שפטורות אצל היחיד חייבות בדמי ביטוח בחברות המשפחתיות (כולל רווחי הון ושבח מקרקעין).

הכנסות של החברה המשפחתית מעסק וממשלח יד מחוייבות בדמי ביטוח כהכנסה מדיבידנד, על כל המשתמע מכך גם לעניין הגמלאות.

בית הדין הארצי קבע, ש"בשלב הראשון יש לבחון מהי לפי הפקודה הכנסתה החייבת של החברה המשפחתית. בשלב השני, הכנסה חייבת זו, יהיו אשר יהיו מקורותיה, הופכת בידי בעלי מניות החברה המשפחתית שעה שהיא נראית כמחולקת להם כהכנסה שמקורה בדיבידנד שאינה פטורה מתשלום דמי ביטוח". בית הדין הארצי מביע מורת רוח מהתנהלות הביטוח הלאומי בכל הנוגע למחלוקת מושא הליך זה. אולם קובע כי "לא מצאנו כי מורת הרוח האמורה יש בה כדי לגבור על הוראות התיקון".

חוזר ביטוח מספר 1486 מעודכן מחודש יולי 2022, מחלק את החברות המשפחתיות לשלוש תקופות:

1. הכנסות מבוטח מחברה משפחתית בשנים 2008 עד 2013 חייבות בדמי ביטוח ללא בחינה של מקור ההכנסה.
2. הכנסות מבוטח מחברה משפחתית בשנים 2014 עד 2017 חייבות בדמי ביטוח בהתאם להנחיות שהיו בעבר לשנים אלה.
3. הכנסות מבוטח מחברה משפחתית בשנים 2018 ואילך, חייבות בדמי ביטוח ללא בחינה של מקור ההכנסה.

חברות ארנק ומשיכות יתר של בעלי מניות

חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב לשנות התקציב 2017 ו-2018), התשע"ז-2016 (להלן: "חוק ההסדרים" או "חוק ההסדרים לשנת 2017") הוסיף לפקודת מס הכנסה את סעיפים 3(ט1) ו-62א, בתחולה מיום 1.1.2017.

כאשר נוספת בדוח האישי של מבוטח הכנסה לפי סעיפים 3(ט1) או 62א לפקודה, עליו לדעת שלתיקוני החקיקה האלה יש השלכות רבות בהיבט הביטוח הלאומי, כדלקמן:

1. הגדלה אפשרית בחבות בדמי ביטוח.
2. השפעה על זכאותו לגמלאות.
3. אפשרות של הביטוח הלאומי לדרוש ממנו להחזיר גמלאות שקיבל בעבר.

בחוזר ביטוח מספר 1487 הובהר כי לעניין גמלאות יחולו כל הכללים הרגילים, כולל כללי הגמלה החוסמת של העצמאי. החוזר מבהיר כי ככל שהתקבלו בשומות המבוטח הכנסות החייבות בדמי ביטוח, יש לחייב אותן בדמי ביטוח. הכנסות של "עצמאי" או "שכיר" הן הכנסות אקטיביות ויחוייבו כהכנסות של עצמאי. הכנסות שאינן מעבודה יחוייבו בהתאם, ודיבידנד יהיה פטור.

הסיכום לעיל הוא תמצית בלבד של החוזר ויש לקרוא את כל החוזר בעיון רב.

תביעה ייצוגית נגד המוסד לביטוח לאומי בנושא חברות ארנק

כפי שמסר הביטוח לאומי ועל פי הפרסום בפנקס התובענות הייצוגיות, הוגשה ביום 30.6.2022 בקשה לאישור תובענה ייצוגית כנגד הביטוח לאומי בנושא חברות ארנק. במסגרת הבקשה, נטען, כי הביטוח הלאומי גובה שלא כדין דמי ביטוח מיחידים שהם בעלי מניות בחברות מעטים הכפופות לעניין מס הכנסה להוראות סעיף 62א לפקודת מס הכנסה והמכונות "חברות ארנק". זאת, מהטעם שהגבייה כאמור נעשית בהיעדר הוראה חוקית מפורשת בעניין זה ותוך שהביטוח הלאומי מתבסס, שלא כדין, על הוראות סעיף 62א לפקודה שעניינן, כאמור במס הכנסה, ולא בדמי ביטוח.

גיל פרישה

טבלת גיל פרישה לנשים לפי מועד לידתן

חודש ושנת לידה		גיל פרישה	
מתאריך	**עד תאריך**	**שנים**	**חודשים**
-	6/44	60	-
7/44	8/44	60	4
9/44	4/45	60	8
5/45	12/45	61	-
1/46	8/46	61	4
9/46	4/47	61	8
5/47	12/59	62	-
1/60	12/60	62	4
1/61	12/61	62	8
1/62	12/62	63	-
1/63	12/63	63	3
1/64	12/64	63	6
1/65	12/65	63	9
1/66	12/66	64	-
1/67	12/67	64	3
1/68	12/68	64	6
1/69	12/69	64	9
1/70	ואילך	65	-

גיל זכאות לנשים, לפי תאריך לידתן (ללא שינוי בחוק החדש)

חודש ושנת לידה		גיל זכאות	
מתאריך	עד תאריך	שנים	חודשים
-	6/39	65	-
7/39	8/39	65	4
9/39	4/40	65	8
5/40	12/40	66	-
1/41	8/41	66	4
9/41	4/42	66	8
5/42	12/44	67	-
1/45	8/45	67	4
9/45	4/46	67	8
5/46	12/46	68	-
1/47	8/47	68	4
9/47	4/48	68	8
5/48	12/48	69	-
1/49	8/49	69	4
9/49	4/50	69	8
5/50	ואילך	70	-

גיל פרישה לגברים הוא 67. גיל הפרישה לנשים מפורט בטבלאות גיל הפרישה והוא גיל 62 עד יום 31.12.2021 לנשים שנולדו מחודש מאי 1947 ועד דצמבר 1959.

חוק התכנית הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2021 ו-2022), התשפ"ב-2021 מעלה את גיל הפרישה לנשים החל מיום 1.1.2022 באופן הדרגתי עד גיל 65 לאישה שנולדה בחודש ינואר 1960 ואילך. התיקון בחוק כולל מנגנון שיפוי בעיקר לנשים בעלות שכר נמוך שמתקשות להשתלב בשוק העבודה.

גיל פרישה לעניין חוק הביטוח הלאומי הוא הגיל, שהחל ממנו זכאי מבוטח שעומד בתנאי הזכאות (לרבות במבחן הכנסות), לקבל קצבת אזרח ותיק (זקנה). במקביל, החל מגיל זה אין זכאות לגמלאות שונות, כמו, קצבאות נכות כללית ודמי תאונה. הזכאות לדמי אבטלה ולגמלת ניידות היא גיל 67 לגברים ולנשים.

החל מגיל פרישה מבוטח אינו משלם דמי ביטוח לאומי ובריאות על הפנסיה שלו ועל הכנסות פסיביות שונות ששילם בעדם דמי ביטוח לפני גיל הפרישה. החל מגיל פרישה שיעורי דמי הביטוח הלאומי נמוכים יותר בשל ענפי ביטוח שכבר אינם רלוונטיים החל מגיל פרישה (דמי ביטוח לענף אבטלה משולמים עד גיל 67, גם לנשים).

* אורנה צח-גלרט - רואת חשבון, בעלים ומנכ"לית משרד רו"ח אורנה צח וחברת אורנה צח בע"מ לייעוץ ולפתרונות לפי חוק הביטוח הלאומי ולייצוג בביטוח הלאומי, לארגונים ולחברות בכל סדרי גודל שמעסיקים עובדים, ליוצאים לרילוקיישן, לעצמאים וליחידים. מרצה על חוק הביטוח הלאומי לארגונים וכן באקדמיה ובמסגרות מקצועיות. בעלת ותק בתחום של 30 שנים. בין תפקידיה הציבוריים: יו"ר ועדת הקשר הארצית של לשכת רואי חשבון עם הביטוח הלאומי ופעילה בחקיקה כנציגת הלשכה בכנסת בנושא הביטוח הלאומי.

המאמר מתמקד בנושאים שונים הקשורים לביטוח הלאומי שדובר בהם בשנת 2022 ומבוסס על המידע הידוע לכותבת ביום כתיבתו.

לפני שימוש במידע יש להתעדכן בחוק ובאתר הביטוח הלאומי. המידע במאמר נועד להסב את תשומת הלב לאמור בו ואינו מהווה ייעוץ או חוות דעת.

הנוסח המובא לעיל אינו מחליף את החקיקה, את התקדימים מפסקי הדין או את הנוסח המלא של פרסומי הביטוח הלאומי, אלא בא להסב את תשומת הלב לאמור בהם.

כל הזכויות שמורות © אין להעתיק או לפרסם ללא אישור מהכותבת.

חלק יב - דיני עבודה

כרטיס עובד

מעסיק חייב להקפיד לקבל כרטיס עובד חתום (טופס 101) מיד עם קבלת עובד לעבודה, ובתחילת כל שנת מס. יש לקבל מהעובד בנוסף לטופס 101 החתום גם צילום תעודת זהות לרבות ספח התעודה ומסמכים הקשורים לקצבאות שהוא מקבל מהמוסד לביטוח לאומי.

חובתו של העובד היא לעדכן את המעסיק בכל שינוי בפרטיו האישיים במהלך השנה וקשור לפרטים עליהם הצהיר בטופס.

חוק הודעה לעובד (תנאי עבודה), תשס"ב-2002

בחודש דצמבר 2014 התקבל תיקון מספר 6 לחוק הודעה לעובד (תנאי עבודה), תשס"ב-2002, אשר נקרא החל מאותו המועד "חוק הודעה לעובד ולמועמד לעבודה (תנאי עבודה והליכי מיון וקבלה לעבודה), תשס"ב-2002 (להלן: "**חוק הודעה לעובד ולמועמד לעבודה**" או "**החוק**").

1. עד קבלת התיקון לא חלה על ציבור המעסיקים חובה חוקית לפיה עליהם להודיע למועמד לעבודה על התקדמות הליכי המיון למשרה המוצעת/איוש המשרה ו/או על ההחלטה שלא לקבלו לעבודה. כפועל יוצא, פעמים רבות מאוד, מועמדים לעבודה מצאו עצמם באי וודאות גדולה, לאורך זמן ותוך שהינם חווים קושי אמיתי לכלכל את צעדיהם.
2. במסגרת התיקון לחוק **הוטלו על המעסיק חובות מהותיות חדשות** שתכליתן להקל על המועמד בשלב חיפוש העבודה, ולאפשר לו לדעת "היכן הוא עומד" בכל הנוגע לקבלתו לעבודה אצל המעסיק הפוטנציאלי הספציפי.
3. סעיף 3א(א) לחוק הודעה לעובד ולמועמד לעבודה קובע כי על המעסיק למסור למועמד לעבודה, אשר השתתף בהליכי מיון (הליכי מיון מוגדרים בחוק כראיון או בחינה), **הודעה בכתב אודות התקדמותם**, וזאת **אחת לחודשיים** מיום תחילת השתתפות המועמד בהליכי המיון.
4. עוד נקבע במסגרת סעיף זה כי על המעסיק להודיע למועמד לעבודה **אודות אי קבלתו לעבודה**, וזאת **תוך 14 יום מהמועד בו מועמד אחר התקבל לעבודה** לגביו נערכו הליכי המיון.
5. על פי התיקון לחוק, הודעות כאמור יכללו, בין היתר, את הפרטים הבאים:
   - 5.1. שם המעסיק ושם המועמד לעבודה.
   - 5.2. מועד תחילת הליכי המיון.
   - 5.3 זהות הגורם שערך את הליכי המיון (ככל שאינו המעסיק).
   - 5.4. התפקיד/משרה לגביהם נערכים הליכי המיון.
   - 5.5. שמו של שולח ההודעה מטעם המעסיק ותפקידו.

6. הודעות כאמור ניתן לשלוח, על פי התיקון לחוק, גם באמצעי אלקטרוני או טכנולוגי אחר.
7. על אף האמור לעיל, מעסיקים בתחום ההסעדה, או המעסיקים לא יותר מ-25 עובדים, **אינם חייבים להודיע למועמדים לעבודה את ההודעות שבנדון**, וכך גם כאשר המדובר במשרה שתקופת העבודה המוצעת בה אינה עולה על שלושים ימים.
8. עוד ובנוסף נקבע במסגרת התיקון לחוק כי זכאות המועמד לעבודה לקבל מידע מכוחו שמצוין מעלה, באה להוסיף על זכאותו לקבלת מידע כאמור מכוח דין, צו הרחבה, הסכם קיבוצי או חוזה עבודה.
9. נזכיר כי חוק הודעה לעובד ולמועמד לעבודה מקנה לבית הדין האזורי לעבודה סמכות ייחודית לדון בהליך אזרחי העוסק בהפרת הוראותיו, ובמסגרת זו לפסוק פיצוי כספי לזכות מועמד לעבודה אשר זכויותיו נפגעו, אף אם לא נגרם לו נזק ממוני, וכן לפסוק על צו עשה לתיקון ההפרה.

מספר שעות העבודה בערבי חג

סעיף 2(ב) לחוק שעות עבודה ומנוחה קובע: כי ביום שלפני חג, שהעובד אינו עובד בו, לא יעלה יום העבודה על 7 שעות.
במקומות בהם עובדים 5 ימי עבודה בשבוע, יום העבודה הנ"ל יהיה בן 8 שעות עבודה (בתשלום של 9 שעות) אם עובדים 6 ימים בשבוע 7 שעות בתשלום של 8 שעות.

תשלום עבור ימי חג

עובדים חודשיים זכאים לתשלום מלוא ימי החג.
עובדים יומיים/שעתיים זכאים לתשלום ימי החג רק לאחר 3 חודשי עבודה במקום העבודה (אם לא נעדרו מהעבודה בסמוך לחג - יום לפני ויום אחרי, אלא בהסכמת המעסיק).
נקבע תשלום מלא בעבור 9 ימי חג (2 ימי ראש השנה, יום כיפור, 2 ימי סוכות, 2 ימי פסח, שבועות ויום העצמאות).
עובד אינו זכאי לתשלום בגין ימי חג החלים בשבת או ביום החופשי שלו.

עבודה ביום שבת

המחיר לשעת עבודה בשבת הינו לפחות 150% ממחיר שעה רגילה.
שעות המנוחה השבועיות הן לפחות 36 שעות רצופות בשבוע, כאשר לגבי יהודי, תכלול המנוחה השבועית את יום השבת.
אסור לחייב עובד לעבוד בשעות המנוחה השבועיות.

אם העובד השלים במהלך השבוע את מכסת השעות השבועיות (42 שעות עבודה רגילות) העובד יהיה זכאי **גם** לגמול שעות נוספות.
הבסיס לחישוב גמול השעות הנוספות לעבודה בשבת וחג הינו שכרו המוגדל של העובד. יש לשלם לעובד גמול שעות נוספות בהתאם לחוק כאשר שכר הבסיס לחישוב גמול השעות הנוספות יעמוד על כ-150% מהשכר הרגיל (שעתיים ראשונות: 150% + 25% = 175% ומהשעה השלישית ואילך: 200%).

מילואים

סעיף 41א לחוק חיילים משוחררים, קובע איסור על מעסיק לפטר עובד בשל שירותו במילואים, במהלך השירות ובמהלך 30 הימים שמתום שירות המילואים.
הסעיף קובע את סמכותה של הוועדה לקבוע, כי מעסיק שלא קיים את חובתו על פי החוק, יידרש לשלם לעובד פיצויים בסכום השווה ל-5 משכורות.

הריון ולידה

משך חופשת הלידה
בתיקון לחוק עבודת נשים הוארך משך חופשת הלידה של עובדת מ-15 שבועות ל-26 שבועות כאשר 12 השבועות הנוספים הינם ללא תשלום. עובדת זכאית לחופשה בת 26 שבועות אם היא מועסקת לפחות 12 חודשים באותו מקום עבודה או אצל אותו מעסיק ותהא זכאית לחופשה בת 15 שבועות אם היא מועסקת פחות מ-12 חודשים כאמור.
עובדת הזכאית לחופשת לידה בת 26 שבועות רשאית לקצר את חופשת הלידה לתקופה שלא תפחת מ-15 שבועות. עובדת שרוצה לקצר את חופשת הלידה חייבת להודיע על כך למעסיקה. המעסיק לא יכול לדחות את חזרתה לעבודה ביותר משלושה שבועות.
עובדת יכולה לוותר על חלק מחופשת הלידה העולה על שישה שבועות לטובת בעלה. על פי התיקון עובד שעבד לפחות שנה באותו מקום עבודה או אצל אותו מעסיק ואשתו זכאית לחופשת לידה בת 26 שבועות, יהיה זכאי למלא את חופשת הלידה של אשתו עד 26 שבועות.

בדיקות רפואיות
חוק עבודת נשים קובע את זכאותה של עובדת בהריון, להעדר במהלך הריונה, לצורך בדיקות שגרתיות (בדיקות טיפת חלב, מי שפיר וכיו"ב). היעדרויותיה של עובדת בהריון, כאמור לעיל, אינן מנוכות משכרה, **ואינן נחשבות כניצול ימי מחלה**. הזכות להעדר עקב בדיקות שגרתיות מותנית בכך שהעובדת עובדת שבוע עבודה מלא, כאשר עובדת אשר עובדת עד 4 שעות עבודה ביום, זכאית להעדר 20 שעות בסה"כ במהלך הריונה, ועובדת אשר עובדת מעל 4 שעות עבודה ביום, זכאית להעדר 40 שעות בסה"כ במהלך כל הריונה.

שעות עבודה
ניתן להעסיק עובדת בהריון בשעות נוספות, החל מהחודש החמישי להריונה, אך ורק בכפוף להסכמה בכתב של העובדת ואישור רפואי המאשר כי היא יכולה לעבוד בשעות נוספות.
כמו כן, אם הודיעה העובדת למעסיקה בכתב, החל מהחודש החמישי להריונה, כי אינה מעוניינת לעבוד בלילה - לא יוכל המעסיק להעסיקה בלילות. מעסיק אף אינו רשאי להעסיק עובדת בהריון, החל מהחודש החמישי להריונה, בעבודה במנוחה השבועית.

הגנה מפני פיטורים
חל איסור מוחלט לפטר עובדת במשך כל תקופת חופשת הלידה, איסור זה יחול גם לגבי התקופה של 26 השבועות וכן בתקופה של 60 הימים שלאחר תום תקופת חופשת הלידה. לשר העבודה, הרווחה והשירותים החברתיים ניתנה הסמכות להתיר פיטורים רק במהלך התקופה המוגנת של שישים ימים לאחר חופשת הלידה.

פיצויי פיטורים
במהלך כל חופשת הלידה, אסור למעסיק לפגוע בזכויות של עובדת הנמצאת בחופשת לידה. יחד עם זאת, לעניין קביעת סכום פיצויים לא תיכלל תקופה של חופשה ללא תשלום העודפת על 14 ימי חופשה לשנת עבודה.

לצורך חישוב תקופת העבודה בגינה תהיה עובדת בחופשת לידה זכאית לתשלום פיצויי פיטורים, יש לקחת כוותק מלא את תקופת חופשת הלידה בגינה משולמים דמי ביטוח לאומי ומיתרת תקופת חופשת הלידה אשר אינה בתשלום יש לקחת לעניין הוותק לחישוב הפיצויים רק 14 יום.

איסור פגיעה בהיקף משרה
קיים איסור על מעסיק לפגוע בהיקף המשרה של עובדת בהריון, באופן העלול להקטין את הכנסתה, אלא בהיתר מאת שר העבודה והרווחה. האיסור חל על עובדת אשר עבדה אצל אותו מעסיק או באותו מקום עבודה שישה חודשים לפחות.

שעת הנקה
חוק עבודת נשים קובע, כי עובדת אשר מועסקת במשרה מלאה זכאית להעדר שעה אחת ביום ללא ניכוי משכרה מתום חופשת הלידה עד תום ארבעה חודשים מאותו יום. לפיכך, עובדת תהיה זכאית לשעת הנקה במשך ארבעה חודשים מסיום 26 השבועות שנקבעו כתקופת חופשת לידה.

טיפולי פוריות
סעיף 7(ג)(4) לחוק עבודת נשים קובע, כי עובדת רשאית להיעדר מעבודה בתקופה שבה היא עוברת טיפולי הפריה חוץ גופית, לתקופה שאינה עולה על ארבע סדרות טיפוליות בשנה, כלומר, במקום עבודה שבו נהוג שבוע עבודה של חמישה ימים - עד שישה עשר ימים לסדרה טיפולית.
במקום עבודה שבו נהוג שבוע עבודה של שישה ימים - עד עשרים ימים לסדרה טיפולית.

ההיעדרות האמורה מותרת רק בהתקיים התנאים הבאים:

1. אישר הרופא המטפל בכתב, כי הטיפול מחייב זאת.
2. העובדת הודיעה על כך למעסיקה מראש.

החוק מוסיף וקובע, כי דין היעדרות, כאמור, כדין היעדרות מפאת מחלה.
כלומר, עובד יהיה זכאי לתשלום בגין ימי היעדרות, כאמור, רק בתנאי שעדיין צבורים לזכותו ימי מחלה.
חוק עבודת נשים בעניין זה חל גם על עובד העובר טיפולי פוריות, אלא שלגביו תקופת היעדרות עקב הטיפולים לא תעלה על שנים עשר ימים בשנה.

הערה - על פי חוק עבודת נשים, חל איסור על מעסיק לפטר עובדת העוברת טיפולי הפריה חוץ גופית או עובד או עובדת העוברים טיפולי פוריות, לקראת ילדם הראשון או השני בימי היעדרם מעבודה לפי סעיף 7(ג)(4) ו-7(ג1) לחוק (כאמור לעיל, סעיפים אלה מקנים לעובדים זכות להיעדר מן העבודה לצורך טיפולי פוריות, על חשבון מכסת ימי המחלה), או במשך תקופה של 150 ימים לאחר תום ימי ההיעדרות כאמור.

שמירת הריון

היעדרות בגין שמירת הריון אינה מוגבלת בזמן ודינה כחופשה ללא תשלום, עם זאת, היעדרות זו לא תפגע בזכויות התלויות בוותק העבודה.
מבוטחת הזכאית לדמי לידה מהביטוח הלאומי, זכאית במקרה של שמירת הריון, לקצבה מן הביטוח הלאומי בהתאם לתנאים שנקבעו בחוק הביטוח הלאומי.
מבוטחת שהייתה בשמירת הריון תקופה שאינה עולה על 30 יום, המעסיק ישלם לה ימי מחלה וזאת כנגד מכסת ימי המחלה אותם צברה.
רק במידה ולמבוטחת אושרה שמירת הריון לפחות 30 יום רצופים, תהא היא זכאית לגמלה בעד התקופה האמורה, ובעד כל תקופה נוספת של 14 ימים רצופים לפחות, בהם הייתה בשמירת הריון.
שיעור הקצבה הוא שכרה הרגיל של העובדת עד למקסימום של 100% מהשכר הממוצע במשק.

היעדרות עקב הריון ולידה של בת הזוג

עובד זכאי לזקוף על חשבון תקופת המחלה הצבורה שלו, עד שבעה ימי היעדרות בשנה, בהתאם לכללים שנקבעו, בשל טיפולים או בדיקות הקשורות להריון בת זוגו, או בשל לידה של בת זוגו.

חופשת אבהות

על פי **חוק עבודת נשים** עובד יהיה רשאי להיעדר מעבודתו **עד חמישה ימים מהיום שלאחר יום הלידה** של בת זוגו, כאשר:
שלושת ימי ההיעדרות הראשונים - דינם כדין **חופשה שנתית**, ואם אין לעובד ימי חופשה המגיעים לו - כדין **חופשה ללא תשלום**;
שני ימי ההיעדרות הנותרים - כדין היעדרות מפאת **מחלה**; עובד הזכאי לדמי מחלה לפי **חוק דמי מחלה**, יראו את ימי ההיעדרות הנ"ל **כיום השני והשלישי** למחלתו.

אימוץ ילדים

סעיף 6א לחוק עבודת נשים שכותרתו "חופשת אימוץ" מחיל את מרבית הזכויות הניתנות לעובדת לאחר לידה גם, בשינויים המחויבים, על עובדת המקבלת לביתה לשם אימוץ, ילד שגילו אינו עולה על 10 שנים.

חופשת לידה

גם לעובדת המאמצת ילד ניתנת הזכות לחופשת לידה בת 14 שבועות (להלן - "החופשה העיקרית"), לרבות הזכות לפיצול והארכה של חופשת הלידה והזכות כי יופרשו לעובדת המאמצת תקבולים לקרן הפנסיה ולקרן ההשתלמות.

חופשה ללא תשלום

זכותה של עובדת המאמצת ילד להאריך את חופשת הלידה מעבר ל-14 שבועות, בכפוף לתנאים המפורטים בסעיף זה, דינה של חופשה כאמור היא כדין חופשה ללא תשלום.

הגבלת פיטורים

גם לגבי עובדת שאימצה ילד חל הסעיף האוסר פיטורים ומתן הודעת פיטורים לעובדת הנמצאת בחופשת לידה, במשך 60 יום מתום חופשת הלידה העיקרית ומתום החופשה ללא תשלום.

מהאמור עולה כי עובדת שקיבלה ילד לשם אימוץ ואשר גילו אינו עולה על 10 שנים זכאית על פי חוק עבודת נשים: לחופשת לידה, לחופשה ללא תשלום על פי החוק ובכפוף לתנאים הקבועים בו, כמו כן, אסור לפטר אותה בתקופת חופשת הלידה (לאחר 60 יום מתום חופשת הלידה).

מלבד הזכויות של עובדת שילדה המוחלות גם על עובדת שאימצה ילד, נקבעו בסעיף תנאים נוספים:

1. המועד ליציאה לחופשת הלידה העיקרית לאישה מאמצת יחול ביום שבו נתנה העובדת הודעה לפקיד הסעד כקבוע בסעיף 6 לחוק אימוץ ילדים וכי המועד להארכת חופשת הלידה מעבר לחופשה העיקרית יחול עם תום החופשה העיקרית.
2. בכל מקום בו נאמר "עובדת" הכוונה היא לרבות עובד. עם זאת, הסעיף מסייג את תחולתו וקובע כי אם נתקבל ילד לאימוץ על ידי שני בני הזוג, יחולו ההוראות בדבר חופשת לידה רק על אחד מהם לפי בחירתם.

התפטרות עובדת

סעיף 7 לחוק פיצויי פיטורים דן בהתפטרות עובדת שאימצה ילד. הסעיף קובע, כי עובדת שאימצה ילד (לבדה או עם בעלה) שטרם מלאו לו שלוש עשרה שנים, והתפטרה תוך 9 חודשים מיום קבלתו לאימוץ על מנת לטפל בילדה, ובלבד שניתן צו אימוץ, יראו לעניין חוק זה את התפטרותה כפיטורים.

החוק מוסיף וקובע, כי אין זה משנה אם צו האימוץ עצמו ניתן לפני או אחרי ההתפטרות.

מענק לידה ודמי לידה

על פי סעיף 57 לחוק הבטוח הלאומי תהא מבוטחת או אשת מבוטח שקיבלה לאימוץ ילד עד גיל 10, וכן מבוטח שאימץ לבדו ילד זכאים למענק לידה ולדמי לידה.

התנאי שנקבע על פי חוק הביטוח הלאומי לקבלת מענק לידה הינו מתן הודעה לפקיד סעד על פי הקבוע בסעיף 6 לחוק אימוץ ילדים.

בנוסף, נקבע סייג על פי החוק שלא יינתן מענק לידה אם הילד המאומץ הוא ילדו של בן זוגו של המאמץ.

לעניין חישוב מענק הלידה וקבלת דמי לידה יראו כאילו יום הלידה של הילד המאומץ הוא היום בו ניתנה ההודעה לפקיד הסעד לפי חוק אימוץ ילדים.

עצם הזכאות לקבלת דמי לידה נובעת מהעובדה, כי לעובדת מגיע תשלום דמי לידה בעד פרק הזמן שלרגל האימוץ אין היא עובדת או עוסקת במשלח ידה.

הודעה בכתב מעובד שהתפטר

יש לדרוש מעובד שהתפטר הודעה בכתב על התפטרותו ואם הוא אינו נותן הודעה כזו, יש לשלוח אליו מכתב בנוסח "רשמנו לפנינו הודעתך מיום..... על התפטרותך מהעבודה, שתיכנס לתוקף ביום .....", שכן עובדים רבים מתפטרים אך חוזרים בהם אחר כך או טוענים שפוטרו ומגישים תביעות נגד המעסיקים.

יצוין, כי עובד שהתפטר אינו רשאי לחזור בו, אלא בהסכמת המעסיק, אפילו אם הוא מתחרט לפני המועד לסיום העבודה.

יש לשים לב, אם הופקדו לעובד במסגרת סעיף 14 כספים לביטוח קצבה הכוללים בתוכם רכיב פיצויים, לא יוכל המעסיק לקבל את סכום הפיצויים חזרה, העובד יקבל אותם בכל מקרה וזאת על פי סעיף 26 לחוק פיצויי פיטורין.

חובת דיווח על תאונת עבודה

מעסיקים, שימו לב והיזהרו

משרד העבודה קונס מעסיקים שלא דיווחו לו על תאונת עבודה של עובד וזאת בהסתמך על פקודה מנדטורית משנת 1945 ובהסתמך על פס"ד מרכז רפואי סורוקה נגד מדינת ישראל מתאריך 28.5.1989.

על פי פקודת תאונות ומחלות משלוח היד (הודעה)-1945, חלה חובה על המעסיק לדווח למפקח על העבודה מטעם משרד העבודה בכל מקרה שאירעה תאונה כל-שהיא שמקורה בעבודתו של עובד כלשהו, ובמשך אותה עבודה והיא גורמת לאחד מאלה:

1. הביאה למותו של אותו עובד.
2. הביאה עובד להיות נטול יכולת במשך יותר משלושה ימים.

מטרת המחוקק הייתה לאפשר למפקחי העבודה לקבל בהקדם האפשרי מידע על כל תאונה, למעט תאונות קלות שגרמו לאי יכולת לעבוד פחות משלושה ימים, על מנת לחקור את נסיבותיה ולהעמיד לדין את האחראי על המחדל שגרם לה, אם אכן היה מחדל ועבירה על החוק, להדריך את הנוגעים בדבר ולהוציא צווים מתאימים, שימנעו את המשך העבודה במתקן שבו נגרמה התאונה, עד שיתוקנו הליקויים (דב"ע מ"ט/ 1-8 מרכז רפואי סורוקה נ. מדינת ישראל).

חובת ניהול פנקס שכר ותלוש שכר

סעיף 24 לחוק הגנת השכר קובע את חובת המעסיק לנהל באופן מפורט את שכר העובדים.
הסעיף מפרט את כל המידע שעל המעסיק לפרט בפנקס השכר ובתלוש המשכורת שניתן לעובד. בין היתר: פרטי השכר, תקופת התשלום, מספר ימי עבודה, מספר שעות עבודה, מספר ימי חופשה וימי מחלה, השכר ששולם לפי מרכיביו, הניכויים מן השכר ופרטי הפירעון. הסעיף אינו מבחין בין העובדים, ולכן הפירוטים האמורים יבוצעו גם בעבור משכורות בעלי השליטה.
הסעיף קובע גם אחריות לנושא המשרה בתאגיד וענישה למי שלא מקיימים את החוק.

הודעה מוקדמת

בהתאם לחוק הודעה מוקדמת לפיטורים ולהתפטרות תקופת ההודעה המוקדמת הינה:

ותק בעבודה	עובד חודשי	עובד יומי/שעתי
מחודש ראשון ועד חצי שנה	1 יום לכל חודש עבודה	1 יום לכל חודש עבודה
מחודש שביעי ועד שנה (פחות יום)	6 ימים + 2.5 ימים לכל חודש עבודה	1 יום לכל חודש עבודה
שנה	חודש	14 יום
מעל שנה ופחות משנתיים	חודש	14 יום + יום נוסף לכל חודשיים עבודה בשנה זו
שנתיים	חודש	21 יום
מעל לשנתיים ופחות משלוש שנים	חודש	21 יום + יום נוסף לכל חודשיים עבודה בשנה זו
שלוש שנים	חודש	חודש

ימי חופשה שנתיים

בהתאם לחוק חופשה שנתית, זכאות חופשה שנתית מחושבת על **בסיס ימי העבודה בפועל בשנת העבודה** (ולא על בסיס חודשי).
החוק מבחין בין מצב בו התקיימו יחסי עובד מעסיק במשך כל שנת העבודה, לבין מצב בו התקיימו יחסי עובד מעסיק רק בחלק משנת העבודה.

כאשר מתקיימים יחסי עובד מעסיק, במשך כל שנת העבודה

ימי עבודה בפועל בשנת העבודה	הזכאות	אופן חישוב הזכאות
לפחות 200 יום	מלאה	----
פחות מ-200 יום	חלקית	הזכאות המלאה X ימי עבודה בפועל / 200

כאשר מתקיימים יחסי עובד מעסיק רק בחלק משנת המס

ימי עבודה בפועל בשנת העבודה	הזכאות	אופן חישוב הזכאות
לפחות 240 יום	מלאה	----
פחות מ-240 יום	חלקית	הזכאות המלאה X ימי עבודה בפועל / 240

חלק של יום חופשה לא יבוא במניין ימי החופשה.

הזכאות לחופשה שנתית לפי חוק חופשה שנתית (לא לפי הסכמים קיבוציים)
החל מ-1.7.2016 התווספו 2 ימי חופשה לכל עובד בעל ותק של עד 4 שנים.

ותק בשנים	זכאות בימים	6 ימים בשבוע	5 ימים בשבוע
1-4	14 ימים עד ליום 30.6.16 15 ימים החל מיום 1.7.16 16 ימים החל מיום 1.1.17	12 ימים עד ליום 30.6.16 13 ימים החל מיום 1.7.16 14 ימים החל מיום 1.1.17	10 ימים עד ליום 30.6.16 11 ימים החל מיום 1.7.16 12 ימים החל מיום 1.1.17
5	16	14	12
6	18	16	14
7	21	18	15
8	22	19	16
9	23	20	17
10	24	21	18
11	25	22	19
12	26	23	20
13	27	24	20
+14	28	24	20

דמי מחלה

זכאות לדמי מחלה		
יום היעדרות	**דמי מחלה**	**שיעור התשלום**
ראשון	אין תשלום	אין תשלום
שני	מחצית דמי מחלה	50% משכר יום רגיל
שלישי	מחצית דמי מחלה	50% משכר יום רגיל
רביעי ואילך	מלוא דמי מחלה	100% משכר יום רגיל

צבירת ימי מחלה

1. חודש עבודה מלא מזכה ב-1.5 ימי מחלה.
2. חודש עבודה חלקי מזכה בחלק היחסי.
3. ניתן לצבור 90 ימי מחלה לכל היותר.

דמי הבראה

עובד שהשלים שנת עבודה, זכאי לדמי הבראה המחושבים על פי הוותק שלו ועל פי היקף המשרה כלהלן:

מחיר יום הבראה X מס' ימי הבראה X מס' שעות עבודה רגילות בשבוע
42 (שבוע מלא)(1)

(1) מספר שעות העבודה הרגילות בשבוע, שיש להציב בנוסחה להלן, לא יעלה על 42.

מספר ימי ההבראה (בנוסף לחופשה השנתית), לעובד במשרה מלאה (42 שעות עבודה שבועיות):

ותק בשנים	**מס' ימי הבראה לכל שנת עבודה**
בתום שנת העבודה הראשונה	5
עבור שנת העבודה השנייה והשלישית	6
עבור שנת העבודה הרביעית עד העשירית	7
עבור שנת העבודה ה-11 עד ה-15	8
עבור שנת העבודה ה-16 עד ה-19	9
עבור שנת העבודה ה-20 ואילך	10

התעריף ליום הבראה בסקטור הציבורי מיום 1.6.2022 הוא 449 ש"ח ובסקטור הפרטי מיום 1.7.2014 הוא 378 ש"ח, בהתאם להסכם קיבוצי החל מ-27.6.2022 מעסיקים אשר הם חברים בנשיאות האירגונים העסקיים ישלמו 400 ש"ח (נכון ליום כתיבת שורות אלו חל רק על הארגונים העסקיים, טרם נחתם צו הרחבה).

מודעה בדבר שכר מינימום

החל מה-1.12.2017 נקבע שכר המינימום במשק לסך של 5,300 ש"ח ברוטו לחודש.
חלה חובה על מעסיקים להציג מודעה בדבר זכויות עובדים לפי חוק שכר מינימום במקום בולט לעין.
אי הצגת המודעה הינה עבירה פלילית שבצידה קנס.

המודעה: המודעה תיערך לפי הנוסח שבתוספת ואולם המעסיק יעדכן את סכומי שכר המינימום שבמודעה בהתאם לעדכונם לפי החוק מזמן לזמן ולא יאוחר משבעה ימים ממועד העדכון כאמור.

הצגת המודעה בדרך נוספת: מעסיק שעיקר עבודתם של עובדיו, כולם או חלקם, היא מחוץ לחצרו, ימסור את המודעה לידי עובדים אלה במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר תחילת עבודתם אצלו וכן במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר עדכון סכומי שכר המינימום לפי החוק וזאת נוסף על הצגת המודעה בדרך הקבועה בסעיף 6ב(א) לחוק.
הצגת המודעה בדרך חלופית: מעסיק המעסיק פחות מ-6 עובדים במקום העבודה רשאי להציג את המודעה באמצעות מסירתה לידי עובדיו במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר תחילת עבודתם אצלו וכן במועד הראשון לתשלום שכרם שחל לאחר עדכון סכומי שכר המינימום לפי החוק, במקום הצגתה בדרך בסעיף 6ב(א) לחוק.

פטור מהצגת מודעה: מעסיק המעסיק את עובדיו שלא לצורכי עסק, משלח יד או שירות ציבורי, פטור מחובת הצגת המודעה.

העסקת נוער בחופשות

בחופשה מותר להעסיק נוער מגיל 14. כל נער ונערה חייבים להיות מצוידים באישור רפואי ובפנקס עבודה. נער או נערה מוגבלים לעבודת 8 שעות ביום (אף אם המפעל עובד 9 שעות) ולא יותר מ-40 שעות בשבוע. אין להעסיקם בשעות נוספות, בלילה ובשבת. קיימות הגבלות רבות לעבודת נוער, כולל איסורים על העסקה בתהליכי ייצור שונים. יש לזכור, כי גם לגבי נוער קיימת חובת תשלום שכר מינימום (לפי הגיל) וכן חובת תשלום החזר נסיעות לעבודה.
בתקנות עבודת נוער (בדיקות רפואיות) התש"ס-2000 נקבע, כי נער לא יעבוד אלא אם נבדק בדיקה רפואית ורופא המשפחה נתן אישור רפואי להעסקתו.

על המעסיק מוטלת החובה להפנות את הנער לבדיקות והזמן הנדרש לבדיקות יחשב לנער כחלק משעות העבודה.
בתיקון לתקנות עבודת נוער נקבע עוד, כי על המעסיק לנהל פנקס שבו ירשמו ביחס לכל נער העובד אצלו הפרטים הבאים:

1. שמו המלא ושם אביו וכן כתובתו.
2. אם לנער יש תעודת זהות, את מספרה.
3. מספר פנקס העבודה של הנער.
4. תאריך הלידה.
5. תאריך התחלת העבודה.
6. פרוט מדויק של מסגרת יום העבודה, כולל הפסקות, של שבוע העבודה וכן רישום נוכחות סדיר הכולל שעות עבודה בפועל והפסקות, רישום כאמור שלא באמצעים דיגיטליים או אלקטרוניים יהיה חתום מידי יום בידי הנער ומאושר בחתימת אחראי שמונה על ידי המעסיק.
7. מועדי חופשה שנתית וימי מחלה.
8. התאריך בו חדל הנער לעבוד.

צו הרחבה לביטוח פנסיוני מקיף במשק

החל מיום 1.1.2008 חלים על כל העובדים והמעסיקים במשק הוראות צו ההרחבה המחייב את המעסיקים לבטח את העובדים בפנסיה מקיפה.
בחודש 8/2011 נחתם צו הרחבה להסכם הקיבוצי הכללי לפנסיה חובה המשפר את תנאי הצו הקודם מיום 1.1.2008 שקבע לראשונה את זכות העובדים לפנסיה המחייבת את המעסיקים במשק להפריש כספי פנסיה לעובדים לפחות עד לשכר בגובה השכר הממוצע במשק ולפי מדרגות אחוזי הפרשה שהסתכמו החל משנת 2017 ל-18.5%.

הצו יחול על כלל העובדים במשק, למעט מי שיש לו הסדר פנסיה מיטיב אשר ימשיך לחול עליו. מעסיק אשר אינו מקיים את הצו נוטל על עצמו סיכון גדול כך שבמקרה אירוע של נכות או מוות לעובד - יכול שייקבע כי המעסיק יאלץ להיכנס לנעליו של המבטח ולשלם כל מה שאמור היה לשלם המבטח (קרן הפנסיה ו/או חברת הביטוח).
עובד שמתחיל לעבוד ואין לו ביטוח פנסיוני פעיל ממקום העבודה הקודם יקבל את הפרשות הפנסיה בתום 6 חודשי עבודה מהיום בו התחיל לעבוד ולא רטרואקטיבית. אם היה לעובד הסדר פנסיה במקום עבודתו הקודם, ביצוע ההפרשות לגביו יחל לאחר 3 חודשי עבודה או בתום שנת המס, המוקדם מביניהם, רטרואקטיבית למועד תחילת עבודתו.

הצו אינו חל על:

1. עובדים שמתחת לגיל 21 שנים לעובד ו-20 שנים לעובדת.
2. עובדים שפרשו מעבודתם, לאחר גיל הפרישה ומקבלים קצבה שאינה מביטוח לאומי.
3. עובדים להם הסדר פנסיוני או עובדים הזכאים להסדר פנסיוני מכוח עבודתם.

תשלומי המעסיק לפיצויים יבואו במקום תשלום פיצויי פיטורים בהתאם לסעיף 14 בחוק פיצויי פיטורים רק בגין השכר, התקופות והשיעורים שבגינם נעשתה ההפרשה לפיצויים בהתאם לצו.
שיעורי ההפרשות יהיו כדלקמן:

	הפרשות העובד	הפרשות המעביד	הפרשות המעביד לפיצויים	סה"כ
	%	%	%	%
1.1.2008	0.833	0.833	0.834	2.5
1.1.2009	1.660	1.660	1.680	5.0
1.1.2010	2.500	2.500	2.500	7.5
1.1.2011	3.330	3.330	3.340	10.0
1.1.2012	4.160	4.160	4.180	12.5
1.1.2013	5.000	5.000	5.000	15.0
1.1.2014	5.500	6.000	6.000	17.5
1.1.2015	5.500	6.000	6.000	17.5
1.7.2016	5.750	6.250	6.000	18.0
1.1.2017	6.000	6.500	6.000	18.5

חלק יג - נספחים

נספח 1 - גיליון ספירת מלאי

שם העסק _____ תאריך הספירה _____ דף _____

במחסן / בחנות / בעסק בכתובת _____

מס' סד'	הפריט	כמות	יחידת מדידה	מחיר קניה ליחידה בש"ח	סה"כ השווי	הערות
				סה"כ		

העברה לדף מספר _____

עורכי ספירת המלאי:

שם	חתימה	שם	חתימה

נספח 2 - גיליון ספירת קופה

שם העסק _____ תאריך הספירה _____ דף _____

מס' סד'	מספר ההמחאה	שם החותם	שם המסב האחרון	שם הבנק	מועד הפרעון	סכום
1.						
2.						
3.						
4.						
5.						
6.						
7.						
8.						
9.						
10.						
11.						
12.						
13.						
14.						
15.						

העברה לדף מס' _____

מזומן בקופה	
כרטיסי אשראי	

עורך ספירת הקופה:

_____ שם ושם משפחה

_____ חתימה

נספח 3 - פירוט מספר הקילומטרים בתחילת השנה ובסופה

שם הנישום _____ שנת מס _____

מס' סד'	מספר רישוי	תיאור הרכב	סוג רכב פ/מ	תאריך רכישה (*)	מס' הק"מ בתחילת השנה או ביום הרכישה	תאריך מכירה (**)	מס' הק"מ בסוף השנה או ביום המכירה	סה"כ מס' הק"מ במשך השנה (עפ"י המונה)
.1			פ/מ					
.2			פ/מ					
.3			פ/מ					
.4			פ/מ					
.5			פ/מ					
.6			פ/מ					
.7			פ/מ					
.8			פ/מ					
.9			פ/מ					
.10			פ/מ					

(פ) פרטי.
(מ) מסחרי .
(*) אם הרכב נרכש במהלך שנת המס.
(**) אם הרכב נמכר במהלך שנת המס.

שם ממלא הטופס | תפקיד | חתימה וחותמת

נספח 4 - דוח נסיעה לחו"ל - לשנת 2022

שם החברה _____		
שם הנוסע :		תפקידו:
מטרת הנסיעה:		דולר יציג:
ארץ היעד:	מטבע:	שע"ח לדולר:
תאריך יציאה:	תאריך חזרה:	סה"כ ימי שהייה:

הוצאות	סה"כ הוצאה			
	ב-$	שע"ח	בש"ח	מותרת למס
כרטיס טיסה (עד מחיר טיסה במחלקת תיירים/עסקים)				
מיסי נמל ואחרים				
רכב שכור (קבלות) עד 69$ ליום				
הוצאות לינה עד שבע לינות ראשונות: עד 313$ ללינה. תאריך: מ _____ עד _____ ל _____לינות שולם _____$				
עד 83 לינות נוספים: עד 235$ - 137$ לפי הסבר * תאריך: מ _____ עד _____ ל _____לינות שולם _____$				
הוצאות שהייה אחרות ללא קבלות כשנדרשו הוצאות לינה: _____ ימים *88$ ליום				
כשלא נדרשו הוצאות לינה: _____ ימים * 147$ ליום				
הוצאות אחרות				
סה"כ ההוצאה				

- אם שולם סך של מעל ל- 137$ ללינה (לפי קבלות) יותר כהוצאה סכום בשיעור של 75% ולא יותר מ- 235$ ללינה.
- בנסיעה העולה על 90 לינות מותרות מלוא הוצאות הלינה אך לא יותר מ- 129$ללינה.
- לגבי נסיעות לאוסטרליה, אוסטריה, איטליה, איסלנד, אירלנד, אנגולה, בלגיה, בריטניה, גרמניה, דובאי, דנמרק, הולנד, הונג-קונג, טיוואן, יוון, יפן, לוקסמבורג, נורווגיה, ספרד, עומאן, פינלנד, צרפת, קטאר, קוריאה, קמרון, קנדה, שבדיה ושוויץ - ניתן להגדיל את הוצאות הלינה והשהייה בהן ב- 25%.

חתימת המנהל	חתימת הנוסע	תאריך